

**Universitatea de Stat „Alec Russo”, Bălți
Catedra Economie și Management**

Natalia BRANAȘCO

TEORIA ECONOMICĂ ȘI DOCTRINELE ECONOMICE

(notițe de curs pentru studenții Facultății Drept)

Bălți, 2005

CUPRINSUL

Tema 1	Teoria economică: obiectul de studiu și specificul metodologiei	3
Tema 2	Activitatea economică și componentele ei de bază	8
Tema 3	Relațiile de proprietate în economia de piață	14
Tema 4	Institutede economice și rolul statului în economia de piață	17
Tema 5	Esența, structura și infrastructura pieței	21
Tema 6	Teoriile economice ale mărfii și banilor	31
Tema 7	Teoriile antreprenoriatului și ale factorilor de producție	37
Tema 8	Cererea și alegerea consumatorului	44
Tema 9	Conceptul elasticității cererii	52
Tema 10	Realizarea echilibrului pe piața bunurilor și serviciilor	56
Tema 11	Comportamentul economic al producătorului	60
Tema 12	Teoria costurilor de producție în analiza microeconomică	64
Tema 13	Comportamentul firmei pe diferite piețe concurențiale	68
Tema 14	Piața factorilor de producție și formarea veniturilor factoriale	74
Tema 15	Indicatorii macroeconomici de bază	84
Tema 16	Cererea și oferta agregată	89
Tema 17	Ciclul economic, inflația și șomajul	93
Tema 18	Circuitul monetar și politica monetar-creditară a statului	98
Tema 19	Sistemul financiar și politica fiscală a statului	105
Tema 20	Creșterea economică	110
Tema 21	Problemele gospodăriei mondiale	114

Tema 1. TEORIA ECONOMICĂ: OBIECTUL DE STUDIU ȘI SPECIFICUL METODOLOGIEI

1. Teoria economică ca știință. Evoluția obiectului de studiu al științei economice.
2. Legile economice și categoriile economice. Economia pozitivă și normativă.
3. Metodologia teoriei economice. Funcțiile economicsului.
4. Economicsul în sistemul științelor economice. Nivelurile economiei.

1.

Teoria economică ca știință. Evoluția obiectului de studiu al științei economice.

Știința economică ocupă un loc însemnat în sistemul științelor care studiază societatea. Formarea științei economice a constituit un proces complex și îndelungat, proces care a avut la bază atât dezvoltarea economică, cât și aprofundarea cunoașterii realității înconjurătoare, perfecționarea metodelor și mijloacelor de investigare.

Prima etapă – *preștiințifică* – începe din antichitate și durează pînă în sec. XVIII. Elementele incipiente de gândire economică au apărut în Orientul Antic, cel mai cunoscut curent de gândire economică fiind *Confucianismul* în China. Ulterior, s-au ivit idei economice în Italia, Egipt, Babilon. Totuși, momentul de vîrf al începuturilor gândirii economice l-a constituit Grecia Antică cu Xenofon, Platon, Aristotel.

Xenofon vede bogăția, mărimea patrimoniului ca obiect al economiei, ca știință.

Platon tratează proprietatea, munca, diviziunea socială a munci, funcțiile banilor.

Aristotel face distincție între economia domestică, oiconomie și economia de schimb (hrematistica). Prima se bazează pe necesitate și are drept scop agonișirea naturală, limitată de nevoile de consum și de folosință. Hrematistica se întemeiază pe schimb și urmărește acumularea infinită a bogăției sub formă de bani. Hrematistica se ocupă mai ales cu banii pentru că aceștia constituie scopul schimbului.

Aristotel sesizează valoarea de consum a mărfii. După Aristotel, economia are ca obiect de studiu comportamentul omului ca membru al societății. Scopul economiei îl reprezintă bogăția.

În Evul Mediu gândirea economică a fost legată de concepția creștină a scolasticilor (Toma d'Aquino) cu privire la existență și etică. Ei susțineau teoria prețului just și a incriminării ratei înalte a dobânzii.

Odată cu dezvoltarea și statornicirea statelor feudale centralizate, apare necesitatea într-o știință economică care ar da explicația fenomenelor economice din punct de vedere a realizării lor la nivelul statului. În 1615 savantul francez Antoine de Moncreten în lucrarea "Tratatul despre Economia Politică" introduce termenul "*economie politică*".

Mercantilismul (mercante – marfă) a însemnat un salt deosebit asupra vieții economice. Sursa de acumulare a bogăției statului ei au văzut-o în comerț. Mercantiliștii apar în Spania, Anglia, Franța. Ideea școlii este că izvorul bogăției statului este aurul, care poate fi acumulat în rezultatul dezvoltării comerțului exterior. Ei au inventat sistemul protecționist, conform căruia să nu se permită importarea mărfurilor străine, introducând vămi și impozite. Reprezentanți de bază: Flober, Tomas Man, W. Pety, D. Cantemir.

Etapa a doua a *constituirii propriu zise* a științei economice, cuprinsă între anii 1750-1870, a fost marcată de apariția unui nou curent de gândire economică, care a transferat analiza bogăției din sfera circulației în cea a producției.

Școala fiziocrată a apărut în Franța, în secolul XVII. Manifestul curentului fiziocrat îl constituie "Tabloul economic", elaborat de Fr. Quesnay, în care se prezintă pentru prima dată un model cantitativ al circuitului economic și al fluxurilor dintre ramurile economice naționale. Ideile școlii: bogăția societății este munca oamenilor în agricultură; existența unei ordini naturale a societății umane; neintervenția statului în viața economică.

Școala clasică a economiei politice, momentul de vîrf în evoluția teoriei economice, a pus bazele curentului de gândire și politică economică denumit liberalismul economic (A. Smit, D. Ricardo, Thomas Maltus, J.B. Say).

Ideea promovată de clasici o reprezintă *liberschimbismul*, ca sistem, în cadrul căruia schimbul economic între națiuni nu trebuie să fie supus controlului statului. A. Smith în lucrarea "Avuția națiunilor" fundamentează teze care întregesc conținutul teoretic și metodologic al teoriei economice: definește mai riguros noțiunea de muncă productivă și neproductivă; îmbogățește cu iei noi teoria obiectivă a valorii; explică noțiunea de salariu, profit, rentă, capital; pun e bazele comerțului internațional.

D. Ricardo a proclamat drept principiu de bază al economiei politice valoarea creată numai de munca umană; a dezvoltat teoria repartiției Venitului Național.

T. Maltus a fost inclus în categoria economiștilor clasici pesimiști, deoarece el a elaborat mult controversata teză privind creșterea în progresie geometrică a populației și în progresie aritmetică a mijloacelor de existență a acesteia, ceea ce are consecințe dezolante pentru omenire.

J.-B. Say a introdus în teoria economiei politice noțiunea de “întreprinzător”; a elaborat teoria factorilor de producție; a descoperit legea debușeelor.

Etapa a treia (1870-1930) se referă la descoperirea și elaborarea *principiilor teoretice fundamentale* ale științei economice.

Adepții *școlii marxiste* (Karl Marx), care au continuat teoria valorii-muncă, au analizat rolul și formele capitalului și teoria profitului, procesul reproducției sociale. Sursa de bogăție a societății este proletariatul și munca lui.

Școala marginalistă cuprinde Școala de la Viena, Școala de la Lousanne, Școala de Cambridge. Școala de la Viena (Carl Menger) a fundamentat teoria subiectivist-marginalistă a valorii, bazată pe utilitatea bunurilor, care este opusă teoriei clasice a valorii-muncă. Școala de Lousanne (Leon Valras și Vilfredo Pareto) a elaborat teoria echilibrului economic generale, bazat pe interdependența generală a mărfurilor, a produselor și a factorilor de producție. Școala de Cambridge (Alfred Marchall) a elaborat teoria echilibrului parțial, considerat mai realist și mai ușor de manevrat.

Etapa a patra – *de adâncire și extindere a teoriei economice* – a început în anul 1930 și continuă și în prezent. Secolul XX a adus schimbări radicale în dezvoltarea economiei. Principalele curente economice sînt Keynesismul (J.M. Keynes – intervenția statului în economie); monetarismul (M. Fridman) – libertatea dezvoltării economiei, mai ales în problema determinării cantității de masă monetară.

O schimbare este și denumirea științei – Economics. Prin acest termen e denumită o știință analitică care se ocupă cu studierea utilizării de către indivizi a resurselor economice care au caracter rar și limitat în scopul de a produce diferite bunuri și servicii, repartizarea lor și schimbul între membrii societății pentru consumul individual sau productiv.

2.

Legile economice și categoriile economice. Economia pozitivă și normativă

Studiind fenomenele economice ne folosim de diferite categorii economice. Cu ajutorul acestor categorii se dă explicația relațiilor și fenomenelor economice și se scoate în

evidență legăturile cauzale dintre diferite fenomene economice ce se repetă constant și sînt tipice, care se numesc *legi economice*. Ele se clasifică:

1) *Legi generale*, care acționează în toate etapele modului de producție (comunitatea primitivă, sclavie, feudalism, economie de piață): legea productivității muncii, legile consumului, legile creșterii necesităților umane.

2) *Legi specifice*, care apar în anumite etape ale modului de producție. Avem nevoie de condiții specifice. Legile economice nu depind de voința omului, adică sînt obiective.

Însă în activitatea sa economică oamenii se folosesc de acțiunea legilor economice, care acționează în două moduri:

- În mod conștient, cînd sistemul relațiilor de producție este îndreptat spre acțiunea liberă a legilor.
- În mod stihic, cînd sistemul relațiilor de producție împiedică acțiunea liberă a legilor economice, și ele acționează în mod deformat.

Economia pozitivă reflectă fenomenele și procesele economice în modul cum au loc ele în realitate.

Economia normativă reflectă fenomenele și procesele economice în modul cum ar trebui ele derulate.

3.

Metodologia teoriei economice. Funcțiile economice

Metoda în teoria economică reprezintă un ansamblu de principii, procedee și tehnici de cercetare menite să ducă la lărgirea orizontului cunoașterii, să descopere noi adevăruri și să rezolve eficient cît mai multe probleme practice.

În teoria economică ne folosim de următoarele metode:

1) Metoda analizei și sintezei: fenomenele economice se analizează în elemente și se sintetizează.

2) Metoda istoricului și logicului: fenomenele economice se studiază încă din comunitatea primitivă; logic – explicarea fenomenelor economice pe baze logice.

3) Abstracția științifică: dacă vrem să cunoaștem cum influențează vreo lege economică, facem abstracție de la toate cele dimprejur și ne concentrăm numai asupra fenomenului dat. Ea ne ajută să pătrundem în esența fenomenelor economice, înlăturarea acțiunilor asupra acestor fenomene a diferitor factori temporari.

4) Metode matematice.

- 5) Metode statistice.
- 6) Metoda previzională.

4.

Economicsul în sistemul științelor economice. Nivelurile economiei

Ca știință economică economicsul constituie o componentă a sistemului acestor științe. Ea este prima știință apărută în sistemul științelor economice odată cu trecerea la epoca modernă a dezvoltării societății. Progresul ulterior al vieții economice a societății a generat necesitatea cunoașterii mai profunde a acestei sfere a vieții sociale, ceea ce a condus la crearea unor noi ramuri automatizate de studiere a proceselor și fenomenelor economice a legilor economice, cu puternice și complexe legături de interdependență, alcătuind un sistem unitar al științelor economice.

În centrul acestui sistem se află Economicsul care studiază mișcarea de ansamblu a vieții economice, reprezentând fundamentul teoretic și metodologic general pentru toate celelalte științe economice. Alături de ea s-au constituit diverse științe economice:

- a) științe economice funcționale (știința prognozării economice; știința finanțelor; statistica social-economică);
- b) științe economice de ramură (economia industrială, economia agriculturii);
- c) științe economice ale întreprinderii;
- d) științe economice istorice;
- e) științe economice care studiază fenomene internaționale (comerț internațional, relații financiar-valutare).

În cadrul acestor interdependențe trebuie avut în vedere nu numai faptul că Economicsul le fundamentează teoretic pe toate celelalte, ci și faptul, că la rândul său, este influențat de rezultatele obținute de celelalte științe economice.

Economia contemporană poate fi privită la nivel microeconomic, mezoeconomic, macroeconomic și mondoeconomic.

Microeconomia reprezintă ansamblul de procese și de fenomene economice, relații și legături cauzale și funcționale ale acestora, care se formează la nivelul unităților economice ale familiilor și al verigilor administrativ-teritoriale de bază.

Mezoeconomia analizează și cercetează viața economică de la nivelul subramurilor, ramurilor și zonelor economice.

Macroeconomia constituie totalitatea formelor de economie, desfășurate în unitatea și în interdependența lor – la nivelul unităților, a ramurilor și a zonelor teritorial-agregate în cadrul unui anumit teritoriu național.

Mondoeconomia cuprinde ansamblul economiilor naționale în interdependența lor.

Economicsul îndeplinește trei funcții interdependente:

- 1) *cognitivă* – studierea activității gospodărești, analiza, clasificarea și sistematizarea fenomenelor economice;
- 2) *metodologică* – elaborarea metodelor, mijloacelor, instrumentelor științifice, necesare pentru cercetarea științelor economice;
- 3) *practică* – asigurarea nemijlocită a economiei cu date, dirijarea producției la diferite nivele ierarhice.

Tema 2. ACTIVITATEA ECONOMICĂ ȘI COMPONENTELE EI DE BAZĂ

1. Necesitățile economice și resursele economice. Legea avansării permanente a necesităților și legea rarității resurselor economice – interdependența lor și consecințele.
2. Problemele economice fundamentale: ce? Cum? Pentru cine?
3. Problema alegerii. Modelul posibilităților de producție a societății.
4. Caracteristica sistemelor economice. Modele contemporane ale dezvoltării economice.

1.

Necesitățile economice și resursele economice. Legea avansării permanente a necesităților și legea rarității resurselor economice – interdependența lor și consecințele

Prin nevoi umane înțelegem ansamblul cerințelor oamenilor de a avea și utiliza bunuri materiale și servicii, care devin nevoi efective în funcție de condițiile de producție existente la un moment dat. Ele apar ca nevoi sociale, întrucât trebuințele sînt izvorîte din condițiile de viață ale oamenilor, respectiv din cerințele de consum ale acestora, precum și din cerințele rezultate din participarea lor la viața socială.

Multitudinea de necesități umane nu poate fi satisfăcută cu bunuri luate direct din natură, decât în foarte mică măsură. Majoritatea bunurilor trebuie create prin muncă, de aceea și sînt considerate necesitățile omului motorul întregii activități economice și punctul de plecare a oricărei științe economice. Teoria economică se ocupă de necesitățile economice. Pentru ca nevoile să devină economice, trebuie îndeplinite două condiții:

- a) să existe bunuri disponibile și accesibile să le satisfacă;
- b) bunurile să fie relativ rare, ceea ce conduce la existența unei piețe prin care un individ este dispus să le achiziționeze, iar altul care le posedă dorește să le cedeze prin intermediul unui schimb.

Caracteristicile necesităților economice sînt:

1. Multitudinea și diversitatea necesităților.
2. Intensitatea și ierarhia nevoilor – unele sînt mai presante, conform căreia se formează ierarhia.

3. Stabilitatea sau limitarea în capacitate a nevoilor. Pentru nevoile elementare o cantitate finită de bunuri dorite poate fi suficientă în vederea satisfacerii lor. În consecință, intensitatea acestor cerințe descrește pe măsură ce sînt satisfăcute. La limită ele pot da naștere la o suferință.

4. Interdependența nevoilor.

Nevoile constituie cel mai important factor care intervine în formarea cererii și a consumului efectiv.

Nevoile transformate în mobiluri directe ale activității economice devin interese economice. *Interesele economice* reprezintă nevoile umane înțelese de oameni și devenite mobiluri ale confruntării și cooperării lor în vederea obținerii bunurilor și serviciilor necesare satisfacerii cerințelor.

Sistemul nevoilor economice trebuie corelat cantitativ, calitativ și structural cu cel al resurselor economice. Din totdeauna echilibrul dinamic Nevoi-Resurse a constituit o preocupare centrală a societății.

Resursele economice reprezintă totalitatea elementelor materiale, umane, financiare și informaționale ce pot fi atrase și efectiv utilizate pentru producerea de noi bunuri economice necesare satisfacerii nevoilor umane; ele constituie suportul consumului.

Creșterea și diversificarea continuă a cerințelor determină ca resursele economice să fie relativ limitate. Dacă despre necesități putem spune că sînt reproductibile, adică satisfacerea uneia dă naștere altor categorii de nevoi, atunci raritatea relativă a resurselor

constituie o caracteristică generală a economiei. În consecință se impune utilizarea rațională și eficientă a surselor economice disponibile, obținându-se maximum de efecte utile cu un consum minim de resurse.

2.

Problemele economice fundamentale: Ce? Cum? Pentru cine?

Activitatea economică reprezintă procesul complex ce reflectă ansamblul comportamentelor oamenilor, al reacțiilor și al deciziilor lor variate, referitoare la atragerea și la utilizarea resurselor economice în vederea producerii, circulației, repartiției și consumului de bunuri, în funcție de nevoile și interesele economice.

Structura activității economice cuprinde următoarele elemente:

1) *Producția* reprezintă aceea componentă a activității economice ce constă în combinarea și utilizarea resurselor materiale și umane în vederea obținerii de noi bunuri economice cu o utilitate sporită a acestora. Procesul de producție cuprinde:

- producția de bunuri;
- producția de servicii;
- producția de informații.

2) *Circulația* (schimbul) cuprinde acele activități ce asigură mișcarea continuă a bunurilor economice, a banilor, precum și a capitalurilor între vânzători și cumpărători. Schimbul are două acte distincte: M-B și B-M.

3) *Repartiția* constituie acea componentă a activității economice prin intermediul căreia bunurile materiale și serviciile sînt orientate spre destinațiile lor și se asigură distribuirea și redistribuirea veniturilor către participanții la viața economică și între membrii societății (plata salariilor, a profiturilor, a impozitelor, a taxelor, crearea resurselor investiționale). Prin intermediul repartiției se asigură remunerarea factorilor de producție.

4) *Consumul*, act final al activității economice, constă în utilizarea efectivă a bunurilor economice de către oameni, inclusiv de stat, în scopul satisfacerii cerințelor. În același timp, consumul verifică utilitatea bunurilor și concordanța lor cu nevoile și preferințele oamenilor.

Orice etapă de dezvoltare a modului de producție înaintea principalele probleme economice fundamentale, care, după conținutul și realizarea lor în practică introduc diferit momente specifice în etapa dată a modului de producție. Teoria economică urmărește descoperirea regulilor unei alocări satisfăcătoare a resurselor rare, de care agenții economici

dispun, pentru a satisface cât mai deplin posibil nevoile lor. Alocarea resurselor, adică ajustarea mijloacelor la scopuri, presupune trei decizii fundamentale:

⊗ Ce bunuri se vor produce și în ce cantități, ținând seama de nevoile sociale.

⊗ Cum producem, ce metode se vor utiliza pentru a produce bunurile respective. Alegerea se va face în funcție de natura și condițiile producției, precum și de resursele limitate existente. De aceea, nu întotdeauna soluția tehnică cea mai bună este și soluția economică optimă. Trebuie avut în vedere confruntarea dintre costuri și satisfacții.

⊗ Pentru cine este destinată producția, adică cum se repartizează bunurile între diferiți indivizi și între diferite folosințe.

3.

Problema alegerii. Modelul posibilităților de producție a societății

Raritatea resurselor determină anumite sacrificii din partea agenților economici în alegerea soluțiilor economice. De exemplu, dacă se alocă o cotă mai mare de resurse pentru îmbrăcăminte, cu atât mai puține rămân pentru satisfacerea nevoilor de hrană sau de informare. Satisfacerea celorlalte alternative pentru producerea sau consumarea unui bun anume poartă denumirea de cost de oportunitate. De asemenea, raritatea reclamă decizii care implică selectarea unei variante în detrimentul altora.

Exemplu de utilizare a resurselor economice pe bază de alegere alternativă, dat de savantul Pol Samuelson:

Prod. arm. (mii)	Prod. unt. (mln t)
15	0
12	1
9	2
6	3
3	4
0	5

M – arată că bunurile economice nu sînt utilizate eficient, sînt rezerve.

N – nu poate exista în afara unei curbe date doar dacă toată curba se mută pe baza progresului.

Această curbă e numită curba posibilităților de producție care ne arată variantele posibile de repartizare a resurselor existente în societate între diferite ramuri economice. Toate punctele de pe curbă ne arată paretoeficiența, adică eficiența social-economică.

4.

Caracteristica sistemelor economice. Modele contemporane ale dezvoltării economice

Cadrul social-economic de desfășurare a activității economice apare, înainte de toate, sub forma principiilor generale de organizare a economiei naționale, adică a regulilor de comportament economico-social.

Prin sistem economic înțelegem ansamblul relațiilor economice istoricește determinate, al instituțiilor, al organismelor și al altor elemente ale suprastructurii politice, juridice și ideologice, cu rol economic, al mijloacelor, al pârghiilor și al mecanismelor prin intermediul cărora se derulează viața economică.

Răspunsurile ce pot fi date problemelor fundamentale Ce? Cum? Pentru cine? ne conduc la ideea că două modele și regimuri istorice rețin, îndeosebi, atenția:

Ø sistemul economiei de piață;

Ø sistemul economiei de comandă.

Modelul teoretic al *sistemului economiei de piață* își are originea în filosofia liberalismului economic și a proprietății private. El presupune o concurență liberă, producția depinde de libera inițiativă a agenților economici; cine produce, cum se produce se hotărăște prin deplina libertate a acestora. Pe de altă parte, toți producătorii sînt concurenți, fiecare caută să vîndă mai bine decît partenerii. Avînd ca stimul de funcționare interesul personal, sistemul are drept cadru de organizare întreprinderea privată. Acest sistem exclude intervenția administrativă a statului și a altor centre de presiune în viața întreprinderii.

Modelul teoretic al *sistemului economiei de comandă* are ca fundament proprietatea publică generalizată și interesele colective și se bazează pe rolul decisiv al statului în organizarea conducerii activității economico-sociale, utilizînd ca pîrghie planificarea centralizată, autoritară. Concurența este complet suprimată, ceea ce influențează negativ randamentul activității economice și interesul personal.

În activitatea economică reală, nici unul din modelele teoretice prezentate nu a funcționat în formă pură. În cadrul oricărei economii naționale contemporane se interpătrund,

în proporții diferite, elemente, caracteristici și mecanisme ale sistemului de piață liberă cu cele dirijiste.

Chiar se poate spune că economia de schimb contemporană, așa cum funcționează în fiecare țară, se prezintă ca un sistem economic mixt, în care se îmbină elemente ale sistemului de piață cu implicarea statului în economie.

În fiecare sistem există modelele sale naționale de organizare a economiei, deoarece țările se deosebesc istoric, prin nivelul de dezvoltare economică, prin condițiile sociale. Cele mai cunoscute modele din lume sînt următoarele:

1) *Modelul american* e construit pe stimularea totală a activității de antreprenariat și îmbogățirea celei mai active părți din populație. Păturilor vulnerabile li se creează un nivel de viață normal prin acordarea indemnizațiilor. Problema egalității sociale aici nici nu se pune. Modelul se bazează pe un nivel înalt al productivității muncii și orientarea populației spre atingerea succesului personal.

2) *Modelul japonez* se caracterizează printr-o anumită rămînere în urmă a nivelului de trai a populației de la nivelul productivității muncii. Din această cauză se micșorează sinecostul producției și ridicarea puterii ei concurențiale pe piața mondială. Un așa model e posibil doar printr-un înalt nivel de autoconștiință, prioritatea intereselor națiunii față de interesele unei persoane concrete, dorința populației de a merge la anumite jertfe materiale pentru înflorirea țării.

3) *Modelul suedez* se deosebește printr-o puternică politică socială, direcționată spre reducerea inegalității materiale din contul redistribuirii venitului național în favoarea păturilor vulnerabile, prin intermediul unei taxe înalte de impozitare.

Tema 3. RELAȚIILE DE PROPRIETATE ÎN ECONOMIA DE PIAȚĂ

1. Obiectul, subiectul și atributele proprietății.
2. Tipurile de proprietate și caracteristica lor.
3. Particularitățile privatizării în Republica Moldova.

1.

Obiectul, subiectul și atributele proprietății

Proprietatea, în general, reprezintă totalitatea relațiilor dintre oameni în legătură cu însușirea bunurilor, relații guvernate de norme sociale specifice diferitelor perioade istorice.

În sens economic, proprietatea exprimă relațiile între indivizi și grupuri sociale în legătură cu însușirea bunurilor existente în societate.

Proprietatea exprimă:

- a) relațiile social-efective de exercitare a atributelor de proprietar asupra unor bunuri identificabile și măsurabile în mod direct și nemijlocit;
- b) manifestarea concretă a personalității umane în actul social;
- c) cauzele reale ale statornicirii unui anumit tip de proprietate (tradiții, mecanisme speciale de impunere).

Conținutul proprietății, în esență, redă unitatea dintre subiectul și obiectul ei.

Subiectul proprietății îl formează agenții economici. Astfel, ca subiecți ai proprietății se manifestă indivizii, ca persoane fizice, familiile, sociogrupurile, organizațiile.

a) Indivizii sînt subiecți ai proprietății în toate formele acesteia. Ei pot fi indivizi producători, care își valorifică forța de muncă de care dispun, și indivizii neproducători, care pot dispune utilizarea bunurilor de care dispun de către alți oameni, angajați.

b) Sociogrupurile reunesc mai mulți indivizi, care au cel puțin o trăsătură comună obiectivă, generatoare a unor interese și comportamente similare.

c) Organizațiile naționale și internaționale pot fi subiect al proprietății cu condiția respectării unor criterii riguroase, clar precizate, privitoare la formarea și atribuțiile lor. Organizațiile naționale există ca uniuni de întreprinderi, constituite pe ramuri, sectoare, zone și unități teritorial-administrative. Organizațiile internaționale se constituie prin asocierea agenților economici sau a organizațiilor din două sau mai multe țări.

Obiectul proprietății îl constituie bunurile, care se prezintă sub forma unor entități identificabile și măsurabile economic. În economia de schimb au importanță bunurile

economice, respectiv acelea, care intră în circuitul mărfar sau, cel puțin, sînt măsurabile în expresie bănească.

Ca raport social-economic proprietatea exprimă:

- a) o apropiere, o însușire a unui bun sau serviciu;
- b) subiectul, titularul proprietății își exercită atributele prin puterea proprie, supunîndu-se doar legii;
- c) subiectul sau titularul proprietății își realizează atributele în interesul său.

Din totdeauna, în societate au existat și vor exista reguli de proprietate, de organizare a raporturilor dintre oameni, în vederea utilizării bunurilor.

În prezent structura internă a raportului economic de proprietate cuprinde:

- a) Apropierea ca drept de dispoziție al proprietarului asupra bunului aflat în proprietatea sa.
- b) Dreptul de posesiune a persoanei asupra unui bun dat.
- c) Utilizarea obiectului proprietății pe care îl are în posesiune.
- d) Însușirea roadelor date de bunurile aflate în proprietate, manifestarea raporturilor de proprietate asupra rezultatelor economice.
- e) Apropierea ca drept de gospodărire, administrare și gestionare a obiectului proprietății.

Exercitarea acestor atribute, în condițiile respectării legii, constituie monopolul proprietarului, iar înstrăinarea lor este o funcție exclusivă a acestuia.

2.

Tipurile de proprietate și caracteristica lor

Coexistența mai multor forme de proprietate în economie, cu numeroase variante de organizare, de conducere și de funcționare reprezintă o cerință obiectivă demonstrată de întreaga evoluție a societății omenești. Experiența țărilor dezvoltate cu economie de piață a dovedit că, în prezent, coexistența mai multor tipuri de proprietate este pe deplin compatibilă cu spiritul de întreprinzător al celor trei agenți economici: firma, întreprinzătorii individuali și statul.

Condițiile social-economice diferite de-a lungul istoriei, au impus în mod clar două forme fundamentale de proprietate:

- 1) proprietatea privat-particulară;
- 2) proprietatea publică (de stat).

Proprietatea particulară deține locul central în sistemul proprietății din țările cu economie de piață. Această formă prezintă mai multe modalități de însușire, de posesiune și utilizare a bunurilor:

- a) *proprietate individuală* în cadrul căreia cel ce stăpânește factorii de producție îi și folosește direct;
- b) *proprietate privat-individuală* în cadrul căreia proprietarul deține factori de producție pe care îi utilizează cu lucrători salariați nonproprietari;
- c) proprietatea privat-asociativă, forma principală actuală de proprietate particulară, se prezintă, la rândul ei, ca:
 - asociații ale proprietarilor individuali;
 - societăți de capitaluri, în care proprietarii fie că utilizează salariați nonproprietari, fie că ei însuși sînt participanți la procesul de producție.

Proprietatea publică (de stat) prezentă în toate țările lumii, în proporții diferite, se caracterizează prin aceea că bunurile, îndeosebi cele investiționale, se află în proprietatea organizațiilor statale privite ca subiect de proprietate. Ea este cadrul favorabil pentru asigurarea existenței și dezvoltării unor sectoare de largă utilitate publică: electricitate, distribuția de gaz metan, apă și canalizare, transport aerian și feroviar ș.a. gestionarea obiectului acestei proprietăți revine în sarcina administrațiilor publice centrale sau locale.

Din combinarea formelor fundamentale de proprietate, în proporții diferite a rezultat *proprietatea mixtă*, prezentă în toate țările lumii.

Capitalul unităților ce fac parte din proprietatea mixtă are ca sursă de proveniență participările unor persoane fizice (proprietate individuală sau privată) și ale unor persoane juridice (cooperative, societăți de capital) inclusiv ale diferitor întreprinderi și organizații publice. Dacă au loc participări din mai multe țări, se formează proprietatea mixtă, multinațională.

Realitatea economică poate atesta existența și altor forme de proprietate, care însă reprezintă, de fapt, modalități diferite de asociere a formelor menționate.

Totalitatea formelor de proprietate apărute în concordanță cu legile obiective, sînt compatibile. Criteriul esențial al compatibilității și al modificării raporturilor dintre ele constă în sporirea eficienței economice și în perfecționarea aparatului tehnic de producție al societății. În același timp, pluralismul formelor de proprietate generează competiția dintre ele. Aceasta în sensul că fiecare unitate economică, indiferent de forma de proprietate, ia parte la procesul concurențial general.

3.

Particularitățile privatizării în Republica Moldova

În Republica Moldova a demarat procesul de privatizare propriu-zis, când în virtutea legii “Cu privire la privatizare” sînt distribuite și puse în aplicare conform destinației lor bunurile patrimoniale. Însăși esența privatizării ca proces de înstrăinare a bunurilor statului în proprietatea cetățenilor și asociațiilor lor, efectuat de către organele puterii de stat. Au fost adoptate trei programe de privatizare:

- 1) 1994 – privatizarea contra bonurilor patrimoniale;
- 2) 1995-1996 – privatizarea mixtă contra bonurilor patrimoniale și mijloacelor bănești;
- 3) 1997 – privatizarea contra bani.

Inițiativa și rolul decisiv în efectuarea procesului de privatizare îi aparține statului. Privatizarea patrimoniului economic al țării la inițiativa statului ne vorbește de faptul că statul își schimbă programul de activitate economică fiind îndreptată spre căutarea noilor căi de avansare a eficacității economice în cadrul economiei de piață.

Tema 4. INSTITUTELE ECONOMICE ȘI ROLUL STATULUI ÎN ECONOMIA DE PIAȚĂ

1. Institutele economice: esența și rolul lor în sistema economiei de piață. Cheltuielile tranzacționale.
2. Direcțiile de bază ale activității economice a statului.
3. Politica socială a statului în economia de piață.
4. Reglementarea de stat a economiei în viziunea concepțiilor keynisiane și neoconservative.

1.

Institutele economice: esența și rolul lor în sistema economiei de piață. Cheltuielile tranzacționale

În dezvoltarea economiei de piață un rol important îl au institutele economice și statul. Institutele au fost constituite de către oameni cu scopul asigurării ordinii și înlăturării incertitudinii. Institutele sînt atît *formale* (constituția, legislația, drepturile de proprietate), cît și *neformale* (tradiții, obiceiuri, codul de comportament). Astfel de institute, împreună cu limitele standarde primite în economie, definesc diferite alternative, costurile producției și

schimbului corespunzător și rentabilitatea și posibilitatea de a atrage în activitatea economică. Dj. Nait consideră că “institutele sînt un complet de reguli, ce structurează relațiile sociale într-un mod deosebit și pe care trebuie să le cunoască toți membrii societății date”.

Institutele formale adesea se constituie, pentru a servi interesele celorla, ce controlează schimbările în economia de piață. Legile formale se pot schimba repede, însă regulile neformale se schimbă foarte lent.

Pentru a înțelege legătura dintre institutele economice și eficiența productivă e important conceptul de cheltuieli tranzacționale. Cheltuielile tranzacționale sînt legate nu cu însuși procesul de producție, dar cu cheltuielile ce-l însoțesc: căutarea informației despre prețuri, despre concurenți, întocmirea contractelor gospodărești, controlul asupra îndeplinirii lor ș.a.

2.

Direcțiile de bază ale activității economice a statului

În economia de piață statul și structurile sale iau asupra sa îndeplinirea funcțiilor, care nu e în stare să le îndeplinească însăși piața:

- 1) asigurarea cadrului juridic de funcționare a mecanismului de piață;
- 2) producția bunurilor publice;
- 3) protecția populației de efectele negative ale activității economice;
- 4) redistribuirea veniturilor;
- 5) asigurarea creșterii economice și stabilizarea economiei în condițiile de criză.

Prima funcție constă în apărarea drepturilor producătorilor și consumatorilor. Mai întâi de toate, trebuie să fie asigurat dreptul de proprietate. O mare importanță o are legea despre apărarea drepturilor consumatorului pentru a-i proteja de producție falsificată și necalitativă.

Producerea bunurilor publice îi aparține statului deoarece ea nu întotdeauna este rentabilă. Statul își ia asupra sa producția pentru apărare, susținerea organelor de drept, susținerea obiectelor din sfera socială.

Protecția populației de la efectele externe negative ale economiei cuprinde:

- a) aplicarea măsurilor administrative către agenții, care produc efecte negative;
- b) folosirea măsurilor indirecte: impozitarea suplimentară a celor vinovați.

Redistribuirea veniturilor este un instrument principal pentru acordarea ajutorului social păturilor vulnerabile ale populației. Statul prin intermediul impozitării asigură pensionarii, șomerii, familiile cu mulți copii și alte categorii.

Statul intervine în economie prin două grupe de metode: administrative și economice.

1) *Metodele administrative* influențează sistemul reproducerii sociale prin intermediul actelor normative și de comandă, legilor, ordinelor, instrucțiunilor, directivelor.

2) *Metodele economice* – politica fiscală și financiar-creditară, reglarea veniturilor și cheltuielilor guvernamentale ș.a.

Dar reglarea de stat trebuie să fie în anumite limite, specifice pentru fiecare situație economică concretă.

3.

Politica socială a statului în economia de piață

E evident faptul, că oamenii nu pot avea venituri identice. Cauzele inegalității în venituri sînt următoarele:

- 1) Diferența în capacitățile individuale.
- 2) Diferența în calificare și experiență.
- 3) Diferența în capacitatea de a lucra în condiții deosebite.
- 4) Diferența în proprietate.

Nivelul de diferențiere în venituri se prezintă cu ajutorul curbei lui Lorent

La împărțirea suprafeței figurii OABCDE la suprafața triunghiului OFE, se obține indicatorul, ce arată nivelul inegalității în distribuția veniturilor. Acest indicator se numește coeficientul Djini (cu cât e mai mare indicatorul – cu atât inegalitatea e mai mare).

Creșterea inegalității în venituri implică apariția problemei sărăciei. Anume minimul de existență este limita după care se începe sărăcirea populației.

Protecția socială este sistemul de măsuri de protecție contra sărăciei economice și degradării sociale a oricărui cetățean al țării în rezultatul pierderii sau reducerii bruște a veniturilor. Obiecte ale protecției sociale trebuie să fie toți indicatorii de bază ai nivelului de viață a omului: veniturile, locuința, serviciile, instruirea, medicina. Formele concrete de protecție socială sînt diverse. Garanțiile sociale de bază pe care Republica Moldova le asigură populației sînt:

- Salariul minim pe economie.
- Pensiile.
- Indemnizațiile pentru copii.
- Burse pentru studenți.
- Indexarea veniturilor în cazul inflației.
- Compensarea pierderilor de la calamitățile stihionice.
- Indemnizațiile de șomaj.
- Asigurarea medicală.
- Protecția muncii.

4.

Reglementarea de stat a economiei în viziunea concepțiilor keynisiene și neoconservative

Teoria contemporană despre stat este reprezentată în principal de două curente economice: neoclasice și keynisiene. Teoria keynisiene își pune scopul de control și reglare a cererii totale, ca ea să corespundă ofertei totale, prin asigurarea ocupației înalte a populației. Acest curent consideră că numai mecanismul de piață nu e în stare de a asigura creșterea economică stabilă și ocupația totală, anume de aceasta e necesară intervenția statului.

În anii '70-80 ai secolului al XX-lea curentul keynisiene a fost supus criticii de către reprezentanții curentului neoconservativ, care s-au opus ideii de reglare statală, alternativa văzînd-o în concurență și liberă activitate.

Tema 5. ESENȚA, STRUCTURA ȘI INFRASTRUCTURA PIETEI

1. Esența, concepțiile și funcțiile pieței. Tipologia pieței.
2. Mecanismul pieței și elementele lui. Curbele cererii și ofertei. Modificările în cerere și ofertă.
3. Concurența: esența, formele, mecanismul.
4. Teoria prețului. Modalitățile și metodele reglementării prețurilor.

1.

Esența, concepțiile și funcțiile pieței. Tipologia pieței

Piața este una din componentele strict necesare ale gospodăriei de mărfuri și reprezintă baza producției de mărfuri. Necesitatea obiectivă în apariția piețelor este condiționată de:

- 1) diviziunea socială a muncii;
- 2) izolarea economică a subiecților pieței care este determinată de diversitatea formelor de proprietate;
- 3) legătura strânsă a economiei naționale cu economia mondială prin comerțul exterior;
- 4) pentru a efectua creșterea economică într-o economie națională e necesar de a ieși pe piața mondială.

Odată cu apariția forței de muncă a omului în calitate de marfă, piața capătă un caracter general și relațiile de piață apar în toate patru faze ale reproducerii sociale. Noțiunea de piață include în sine următoarea lămurire: piața este un element de reproducție a produsului social și o formă de realizare și de mișcare a părților componente ale lui. În timpul actual piața este cercetată în calitate de un tip anumit de relații gospodărești care au loc între subiecții de gospodărire. Aceasta este condiția de bază a funcționării eficiente și stabile a oricărui sistem economic.

În dependență de importanța și realizarea în practică a legăturilor directe și indirecte în funcționarea economiei piața poate fi determinată ca o formă de armonizare socială a economiei, din care rezultă determinarea tipului de sistem economic existent în societatea dată. Deci, piața include în sine: a) relațiile de vânzare-cumpărare; b) relațiile social-

economice; c) relațiile organizatorico-economice. Ajungem la concluzia că în sistemul economic piața se manifestă ca un subsistem independent.

Piața reprezintă o categorie economică, care este strâns legată de schimb, circulație, comerț și serviciile comerciale. Putem spune că piața exprimă relațiile economice ce apar între oameni în procesul mișcării mărfurilor.

Esența relațiilor de piață poate fi manifestată prin trăsăturile de bază ale ei:

1) recuperarea cheltuielilor materiale ale producătorilor și vânzătorilor și obținerea profitului;

2) satisfacerea cerințelor consumatorilor prin crearea unui anumit volum al ofertei mărfare.

Funcțiile pe care piața le îndeplinește în economie sînt următoarele:

⊗ Menținerea echilibrului dintre cerere și ofertă după volum și după structură (corespunderea dintre producție și consum). Această funcție de determinare și reglementare a proporțiilor piața o realizează prin mecanismul oscilării prețurilor în baza legii cererii și ofertei.

⊗ Piața determină mărimea echivalentă a mărfii necesare pentru realizarea schimbului mărfii. Prin urmare, piața compară cheltuielile individuale ale muncii necesare pentru producerea mărfurilor cu cheltuieli sociale.

⊗ Piața realizează o stimulare economică a procesului eficienței de producție, impunînd producătorii de a produce cantitatea necesară de mărfuri, cu cheltuieli minimale și obținerea profitului necesar. Piața stimulează dezvoltarea progresului tehnico-științific.

⊗ Prin intermediul pieței se asigură o dezvoltare proporțională a diferitor regiuni, gospodării, teritorii economice naționale în condițiile aprofundării diviziunii sociale a muncii și realizarea procesului integrațional în economie.

⊗ În baza comparării venitului consumatorilor cu cererea pe care ei o prezintă pe piață are loc asigurarea eficienței consumului.

Istoria dezvoltării economiei pe piață cunoaște următoarele tipuri ale pieței:

- 1) piața nedezvoltată;
- 2) piața liberă;
- 3) piața reglementată;
- 4) piața deformată.

Piața nedezvoltată se caracterizează prin caracterul stihic al relațiilor de piață care se realizează mai mult sub formă de schimb prin troc.

Piața liberă se caracterizează prin trăsăturile: 1) număr nelimitat de subiecți ai relațiilor de piață și dezvoltarea concurenței libere între ei; 2) accesul absolut liber a tuturor membrilor societății la orice tip de activitate economică; 3) toți membrii societății au acces la informațiile economice ale pieței.

Piața reglementată este rezultatul dezvoltării civilizației umane când statul, prin activitatea sa, încearcă să limiteze acțiunile consecințelor negative ale pieței libere. Problema de bază în acest tip de piață este de a găsi combinarea optimă între reglementarea de către stat și autoregularea de piață.

Piața deformată poate apărea în cazul în care amestecul statului e prea mare.

Din definiția pieței putem face concluzia că piața e un sistem integral, caracteristica căruia poate fi prezentată prin structura pieței și infrastructurii ei. Pentru a determina structura pieței se utilizează diferite criterii:

I. După *obiectul relațiilor* de piață există următoarea structură a pieței:

- 1) piața mărfurilor și serviciilor;
- 2) piața forței de muncă;
- 3) piața fondului locativ;
- 4) piața investițiilor;
- 5) piața monetară și valutară;
- 6) piața hârtiilor de valoare;
- 7) piața inovațiilor;
- 8) piața serviciilor informaționale.

II. După *subiect*:

- 1) piața consumatorilor (oferta este mai mică decât cererea);
- 2) piața producătorilor (cererea este mai mică decât oferta);
- 3) piața intermediarilor în comerț.

III. După *așezarea geografică*:

- 1) piața locală;
- 2) piața regională;
- 3) piața națională;
- 4) piața mondială.

Fiecare tip al pieței, necătfînd la criteriul de determinare a lui, cere prezența unei infrastructuri de piață bine dezvoltate, care constituie fundamentul sau construcția internă a sistemului economic.

Infrastructura pieței reprezintă totalitatea instituțiilor, întreprinderilor care deservește piața și îndeplinesc anumite funcții cu scopul asigurării activității economice ale mecanismului pieței.

Elementele de bază ale infrastructurii sînt:

- bursele (mărfare, valutare, de valori);
- licitațiile, expozițiile;
- sistemul creditar și bancar-comercial;
- tehnologiile informaționale și mijloacele de comunicare;
- sistemul fiscal și inspecția fiscală;
- sistemul de asigurare;
- agențiile de reclamă, de informație mass-media;
- sistemul vamal;
- companii de audit și consulting.

2.

Mecanismul pieței și elementele lui. Curbele cererii și ofertei. Modificările în cerere și ofertă

Cererea și oferta fac parte din mecanismul de funcționare a pieței în sistemul economiei de schimb. Cererea este o categorie economică specifică care se bazează pe categoriile generale “necesități” și apare în condițiile specifice de existență a relațiilor de piață. Însă cererea în economia de schimb prezintă numai acea parte din necesități care este asigurată cu veniturile bănești ale individului. Această cerere se numește *cerere solvabilă* și reprezintă acea cantitate de bunuri care este cerută de către individ la un anumit nivel al prețului. Între cererea și prețul bunului există legături tipice, constante, care se manifestă prin acțiunea legii generale a cererii. Acțiunea acestei legi poate fi prezentată tabelar și grafic.

	D	D mărit	D micșor
200	400	600	200
150	600	800	400
100	800	1000	600
50	1000	1200	800

Curba are o înclinație negativă care ne explică dependența invers proporțională între cantitatea cerută și prețul mărfii. Cantitatea cerută, conform *legii generale a cererii* poate să

se modifice sub influența schimbărilor ce au loc în prețul bunului. Aceste schimbări se numesc cantitative în volumul cererii, ceea ce grafic se prezintă prin deplasarea unui anumit punct pe curba cererii. Deplasarea punctului A în jos pe curba cererii se numește extinderea cererii și, invers, deplasarea punctului A în sus și spre stînga se numește contracția cererii. Factorii care modifică cererea la un anumit nivel constant al prețului se numesc condițiile cererii: preferințele consumatorului, venitul consumatorului, numărul cumpărătorilor. Sub influența acestor condiții au loc modificări calitative în nivelul cererii, care grafic se prezintă prin deplasarea curbei cererii ori spre dreapta, ori spre stînga.

Oferta este o categorie specifică a economiei de piață care are la bază categorii generale – producția. Cantitatea de bunuri și servicii oferite de către producător la un anumit nivel al prețului se numește ofertă mărfară. Legăturile cauzale între cantitatea oferită și prețul bunului se manifestă prin *legea generală a ofertei*: între modificările prețului și modificarea cantității oferite există o relație direct proporțională.

	S_x	S_1 micș	S_2 mărit
200	1600	1400	1800
150	1400	1200	1600
100	1200	1000	1400
50	1000	800	1200

Schimbările care au loc în cantitatea oferită sub influența schimbării în nivelul prețului se numesc schimbări cantitative în ofertă, care se manifestă sub formă de extindere și contracție. Apariția ofertei influențează un șir de factori – condițiile ofertei care țin în principal de modificările ce au loc în procesul de producție: 1) raritatea factorilor de producție; 2) flexibilitatea și mobilitatea factorilor de producție; 3) randamentul factorilor de producție.

Oferta mai depinde de:

- nivelul costului de producție;
- numărul de firme concurențiale;
- nivelul prețului la care se vînd celelalte mărfuri;
- condiții naturale și social-politice.

Concurența: esența, formele, mecanismul

Una din trăsăturile de bază ale economiei de piață este concurența în scopul atragerii de partea lor a clienților. Concurența în economia de piață constă în:

a) Satisfacerea intereselor producătorilor și consumatorilor, deoarece concurența impune producătorul, în scopul obținerii unui profit mare, să reducă cheltuielile individuale, să majoreze capitalul, să migreze dintr-o ramură în alta, ceea ce conduce, în ultimă instanță, la ridicarea nivelului de trai.

b) Stimularea celor care lucrează și excluderea celor care lucrează prost.

c) Reglarea producției de mărfuri și servicii.

Mecanismul de prețuri, legea cererii și ofertei, concurența fac posibilă producerea numai a lucrărilor necesare cu cheltuieli minime și cu eficiență maximă.

Pe de o parte, concurența favorizează extinderea producției, acumularea, aplicarea în producție a descoperirilor tehnico-științifice, iar, pe de altă parte, concurența frânează sau împiedică aceste procese, conduce la ciocniri de interese, conflicte. Concurența desemnează o anumită structură de piață numită și structură concurențială, în funcție de numărul și puterea agenților economici participanți la schimb; gradul de diferențiere a produselor; posibilitățile de intrare într-o ramură de activitate, grad de cunoaștere a elementelor pieței.

În mecanismul de piață al luptei de concurență există două forme de manifestare a ei: concurența înăuntru unei ramuri și concurența interramurală.

1) Concurența înăuntru unei ramuri se desfășoară între producători cu scopul obținerii supraprodusului. În baza realizării progresului tehnico-științific la unii producători costurile de producție se micșorează esențial comparativ cu costurile altor producători. De aici apare posibilitatea să micșoreze prețul de vânzare a mărfii, mai mic decât prețul de piață și de a obține în rezultat un supraprofit. Consecință a acestei forme de concurență este dezvoltarea progresului tehnico-științific, ridicarea productivității muncii, perfecționarea calității muncii.

2) Concurența interramurală se realizează cu scopul investirii avantajoase a capitalului în procesul de producție. Unicul motiv care impune pe producător să investească capital în diferite sfere de activitate este profitul. Mecanismul de concurență se bazează pe “turnarea de capital” din ramurile cu o rată a profitului mică în cele cu rata profitului mai mare. Rezultatul acestei forme de concurență este apariția în economie a ratei medii a profitului și acționează legea conform căreia pe aceeași sumă de capital investită în orice ramură economică revine aceeași rată medie a profitului.

În dependență de structura concurențială, concurența poate fi *perfectă* și *imperfectă*. Concurența perfectă presupune următoarea situație: toți vânzătorii și vînd toată producția la prețul pieței, iar toți cumpărătorii pot cumpăra la prețul pieței atît cît doresc, fără a influența piața. Deci, concurența perfectă presupune existența unui mare număr de cumpărători și vînzători pe piață. Concurența perfectă are următoarele trăsături principale:

1) apariția pe piață a unui număr mare de vînzători și cumpărători, de valoare și putere de cumpărare aproximativ egală;

2) produsele să fie omogene, pentru ca cumpărătorului să-i fie indiferent de la ce producător obține produsul;

3) plata să fie fluidă, cînd cumpărătorii pot în mod liber să-și aleagă furnizorii, iar producătorii pot în mod liber să intre sau să iasă dintr-o piață anume;

4) mobilitate perfectă a factorilor de producție, condiție ce presupune ca factorii de producție să fie orientați spre utilizări unde se asigură cel mai mare profit posibil;

5) transparență a pieței, cînd toți agenții economici sunt perfect informați cu privire la cantitățile de mărfuri oferite și cerute, la calitatea și prețurile bunurilor.

Concurența e considerată perfectă numai în cazul cînd toți acești factori sunt prezenți în mod simultan. Dacă cel puțin unul din ei lipsește, atunci concurența e numită imperfectă. În realitate concurență perfectă nu există, dar ea poate servi drept model teoretic de analiză a mecanismului pieței concurente.

Concurența *imperfectă* desemnează acea situație de pe piață, cînd vînzătorii și cumpărătorii pot influența raportul dintre cererea și oferta de mărfuri, nivelurile de prețuri în intenția de a obține profituri mari și stabile. Concurența imperfectă se manifestă în două forme principale: concurență *monopolistă* și *oligopolul*.

Concurența monopolistă presupune existența mai multor producători, care dețin însă o pondere mai mică pe piață, produsele sînt diverse, există restricții la intrarea în ramură și se efectuează un anumit control asupra prețurilor. Concurența monopolistă are următoarele trăsături:

- diferențierea produsului provenit din interesul fiecărui producător și imprimarea unor particularități superioare, în comparație cu cele ale altor producători;
- existența unui număr de producători, deciziile cărora nu ar influența asupra altor producători în luarea deciziilor.

Oligopolul este o formă de concurență imperfectă, ce cuprinde un număr limitat de producători, care dețin o parte importantă din piață, dar care întîlnesc greutăți la intrarea în

ramură și la controlul general al prețurilor. În oligopol fiecare producător poate fixa cantitatea de produse puse în vânzare, dar prețul de vânzare și profitul fiecăruia depind de deciziile celorlalți producători. Oligopolist poate fi considerat orice producător, produsele căruia nu sînt diferențiate. Acești oligopoliști activează în diverse ramuri de bază ale industriei, produsele căreia sînt mai mult sau mai puțin omogene, iar unitățile economice sînt gigantice. Reieșind din numărul de producători ce se află pe o anumită piață, putem vorbi de *duopol* (doi producători și mai mulți consumatori); *oligopson* (număr restrîns de cumpărători și număr mare de producători); *duopson* (doi cumpărători și mulți producători); *oligopol* bilateral (pe piață număr mic de producători și consumatori) și *oligopol propriu zis* (pe piață sînt mai mult de doi producători).

Oligopolurile propriu zise pot fi *concentrate* și *antagoniste*.

Oligopolurile concentrare sînt organizate în cartel, trust, concern și conglomerat, unde producătorii se înțeleg asupra prețurilor și pieței de desfacere.

Oligopolurile antagoniste se află într-o concurență continuă atît prin jocul de prețuri, cît și prin schimbări de caracteristici ale produsului.

În practica economică concurența imperfectă poate să se manifeste prin două metode:

- 1) concurența prețurilor;
- 2) concurența în afara prețurilor: reclama, deservire adăugătoare a cumpărătorului, diversitatea formelor de realizare a produsului, calitatea produsului, ambalajul ș.a.

4.

Teoria prețului. Modalitățile și metodele reglementării prețurilor

În istoria gîndirii economice conceptul referitor la prețul bunului a fost prezentat în diferite școli și curente economice în moduri diferite:

- 1) la baza determinării prețului mărfii stă cantitatea de muncă cheltuită pentru a-l produce; la baza prețului stă teoria de muncă a valorii mărfii;
- 2) prețul bunului depinde de utilizarea marginală a bunului consumat, care se determină în mod individual, reieșind din nivelul de satisfacere a cerințelor consumatorilor, determinarea prețului mai mult se bazează pe aprecierea psihologică a omului;
- 3) conceptul determinării prețului pe baza costurilor de producție;
- 4) conceptul prețului de echilibru, format pe baza modificărilor ce au loc în cerere și ofertă.

În timpul actual firma, de obicei, utilizează în determinarea nivelului prețului acel concept care îi dă posibilitate să-și realizeze scopurile finale. În cazul când prețul devine o variabilă dependentă, iar cererea și oferta sînt variabile independente în teoria economică este vorba de acțiunea legii generale a cererii și ofertei. Esența: prețul unui bun depinde de raportul dintre cererea și oferta pentru acest bun, care apare în piață într-o anumită perioadă de timp.

Acțiunea legii generale a cererii și ofertei poate fi analizată din punctul de vedere al perioadei de timp în care ea se petrece:

1) **Perioada scurtă de timp:** se presupune că oferta în această perioadă rămîne neschimbată, iar cererea poate să se schimbe în ambele direcții. Prețul care apare la intersecția curbei cererii și ofertei în această perioadă se numește prețul de echilibru sau prețul de piață. Nivelul lui satisface, de obicei, atît interesele producătorilor, cît și interesele consumatorilor.

Punctul de intersecție a curbelor cererii și ofertei se numește punctul de echilibru al pieței, iar cantitatea cerută și oferită în acest punct se numește cantitate de echilibru.

De obicei, oferta în perioada scurtă de timp este perfect inelastică cererea, însă, se schimbă permanent. Schimbările cererii provoacă schimbări în nivelul prețului în aceeași direcție. În această perioadă echilibrul pieței are caracter static.

2) **Perioada lungă de timp.** În această perioadă deosebim:

- a) perioadă scurtă de timp;
- b) perioada pieței;
- c) perioada lungă de timp.

În perioadele **a** și **b** prețul depinde de schimbările ce au loc în cerere, iar în perioada scurtă atît cererea, cît și oferta au posibilitatea de a se schimba. Ca rezultat apare o infinitate de situații de echilibru al pieței și, respectiv, apar diferite nivele ale prețului de echilibru.

De aceea în perioada lungă de timp echilibrul pieței are caracter dinamic, iar prețul se numește preț normal.

În economia de piață în afară de factorii obiectivi care influențează apariția procesului economic, apar un șir de factori subiectivi și, în primul rând, activitatea statului. De aceea deseori rolul regulator al cererii și ofertei în practica economică este substituit prin deciziile statului în stabilirea prețurilor. În rezultat în economie apar prețurile: 1) maximale și 2) minimale.

Prețurile maximale, de obicei, sînt fixate de către stat la nivel mai mic decît prețul de echilibru.

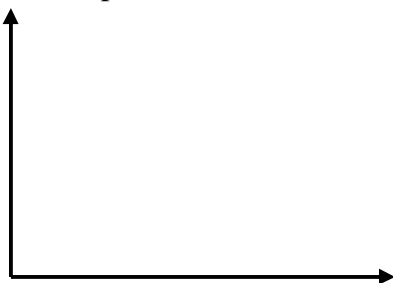

În cazul prețurilor maximale cantitatea cerută (Q_d) este mai mare decît cantitatea oferită (Q_s) și în economie apare deficit mărfar.

$$Q_d > Q_s = \text{deficit mărfar}$$

Consecințele: 1) apariția pieței negre; 2) fenomenul de speculă; 3) sistem de repartizare al mărfii prin cartele; 4) fondarea limitată a resurselor economice.

Prețurile minimale sînt mai mari ca prețul de echilibru, cantitatea oferită este mai mare ca cea cerută, în rezultat apare excesul de bunuri.

Consecințe:

- 1) apare supraproducția;
- 2) cresc stocurile mărfare;

- 3) marfa își pierde calitatea sa;
- 4) criza economică de supraproducție.

De obicei, prețul minimal se fixează la produsele agricole cu scopul de stimula producția și a mări profiturile întreprinzătorilor din această sferă. Prețurile minimale utilizate în agricultură sînt o formă de plătire a subsidiilor care se utilizează de către stat.

Tema 6. TEORIILE ECONOMICE ALE MĂRFII ȘI BANILOR

1. Caracteristica generală a schimbului natural și a schimbului monetar.
2. Bunurile economice. Clasificarea și proprietățile de bază: valoarea de schimb și utilitatea.
3. Bani: esența, geneza, funcțiile și formele.

1.

Caracteristica generală a schimbului natural și a schimbului monetar

Economia naturală reprezintă acea formă de organizare și desfășurare a activității economice în care nevoile de consum sunt satisfăcute din rezultatele propriei activități, fără a se afla la schimb.

Economia naturală a fost preponderentă pînă la prima Revoluție Industrială. Astfel, în secolul al XIV-lea, din toată populația regiunii mediteraneene, de aproximativ 60-70 mln. oameni circa 90% trăia din munca pămîntului, iar 60-70% din producție nu ajungeau pe piață.

Economia naturală a fost dominantă în condițiile unui nivel scăzut de dezvoltare economică, cu o gamă restrînsă de trebuințe, cele elementare fiind preponderente.

Fiecare producător avea o activitate diversificată, producea o gamă largă de bunuri.

Fiecare producător este izolat din punct de vedere economic de ceilalți; nivelul eficienței economice este foarte redus.

Pămîntul constituia principalul factor de producție; baza economiei consta în cules, vînătoare și cultivarea pămîntului; economie decentralizată, în care fiecare comunitate producea aproape totul de ce avea nevoie.

Economia de schimb desemnează acea formă de organizare și desfășurare a activității economice în care bunurile se produc în vederea vînzării, obținîndu-se în schimb altele,

necesare satisfacerii trebuințelor. Toate economiile contemporane funcționează ca economii de schimb.

Caracteristici generale ale economiei de schimb:

- specializarea agenților economici în obținerea anumitor bunuri;
- autonomia și independența economică a agenților economici;
- piața este instituția economică centrală;
- monetarizarea economiei;
- legăturile economice dintre agenți se desfășoară sub forma tranzacțiilor bilaterale de piață;
- bunurile economice îmbracă forma de marfă.

2.

Bunurile economice.

Clasificarea și proprietățile de bază: valoarea de schimb și utilitatea

Diferite școli economice încep analiza relațiilor economiei de piață de la studierea esenței mărfii și a banilor. Ca rezultat în teoria economică există diverse concepte referitor la bani și marfă. Categoria principală în producția de mărfuri este categoria marfă, care istoric și logic a fost precedată de categoria “bun”. *Bun* – orice obiect, fenomen sau produs al muncii care satisface o anumită necesitate a omului și corespunde cu interesele și scopurile individului. Când se studiază bunul, un loc deosebit în acest studiu îl ocupă serviciile, rolul cărora în ultimul timp a crescut considerabil. *Serviciile* reprezintă o activitate rațională a omului, rezultatul căreia are un efect util cu ajutorul căruia sînt satisfăcute necesitățile umane. Bunurile care există în viața economică au următoarea clasificare, care se bazează pe anumite criterii.

1. Bunurile materiale:

- 1) Bogățiile naturale (pământ, apă).
- 2) Produsele rezultate din proces de producție.

Economistul Marchall include în categoria bunurilor materiale relațiile cu privire la însușirea bunurilor materiale (patent, drept de autor).

2. Bunuri nemateriale sînt acele care influențează asupra dezvoltării capacității fizice și intelectuale ale omului și se creează ele în sfera neproductivă (învățămînt, cultură, ocrotirea sănătății).

Se deosebesc două subgrupe ale bunurilor nemateriale.

1) Bunuri interne, care-s date omului de către natură și el le dezvoltă în sine după dorința personală (auz muzical, capacitate pentru știință).

2) Bunuri externe, pe care le oferă lumea externă pentru satisfacerea cerințelor (legături de afaceri, reputația, imidjul).

În afară de aceste grupe bunurile pot fi analizate în calitate de bunuri directe sau indirecte; de scurtă durată sau de lungă durată; bunuri prezente sau de viitor; bunuri economice și bunuri neeconomice. Sub bun economic înțelegem orice obiect sau rezultat al activității economice care poate fi primit într-o cantitate limitată comparativ cu cerințele care cer să fie satisfăcute. În legătură cu bunul economic apare problema rarității resurselor economice ceea ce determină un comportament deosebit al omului în societate. Bunul neeconomic este oferit omului de către natură fără ca el să depună un anumit efort. Aceste bunuri se află în natură într-o cantitate nelimitată și pot satisface cerințele umane din plin (aer, lumina solară, apa).

Forma specifică a bunului economic o reprezintă Marfa. Marfa are două proprietăți: 1) proprietatea de a satisface orice cerință sau dorință a omului – valoarea de consum; 2) posibilitatea de a se schimba pe alt bun.

Prima proprietate o posedă orice marfă, deoarece necesitățile omului sînt diverse și metodele de satisfacere a lor variază de la metodele directe (necesitatea în produse alimentare, îmbrăcăminte) și prin metode indirecte – reflectă utilizarea în procesul de consum productiv a diferitor bunuri. În afară de un bun material în calitate de marfă, pot să se manifeste și serviciile, care au niște trăsături speciale.

Valoarea de consum a serviciilor este lipsită de o formă materială concretă. Al doilea moment specific este că valoarea de consum a serviciului reprezintă efectul util care apare pentru consumator în rezultatul realizării procesului de muncă. Deoarece serviciul n-are o formă materială concretă și nu poate fi acumulat nemijlocit, valorile de întrebuințare a lui se consumă nemijlocit în momentul realizării procesului de producție. Valorile de consum constituie conținutul bogăției oricărei națiuni. Valoarea de consum de întrebuințare are trei forme de manifestare:

- 1) forma cantitativă;
- 2) forma naturală – fiecare bun are forma sa concretă naturală;
- 3) forma calitativă – reprezintă gradul utilității a valorii de consum sau gradul corespunderii cu necesitățile consumatorului.

E necesar de deosebit valoarea de întrebuințare a mărfii de valoarea de întrebuințare a bunului creat în gospodăria naturală – aceasta reprezintă valoarea de consum nemijlocit pentru producător, care a produs valoarea de consum a mărfurilor este destinat pentru consumul altor oameni (valoare de consum socială). Aceasta se realizează prin procesul schimbului.

Însă diferite bunuri în afară de a proprietatea de a satisface cerințele umane sînt capabile să intre în consum prin procesul schimbului, ceea ce constituie esența valorii de schimb a mărfii, prin care se înțelege capacitatea mărfurilor de a se schimba una pe alta în anumite proporții. Reprezentanții școlii economice clasice și marxiste au elaborat teoria de muncă a valorii mărfurilor. Conform acestei teorii o condiție necesară a schimbului era diversitatea valorilor de întrebuințare care intrau în schimb. Însă diversitatea valorilor de întrebuințare cere să fie găsit un element comun care să se găsească în toate bunurile și să constituie baza procesului de schimb. Conform teoriei de muncă acest element este cheltuielile de muncă, care și determină valoarea de schimb a bunului. Iar aceste cheltuieli de muncă se măsoară prin timpul de muncă necesar. În teoria occidentală la începutul secolului XX apare altă concepție, conform căreia la baza schimbului stă nu valoarea mărfii, ci utilitatea ei. din acest punct de vedere putem evidenția legătura dintre categoria, valoarea și utilitatea bunului. Valoarea unui bun (mărfii) reprezintă un caz particular de manifestare a utilității bunului în anumite condiții istorice concrete. Pe baza unirii esenței categoriilor de valoare și utilitate în economie apare teoria utilității marginale a bunului (Marchall J.-B., Say, Leon Valras). Paralel cu această teorie apare teoria costurilor (Ricardo, Mac-Kuloh) care determină valoarea mărfii prin cheltuielile de producție. Între aceste teorii există o interdependență strînsă. Pornind în analiza valorii de la categoria cheltuielilor de producție savanții numaidecît ajung la categoria de utilitate și invers. În timpul actual legătura dintre aceste trei teorii se manifestă prin teoria prețului care are la baza sa analiza procesului de interdependență dintre utilitate, cerere și ofertă, cheltuieli de producție și prețul bunului.

Marfa economică include în sine concomitent noțiunea de bun și cheltuieli. Aceste calități ale mărfii se manifestă prin utilitate și raritate. Pentru a procura o marfă economică individul plătește o sumă de bani, care este prețul mărfii.

3.

Banii: esența, geneza, funcțiile și formele

În teoria economică există diferite concepte științifice referitor la apariția și esența banilor. Convențional aceste concepte pot fi împărțite în două grupe:

1) *Concepte evoluționale* – care consideră că apariția banilor și istoria dezvoltării lor este rezultatul diviziunii sociale a muncii, a schimbului și a producției de mărfuri. Ei consideră banii ca o marfă specifică, care joacă rolul de echivalent special oficial.

2) *Conceptul rațional* – explică apariția banilor ca un rezultat al înțelegerii dintre oameni care au ajuns la concluzia că pentru a face schimbul de valori în procesul circulației avem nevoie de anumite instrumente speciale.

În timpul actual în ideile unor economiști occidentali (Pol Samuelson) găsim explicarea psihologico-subiectivă a esenței banilor. Ei spun că banii sînt un produs al contractului între oameni. În secolul XX teoria economică contemporană explică esența banilor, reieșind din funcțiile pe care ei le îndeplinesc în economie. Fondatorul acestei teorii – Djon Hics. El a înaintat teza că banii sînt aceia ce se utilizează sub formă de bani și evidențiază funcțiile banilor:

- 1) măsură a valorii mărfii;
- 2) mijloc de circulație;
- 3) mijloc de acumulare;
- 4) mijloc de plată.

Funcția banilor ca măsură a valorii mărfii exprimă capacitatea lor de a comensura valoarea tuturor mărfurilor. Inițial această funcție o realiza aurul. Însă exprimarea valorii prin bani este un proces ideal, deoarece pentru a determina valoarea mărfurilor nu este necesar de a avea bani în numerar. Această funcție o îndeplinesc banii ideali. Însă pentru a determina cantitativ valoarea unei mărfii se utilizează funcția tehnică a banilor, numită masștabul prețurilor, care reprezintă o anumită cantitate de aur, fixată de lege în fiecare unitate bănească.

În calitate de mijloc de circulație banii apar în rezultatul dezvoltării schimbului și divizării actului de vânzare-cumpărare în două procese independente.

M – B – M

Vînzare/cumpărare

Odată cu apariția acestei funcții a banilor se începe evoluția formelor bănești. Apare moneda și banii de hîrtie (banii de credit, bani electronici). Această funcție o îndeplinesc

banii neideali (monede din aramă, argint, hîrtie). Pentru realizarea funcției ca mijloc de circulație apare problema calculării cantității de bani necesară pentru circulație. În secolul XX M. Fridman, A. Marchall au elaborat formula, care arată legătura dintre suma prețurilor și masa monetară.

$$M = \frac{Q \times P}{V}$$

M – masa monetei;

V – viteza de rotație a banilor;

P – prețul;

Q – cantitatea de marfă în circulație.

Îndeplinind funcția de măsură a valorii și mijloc de circulație banii pot fi socotiți ca expresie absolută a bogăției societății, ceea ce îi face să aibă o lichiditate înaltă.

Divizarea circuitului M – B în două acte independente M – B și B – M creează posibilitatea și necesitatea de acumulare a banilor. În procesul de circulație a mărfurilor la întreprinzător apare dorința de a acumula banii, care au proprietatea de a se transforma repede în orice altă marfă. Acest proces exprimă funcția banilor sub formă de tezaurare.

Odată cu dezvoltarea producției de mărfuri apare funcția banilor ca mijloc de plată în legătură cu posibilitatea de a realiza marfa în credit. Această funcție o îndeplinesc banii și în afara circuitului mărfar când: a) plătesc salariul; b) se achită conform anumitor obligațiuni financiare.

Banii de credit sînt: vexel, cecul și bancnota.

Vecsel – obligațiune financiară scrisă conform anumitor forme strict determinate. Bancnota – bilete bancare care apar în rezultatul înlocuirii vecselului individual prin vecselul băncii. Între banii de hîrtie și bancnote există următoarele diferențe: 1) banii de hîrtie îndeplinesc funcția de mijloc de circulație; bancnota – mijloc de plată; 2) bancnotele de hîrtie sînt emise de către stat și acoperă necesitatea în cheltuielile guvernamentale; bancnotele sînt emise de banca centrală de emisiune pentru acoperirea necesităților circuitului mărfar; 3) banii de hîrtie nu sînt asigurați prin aur, iar bancnotele pot fi asigurate prin aur, valută convertibilă.

Cecurile – un document care conține indicația posesorului unui cont bancar de a plăti suma indicată persoanei care prezintă cecul dat.

Toate aceste funcții dacă sînt privite la nivel internațional exprimă funcția banilor mondiali.

Tema 7. TEORIILE ANTREPRENORIATULUI ȘI ALE FACTORILOR DE PRODUCȚIE

1. Activitatea de antreprenoriat –esența și condițiile realizării
2. Întreprinderea: sistemul relațiilor economice realizate în cadrul întreprinderii. Management și marketing – rolul lor în activitatea firmei.
3. Reproducția individuală: circuitul și rotația resurselor investiționale ale întreprinderii.
4. Rezultatele economice ale activității întreprinderii. Cheltuielile de producție și clasificarea lor

1.

Activitatea de antreprenoriat –esența și condițiile realizării

Activitatea de antreprenoriat este o trăsătură specifică a economiei de piață care se bazează pe libertatea economică a producătorului în primul rând. În orice țară acest tip de activitate se bazează pe un șir de legi și acte normative elaborate de guvern. În Moldova această legislație este alcătuită din legea despre activitatea de antreprenoriat și întreprindere, legea despre proprietate, legea despre falimentare ș.a.

Esența activității de antreprenoriat constituie procesul de inițiere și realizare a procesului de producție din numele persoanei pe propriul cont, pe responsabilitatea materială și riscul personal cu scopul de a obține profit. Obiectul activității de antreprenoriat prezintă orice tip de activitate gospodărească care este prevăzută de lege.

Subiectul activității de antreprenoriat este individul, un grup de indivizi sau statul.

Activitatea de antreprenoriat de obicei formal se înregistrează în registre speciale care sînt duse de Camera de înregistrare. După înregistrarea întreprinderii firma în cauză primește codul fiscal al ei și dreptul de a deschide cont în bancă. Registrele dau posibilitate întreprinzătorului:

⊗ De a culege informații referitoare la numărul de firme, dimensiunile lor, capitalul utilizat, volumul producției care există în piața respectivă.

⊗ De a determina segmentul pieței neocupat de alte firme.

⊗ De asigurarea garanției realizării contractelor respective încheiate de către persoanele în cauză.

⊗ Pentru stat este sursă de acumulare a datelor statistice necesare pentru a face o analiză și previziune economică.

Antreprenorul îndeplinește funcțiile:

- Organizează procesul de producție, înfăptuirea, dirijarea lui, prognoza situației economice a întreprinderii.
- Își asumă funcția de risc care poate contribui la ridicarea profitului întreprinderii.
- Exerciță funcția de inovator în producție, aplică metode noi și tehnologii noi.

Antreprenoriatul are următoarele obligații: să respecte regulile pieței în condițiile liberei concurențe, drepturile, interesele legitime ale consumatorului; să asigure calitatea convenită a mărfurilor fabricate.

Subiecții activității de antreprenoriat sînt:

⊗ Un individ (cetățean al țării sau orice alt cetățean străin).

⊗ Un grup de indivizi.

⊗ Statul.

Formele activității de antreprenoriat:

- individuală;
- colectivă sau de grup;
- de stat.

Trăsătura specifică a proprietății de antreprenoriat este realizarea ei folosind diferite inovații, invenții și raționalizări ale progresului tehnico-științific.

2.

Întreprinderea: sistemul relațiilor economice realizate în cadrul întreprinderii. Management și marketing – rolul lor în activitatea firmei

Orice activitate de antreprenoriat se desfășoară în cadrul întreprinderii. Întreprinderea este un sistem relativ izolat de relații social-economice și tehnologice care se manifestă sub formă de producător al bunurilor și serviciilor. Relațiile social-economice apar în cadrul întreprinderii în legătură cu angajarea forței de muncă la lucru și remunerarea ei. în legătură cu unirea forței de muncă, cu mijloacele de producție în procesul muncii, cu privire la crearea condițiilor de muncă în legătură cu ridicarea productivității muncii cu privire la crearea condițiilor de trai și de odihnă al lucrătorilor.

Relațiile tehnologice apar între lucrătorii unei întreprinderi în dependență de efectuarea procesului tehnologic de producție. Aceste relații sînt dictate de specializarea și calificarea lucrătorilor. Întreprinderea devine relativ izolată reieșind din următoarele cauze:

⊗ Libertatea formelor de producție face ca orice întreprindere să decidă de sine stătător ce, cum, de ce calitate, cantitate și preț să producă marfă.

⊗ Sistemul de gospodărire în care intră întreprinderea într-o economie națională reprezintă un tot întreg, de aceea rezultatele activității unei întreprinderi depinde de rezultatele activității unei altor întreprinderi (legea dintre furnizorii și consumatorii factorilor de producție)

Întreprinderile se clasifică, reieșind din următoarele criterii:

i Tipul procesului de producție care se desfășoară în cadrul întreprinderilor. Aici deosebim întreprinderi care aparțin diferitor ramuri ale economiei:

- industriale;
- agricole;
- de comerț;
- de transport ș.a.

i După dimensiunile întreprinderilor (numărul angajaților, volumul capitalului utilizat) deosebim:

- întreprinderi mici;
- întreprinderii medii;
- întreprinderi mari;
- întreprinderi foarte mari.

i După forma de proprietate avem formele organizatorico-juridice de activitate ale antreprenoriatului:

- întreprindere individuală;
- întreprindere privată;
- întreprindere în arendă;
- întreprindere mixtă;
- întreprindere de stat;
- întreprindere municipală;
- societate pe acțiuni;
- societăți cu răspundere limitată;
- cooperative.

Fiecare din aceste întreprinderi se deosebesc după forma de organizare a procesului de producție, de planificare a lui; de conducere și de control.

Specificul în funcționarea și organizarea diferitor forme ale activității de antreprenariat și întreprindere. În fiecare întreprindere are loc realizarea procesului de producție cu ajutorul factorilor de producție. Există: a) factori de producție materiali (pământul și capitalul); b) factori de producție umani (munca, abilitatea de antreprenariat).

În secolul al XX-lea una din problemele de bază devine procesul de realizare a mărfurilor pe piață. Atunci și apare teoria de *marketing*, teorie care se ocupă cu toate procesele prin care trece marfa în sfera de circulație. Marketingul este o activitate specifică a indivizilor care presupune satisfacerea cerințelor consumatorului prin intermediul pieței. Există următoarele principii ale marketingului.

⊗ Cunoașterea pieței, adică cercetarea cerințelor consumatorilor, a ofertei de piață, nivelul prețului, calitatea mărfii, metodele de distribuire a bunurilor.

⊗ Acomodarea la condițiile schimbătoare ale pieței. Această acomodare se face în dependență de schimbările care au loc în conjunctura pieței.

⊗ Influența asupra pieței – crearea cererii, menținerea ei, schimbarea ei prin intermediul publicității.

Tactica de marketing prevede o totalitate de metode și procedee pe care le utilizează întreprinderea într-o anumită perioadă de timp pe piață.

De obicei, tactica de marketing depinde mult de schimbarea cererii consumatorilor și este îndreptată spre crearea, menținerea, stabilizarea sau lichidarea cererii.

Asupra tacticii de marketing influențează informația cu privire la ciclul de viață al mărfurilor. Deosebim următoarele faze ale ciclului de viață al mărfii:

i *Perioada zero* în cadrul căreia se face proiectarea mărfii și apar primele exemplare de marfă și se studiază cererea consumatorilor.

i *Perioada de lansare* a mărfii pe piață – oferta de marfă nu este prea mare, prețul se află la nivelul prețului de producere și are loc reclama intensivă a mărfii.

i *Faza de creștere* – oferta se mărește, crește prețul; cresc profiturile și se face intensiv reclama.

i *Perioada de maturitate* – oferta se oprește la un anumit nivel optimal, prețul se stabilizează și profiturile cresc, dar cu un tempou mai lent. Se începe perfecționarea mărfii și se efectuează o reclamă de menținere.

i *Perioada declinului* – cererea consumatorilor se micșorează brusc, scade prețul, se micșorează profiturile; se micșorează oferta, se perfecționează calitatea mărfii, se introduc servicii suplimentare, se face reclamă intensivă.

Strategia de marketing este realizarea scopului final, adică satisfacerea cererii consumatorului.

Managementul este o știință care include analiza mediului social și cultural pentru a asigura concordanța dintre metodele utilizate în atingerea obiectivelor organizației și valorilor societății respective.

Ca funcție managementul definește grupul de oameni responsabili în direcționarea unei organizații.

Există următoarele funcții:

§ *Previziunea* – ansamblul proceselor de muncă prin intermediul cărora se determină principalele obiective ale firmei, precum și resursele și principalele mijloace necesare pentru realizarea lor.

§ *Organizarea* – ansamblul proceselor de conducere prin intermediul cărora se divizează activitatea, stabilindu-se sarcini corespunzătoare. Organizarea presupune gruparea după criteriul de funcționalitate și eficiență a sarcinilor și delegarea responsabililor necesară pentru îndeplinirea lor.

§ *Coordonarea* – ansamblul proceselor de muncă prin care se armonizează deciziile și acțiunile personalului firmei și ale subsistemelor sale în cadrul previziunii și sistemului organizatoric stabilite anterior.

§ *Antrenarea* – cuprinde ansamblul proceselor de muncă prin care se determină ca personalul firmei să contribuie la stabilirea și realizarea obiectivelor previzionale pe baza luării în considerare a factorilor care îl motivează.

§ *Controlul* – ansamblul proceselor prin care performanțele firmei, subsistemul și componentele acestuia sînt măsurate și comparate cu obiectivele și standardele stabilite inițial în vederea eliminării deficiențelor constatate.

3.

Reproducția individuală: circuitul și rotația resurselor investiționale ale întreprinderii.

În cadrul unei întreprinderi capitalul se află într-o mișcare permanentă, trecînd consecutiv prin trei stadii și transformîndu-se din formă bănească, cu care își începe circuitul, în mijloace de producție; apoi în bunuri finite, în marfă, care, fiind realizată, se transformă din nou în bani. Astfel, stabiile prin care trece capitalul în mișcarea sa sînt: 1)

aprovizionarea; 2) producția; 3) desfacerea. La fiecare stadiu capitalul “îmbracă” o formă specială:

I – bani (B);

II – capital productiv (P);

III – marfă (M).

Folosind simbolurile prezentate mai sus, mișcarea capitalului poate fi reprezentată în felul următor:

$$\mathbf{B - M \dots P \dots M - B^1},$$

unde B^1 sînt banii investiți inițial și surplusul de bani însușit sub formă de profit, dobîndă, rentă.

Deci, reproducție individuală constă în mișcarea permanentă, sub formă de circuit a capitalului întreprinderii.

4.

Rezultatele economice ale activității întreprinderii. Cheltuielile de producție și clasificarea lor

Costul de producție reprezintă totalitatea cheltuielilor pe care producătorul le efectuează pentru fabricarea și vânzarea bunurilor economice.

Structura costului de producție cuprinde o întreagă varietate de cheltuieli, care pot fi grupate după natura lor, în trei mari categorii:

- cheltuieli materiale;
- cheltuieli de muncă;
- cheltuieli generale.

Costul contabil cuprinde cheltuielile pe care le face întreprinderea pentru achiziționarea factorilor de producție de la alți agenți economici, adică costurile explicite, precum și amortizarea, cheltuieli care sînt reflectate în evidența contabilă a întreprinderii.

Costul economic este un concept mai larg decît costul contabil, deoarece, pe lîngă costul explicit, el mai cuprinde și cheltuielile factorilor proprii (costuri implicite), dar care nu sînt reflectate în evidența contabilă, cum ar fi: pămîntul și clădirile care aparțin întreprinderii date, consumul de muncă al proprietarului, dobînzile care se cuvin pentru folosirea capitalului propriu.

În teoria contemporană profitul este considerat un venit ce constituie o recompensă pentru “abilitatea întreprinzătorului”, adică pentru capacitatea acestuia de a-și asuma riscul unei afaceri oarecare.

Funcțiile profitului în economie sînt numeroase:

- 1) Profitul este însuși “motorul” activității economice.
- 2) Profitul este sursa principală de autofinanțare a întreprinderilor.
- 3) Profitul este un instrument de control al eficacității activității economice a întreprinderii.
- 4) Profitul este un indicator sintetic al activității economice.
- 5) Profitul este sursă de venit pentru Bugetul de Stat.

Tema 8. CEREREA ȘI ALEGEREA CONSUMATORULUI

1. Utilitatea și valoarea mărfii.
2. Curbele de indiferență.
3. Echilibrul consumatorului. Strategia optimă pentru venit și preț dat.

1.

Utilitatea și valoarea mărfii

Prima dată în calitate de obiect de studiu comportamentul economic al consumatorului a fost abordat de școala austriacă în prima jumătate a secolului al XIX, prin activitatea căreia a fost pusă baza analizei marginaliste a fenomenelor economice.

Principala idee a curentului dat a fost de a determina, reieșind din cererea de piață a indivizilor, decizia consumatorilor cu privire la procurarea anumitor bunuri. Se presupune că indivizii au un comportament rațional și că piața asigură libertatea alegerii consumatorilor. Teoria marginalistă evidențiază două sisteme în abordarea problemei utilității:

1) sistemul cardinal sau cantitativ, care analizează tradițional teoria alegerii consumatorului;

2) sistemul ordinal.

Sistemul cardinal a fost analizat de savanții Leon Valras, Karl Menger, care nemijlocit utilizau noțiunea de utilitate marginală și determinarea cantitativă a utilității. Conform acestei idei alegerea consumatorului în majoritatea cazurilor se reduce la luarea deciziilor care au un caracter avansat sau caracter de creștere. Bazându-se pe acest principiu ei au ajuns la *teoria utilității marginale* care explică utilitatea suplimentară ce poate fi obținută din consumul unei unități suplimentare, dintr-u anumit bun (U_m). Utilitatea marginală determină utilitatea totală care reprezintă suma utilităților primite de către consumator în rezultatul consumului diferitor părți ale bunului (diferență între utilitate). Reieșind din aceasta putem să determinăm că utilitatea marginală exprimă modificarea utilității totale care corespunde cu modificarea cu o unitate a cantității consumate (q) pe piața bunului analizat.

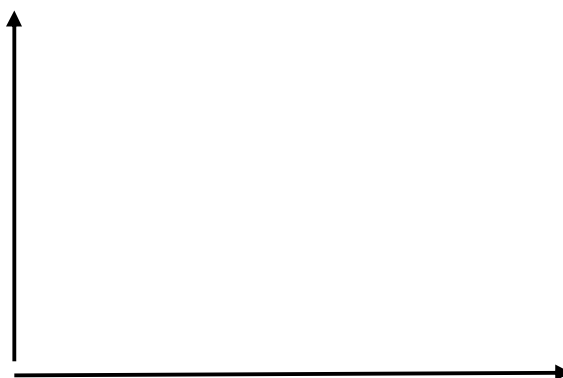
$$U_m = \frac{UT}{Q}$$

Analizând tendința în dezvoltare în utilitatea totală și marginală pe măsura măririi consumului unui bun a fost evidențiată legea utilității marginale descrescânde: dacă crește

cantitatea consumată dintr-un bun, utilitatea marginală se reduce. Această lege poate fi reprezentată tabelar și grafic:

Bunul X (unit.)	0	1	2	3	4	5	6
UT (unit.)	0	30	50	60	60	50	30
UM		30	20	10	0	-10	-20

$$U_{m(1)} = \frac{UT}{Q} = \frac{UT_2 - UT_1}{Q_2 - Q_1} = \frac{50 - 30}{1} = 20$$

Reieșind din acest tabel și grafic scoatem concluziile:

- 1) Când U_m este pozitivă, UT crește.
- 2) UT este maximă, când $UM = 0$.
- 3) Când $UM < 0$, UT este pozitivă, dar înregistrează o scădere.
- 4) Suma algebrică a $UM = UT$.
- 5) Curba UM are o înclinație pozitivă.

Principiul descreșterii UM stă la baza determinării situației de echilibru al consumatorului.

2.

Curbele de indiferență

Într-o anumită perioadă de timp, consumatorul avînd un buget limitat trebuie să ia decizia asupra structurii și cantității bunurilor cumpărate. Structura bunurilor cumpărate va fi optimă, atunci cînd UM pe unitatea monetară cheltuită este aceeași pentru toate bunurile cumpărate.

Bugetul consumatorului = 45 unități monetare

$$\begin{array}{r|l} \text{Cumpără carne de 9 UM} & - 5 & 4 \\ \text{Băuturi de 4,5 UM} & - 10 & 2 \end{array}$$

$$\frac{UM_x}{P_x} = \frac{UM_y}{P_y}$$

Legea egalizării UM pe unitate monetară cheltuită

Reieșind din restricțiile bugetare și necesitățile consumatorilor și luînd în considerare prețul bunului consumatorului atinge așa-numitul punct de echilibru, în care el nu poate să-și mărească utilitatea totală, cheltuind o sumă mai mare de bani pentru bunul X și o sumă mai mică pentru bunul Y în limitele unui buget restrîns. În acest punct de echilibru UM al bunului X, calculată pe prețul bunului Y va fi egală cu UM a bunului Y calcul pe preț; bunul Y. Aceasta este *legea egalizării UM pe unitate monetară cheltuită*.

Consumatorul rațional în limitele unui buget va lua decizia cu privire la cumpărarea unor bunuri în așa mod ca fiecare bun cumpărat să-i aducă aceeași utilitate marginală, proporțional cu prețul bunului respectiv.

În cazul dat el va primi maximum de satisfacere. Condiția de echilibru a consumatorului sau *regula de maximizare a utilității* poate fi exprimată prin formula:

$$\frac{UM_x}{P_x} = \frac{UM_y}{P_y} = \dots = \frac{UM_z}{P_z} = \quad (\text{utilitatea marginală a banilor}).$$

Din formula dată putem deduce următoarea formulă:

$$\frac{UM_x}{UM_y} = \frac{P_x}{P_y}$$

Sistemul cardinal a fost utilizat pînă în anii '30 ai secolului XX, deoarece, necătînd la eforturile teoreticienilor, utilitatea ca fenomen nu poate fi depășită și nu poate fi măsurată. De aceea, în calitate de alternativă a sistemului cardinal apare *teoria ordinală*, elaborată de Pareto și Fischer în anii '30 ai secolului trecut. Esența sistemului ordinal constă în măsurarea subiectivă a utilității pe baza unei aprecieri relative care de indică preferința consumatorului sau ordinea bunului consumat fără a-i pune întrebarea care bun și cu cît este mai preferabil decît celălalt. Sistemul ordinal se bazează pe următoarele axiome:

a) *axioma aranjării totale* – consumatorul poate să aranjeze diferite seturi de bunuri alternative cu ajutorul a două categorii: preferința sau indiferența

$$A > B \text{ sau } A \sim B$$

b) *axioma de tranzitivitate*: dacă primul set de bunuri este comparabil cu al doilea set, iar al doilea cu cel de al treilea set de bunuri, înseamnă că primul va fi comparat cu al treilea: $A > B > C$; $A \sim B > C$; $A > B \sim C$: dacă $A \sim B \rightarrow A \sim C$.

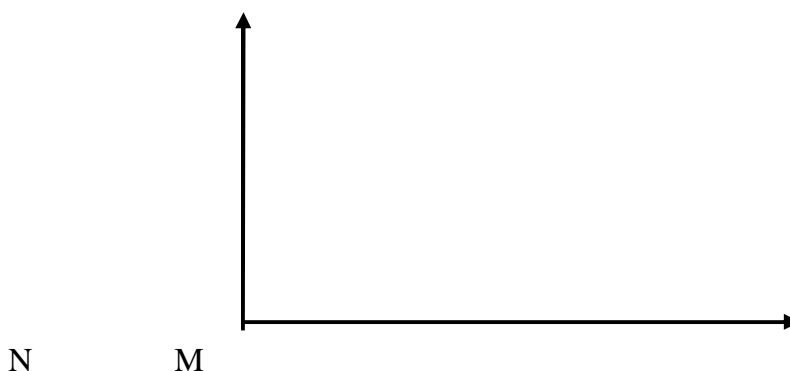
c) *axioma independenței consumatorului*, care spune că satisfacerea necesităților consumatorului depinde numai de cantitatea de bunuri pe care îi consumă și nu depinde de consumul altor indivizi. Reieșind din aceasta *funcția utilității* se determină ca o corelație dintre volumul bunurilor consumate și nivelul utilității:

$$U = f(Q_x, Q_y),$$

unde: x, y – bunuri; Q – cantitatea; U – utilitatea; f – în funcție de.

Reieșind din legea egalității Um pe unitate consumată putem ajunge la concluzia: consumatorul, în caz dacă nu ar avea loc schimbări în _____???? anumitor bunuri permanente, va tinde să optimizeze Ut de la consumul diferitor bunuri. Pentru fiecare consumator între diferite bunuri există un anumit *grad de substituție*. Între bunurile substituibile putem evidenția anumite legi cauzale, care constituie conținutul legii substituției. Conform acestor legi pe măsură ce un bun de consum este înlocuit prin alt bun *rata marginală de substituție (RMS)* se micșorează. Grafic această lege se prezintă prin curbele de indiferență sau izoulilizate ????? Rata marginală de substituție se calculează ca un raport între modificarea cantității unui bun y și modificarea cantității bunului x luat cu semnul minus - $\frac{y}{x}$.

Dacă vom proiecta curba ratei de substituție în sistemul XOY vom primi curba de indiferență, care ne arată că orice punct de pe această curbă reprezintă o anumită combinație optimă a bunului X și Y pe care le consumă individul primind în rezultat aceeași Ut maximală.

Prezentarea legii substituției sub formă de tabel:

Variante	B _x	B _y	RMS
A	1	8	-
B	2	5	3
C	3	3	2

D	4	2	1
E	5	1,5	0,5

3

Echilibrul consumatorului. Strategia optimă pentru venit și preț dat

În practica reală consumatorul este constrâns de un șir de factori care influențează aceste asupra alegerii consumatorului și determină din diversitatea posibilă a variantelor de consum a bunurilor o anumită variantă optimă. Factorii ce determină această alegere sînt:

- 1) veniturile consumatorilor;
- 2) prețurile bunurilor.

Pentru a determina combinarea optimă a două bunuri pe care le poate procura consumatorul la un anumit nivel al venitului și la un anumit nivel dat al prețurilor se utilizează *linia bugetului* care presupune infinitatea lor ce corespunde cu variantele de cumpărare a celor două bunuri. Pentru a construi linia bugetului se introduce *ecuația bugetului*:

x, y – cantitatea bunurilor x și y ;

I – bugetul

$I = X \times P_x + Y \times P_y$ – de aici putem determina coordonatele liniei bugetare.

Grafic linia bugetului are înclinație negativă și, fiind suprapusă cu graficul curbei de indiferență, ne va arăta acea variantă optimă pe care o poate alege consumatorul pentru a-și satisface la maximum utilitatea. Grafic acest punct este acolo unde linia bugetului este tangentă la curba de indiferență. În punctul K consumatorul se află în echilibru și efectuează o alegere rațională. Odată cu creșterea veniturilor consumate curbele de indiferență își pot schimba poziția sa, mai influențează și preferințele consumatorilor. În rezultat primim *harta curbelor de indiferență* – poate fi caracterizată prin următoarele momente:

- preferințele consumatorilor sînt infinite;
- gradul de satisfacere a preferințelor de la o curbă la alta;
- curbele de indiferență sînt au înclinație negativă;
- curbele de indiferență nu se pot intersecta.

În condițiile unor prețuri fixate consumatorul este constrâns de mărimea bugetului să aleagă o singură variantă de combinare, care este optimă. Modificarea venitului consumatorilor și a prețurilor provoacă schimbări în bugetul real al consumatorului, care, la

rîndul lui, determină modificarea gradului de satisfacere a preferințelor, de aceea echilibrul consumatorului se transformă dintr-un punct de pe o curbă în alt punct pe altă curbă.

Din ecuația bugetului s-a evidențiat faptul că odată cu schimbarea prețurilor pentru un anumit bun linia bugetului își va schimba poziția sa în corespundere cu schimbarea raportului de prețuri P_x/P_y .

Presupunem că prețul bunului X (P_x) s-a schimbat, iar prețul bunului Y (P_y) – a rămas constant. În rezultatul schimbării prețului unui bun apar noi puncte de echilibru al consumatorului, care reflectă noi cantități optimale de bunuri.

Dacă grafic unim aceste puncte primim o curbă numită *linia "preț-consum"*, care corespunde cu punctele optimale, care apar la nivelul diferitor prețuri. Pentru diferite categorii de bunuri linia preț-consum va avea diferite poziții.

1) pentru bunuri substituibile

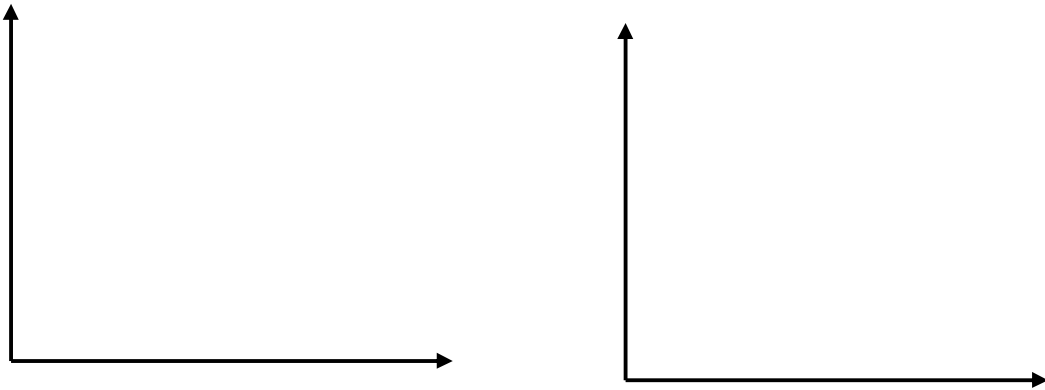
2) bunuri independente ????

3) bunuri complementare ?????

Linia preț-consum poate fi utilizată pentru construirea curbei de indifferență și poate fi utilizată pentru construirea cererii individului fără a cunoaște tipul și parametrii funcției de utilitate, prin contrapunerea grafică a mărimilor optimale de bun procurat și nivelul prețurilor cheltuite pentru acest bun.

În analiza microeconomică o importanță deosebită dacă studiem economia a diferitor tipuri de piață, printre care piața forței de muncă ocupă un loc deosebit. Pentru a caracteriza procesele social-economice ce au loc în acest tip al pieței se utilizează diferite metode, printre care evidențiem: analiza cheltuielilor bugetare a unei familii efectuate în baza curbei lui Engel și a curbelor venit-consum. În rezultatul schimbării veniturilor consumatorului au loc schimbări în poziția liniei bugetare, care se schimbă ori în sus, ori în jos paralel cu poziția inițială, deoarece raportul dintre prețuri nu se schimbă (P_1/P_2). Grafic aceasta se prezintă astfel:

În rezultatul schimbării veniturilor apar noi puncte de echilibru al consumatorului care reflectă setul optimal de bunuri alese de către el.

Linia care unește aceste puncte grafic se numește *linia venit-consum*, care pentru diferite bunuri are diverse înclinații. Dacă consumatorul consumă bunuri normale, atunci linia venit-consum va avea înclinație pozitivă odată cu mărirea veniturilor consumatorului.

1) pentru bunuri normale

2) pentru bunuri neutre

3) pentru bunuri inferioare

Odată cu creșterea veniturilor cantitatea bunurilor inferioare descresc. Curba are înclinație negativă. Însă clasificarea bunurilor depinde de un sistem concret de preferințe ale consumatorului. De aceea, trecînd de la o grupă de consumatori la altă grupă, aprecierea poate să se schimbe în sens opus. Curba venit-consum poate fi utilizată pentru prezentarea curbelor lui Engel, care ne arată că cantitatea de bunuri procurată de către un consumator este legată de venitul consumatorului dat.

Curba lui Engel

Tema 9. Conceptul elasticității cererii

1. Definiția elasticității cererii. Metodele de calculare a elasticității cererii în raport cu Q și P (prezentare grafică).
2. Elasticitatea cererii după venit și elasticitatea încrucișată a cererii.
3. Definiția elasticității ofertei. Metode de calcul al elasticității ofertei în dependență de Q și P (prezentare grafică).
4. Implementarea elasticității cererii și ofertei în practică

1.

Definiția elasticității cererii. Metodele de calculare a elasticității cererii în raport cu Q și P (prezentare grafică)

Un rol important în studierea reacțiilor posibile ale agenților la modificările prețului, îi revine noțiunii de elasticitate. Elasticitatea cererii în raport cu prețul reprezintă modificarea relativă a volumului cererii sub influența modificării prețului cu un procent. Dar o importanță practică o au mărimile relative și nu cele absolute.

$$E_p^D = \frac{\Delta Q / Q}{\Delta P / P} = \frac{\Delta Q \text{ in } \%}{\Delta P \text{ in } \%}, \text{ unde}$$

E_p^D - elasticitatea cererii față de preț;

$\Delta Q / Q$ – modificarea relativă a cererii;

$\Delta P / P$ – modificarea relativă a prețului.

Cererea se numește elastică, când $E_p^D > 1$ (cererea crește sau scade mai repede ca prețul) și neelastică (rigidă) când $E_p^D < 1$, adică cererea crește sau scade mai lent ca prețul.

Dacă modificarea prețului nu atrage după sine nici un fel de schimbări ale cererii, atunci $E_p^D = 0$; dacă o modificare nesemnificativă a prețului modifică esențial cererea, atunci

$$E_p^D = \infty.$$

Factorii ce influențează elasticitatea sînt:

- 1) Existența substituenților: cu cît sînt mai multe mărfuri substituente, cu atît e mai elastică cererea la marfa respectivă.
- 2) Ponderea mărfii în bugetul consumatorului.
- 3) Mărirea venitului.
- 4) Calitatea mărfii.
- 5) Dimensiunea rezervelor: cu cît sînt mai mari rezervele, cu atît e mai elastică cererea.
- 6) Așteptările consumatorului.

2.

Elasticitatea cererii după venit și elasticitatea încrucișată a cererii

Elasticitate încrucișată se numește elasticitatea cererii unui bun preferabil prețului altui bun:

$$E_{x,y}^D = \frac{\Delta Q_x | Q_x}{\Delta P_y | P_y} = \frac{\Delta Q_x}{\Delta P_y} \cdot \frac{P_y}{Q_x}$$

Dacă $E_x^D > 0$, atunci avem bunuri substituibile (untul și margarina), dar dacă $E_x^D < 0$, atunci avem bunuri complementare (automobilele și benzina).

Elasticitatea cererii în raport cu venitul este:

$$E_I^D = \frac{\Delta Q | Q}{\Delta I | I}$$

Dacă indicatorul elasticității cererii în raport cu venitul este negativ ($E_I < 0$), atunci mărirea venitului duce la micșorarea cererii bunului respectiv și se poate spune că aceasta este de calitate inferioară. Devenind mai bogat, consumatorul consideră posibil și necesar să-l înlocuiască cu altul mai calitativ. Dacă indicatorul elasticității cererii față de venit este pozitiv ($E_I > 0$), bunul este normal. Dacă $0 < E_I < 1$, atunci cererea bunului crește mai lent decît venitul, ceea ce e tipic pentru bunurile de primă necesitate (pîine, sare, chibrituri). Dacă $E_I > 1$, cererea bunului devansează creșterea venitului și nu are saturație (obiecte de lux).

3.

Definiția elasticității ofertei. Metode de calcul al elasticității ofertei în dependență de Q și P (prezentare grafică)

Elasticitatea ofertei în funcție de preț arată modificarea relativă a volumului ofertei sub influența modificării prețului cu un procent:

$$E_p^s = \frac{\Delta Q | Q}{\Delta P | P}$$

Pentru înțelegerea elasticității ofertei un factor important îl constituie timpul.

În condițiile unui interval de piață foarte scurt, oferta nu e elastică deloc ($E_p^s = 0$). De aceea sporirea (reducerea) cererii duce la majorarea (reducerea) prețului, dar nu influențează mărimea ofertei. În condițiile unei perioade scurte de timp, oferta este mai elastică. Aceasta se exprimă prin faptul, că sporirea cererii condiționează nu numai creșterea prețurilor, dar și creșterea volumului producției, deoarece întreprinderile reușesc să modifice anumiți factori ai producției în corespundere cu cererea.

În condițiile unei perioade îndelungate de timp oferta este aproape perfect elastică, de aceea sporirea cererii duce la o majorare considerabilă a ofertei la prețuri constante sau puțin mai înalte.

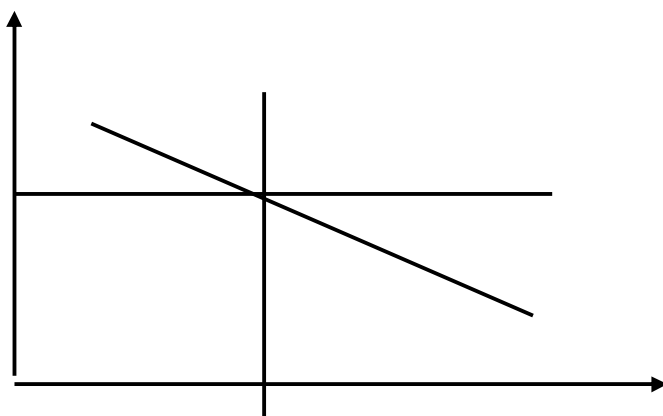

- 1) $E_p^s > 1$ – oferta elastică
- 2) $E_p^s < 1$ – oferta inelastică
- 3) $E_p^s = \infty$ – oferta perfect elastică
- 4) $E_p^s = 0$ – oferta perfect inelastică

4.

Implementarea elasticității cererii și ofertei în practică

Teoria elasticității are o importanță deosebită pentru determinarea politicii economice a firmelor și a guvernului. Aceasta se vede concret pe exemplul politicii fiscale a statului. Admitem, că statul introduce o anumită sumă a impozitului pe o unitate de marfă, ce duce la deplasarea curbei din poziția S în poziția S¹.

Suma impozitului se repartizează între consumatori și producători, conținând și surplusul prețului fiscal, fiind rețineri fiscale moarte, ce reprezintă pierderi pentru societate. Elasticitatea în aceste cazuri joacă un rol important întrucât permite să se determine ca parte plătesc întreprinzătorii și ce parte – consumatorii. În cazul cererii elastice cea mai mare parte a impozitului o achită producătorul, iar în cazul cererii neelastice – consumatorul. Aceasta se explică prin faptul că în cazul cererii elastice consumatorul, după majorarea prețului, își va orienta cererea spre mărfurile substituente. În cazul cererii neelastice aceasta va fi mai dificil de făcut.

Dacă oferta este elastică, cea mai mare parte a impozitului le revine consumatorilor, iar dacă e neelastică – producătorilor. E lucru firesc. Elasticitatea ofertei înseamnă că producătorul ușor poate să-și reorienteze resursele pentru producerea altei mărfi sau servicii. În cazul ofertei neelastice realocarea resurselor are loc mai greu și mai încet, de aceea cel mai mult vor suferi de pe urma impozitului producătorii.

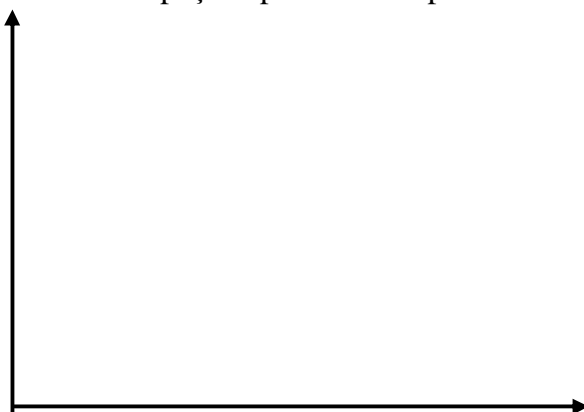
Tema 10. REALIZAREA ECHILIBRULUI PE PIAȚA BUNURILOR ȘI SERVICIILOR

1. Cererea și oferta ca forme economice de coordonare a activității agenților economici.
2. Interacțiunea dintre cerere și ofertă. Echilibrul pieței.
3. Modelul “pânzei de păianjen”.

1.

Cererea și oferta ca forme economice de coordonare a activității agenților economici

Dacă analizăm situația, stabilită pe piața unui bun, observăm ușor că între prețul mărfii și cantitatea mărfii vândute există o anumită corelație. Dependența inversă dintre preț și mărimea cererii, se numește legea cererii. Curba cererii arată ce cantitate de bunuri economice sînt dispuși să procure cumpărătorii la diferite prețuri în momentul dat.

Această constatare poate fi reprezentată prin formula:

$$Q_D = f(P)$$

Asupra cererii influențează și alți factori:

- 1) mărirea sau micșorarea veniturilor consumatorului;
- 2) schimbarea gusturilor și preferințelor;
- 3) așteptările privind prețurile și deficitele;
- 4) schimbarea prețurilor la mărfurile substituente și complementare;
- 5) creșterea sau descreșterea numărului de cumpărători.

Dacă analizăm descreșterea numărului de cumpărători, piața din punctul de vedere al ofertei, observăm ușor că dependența mărimii ofertei de prețul acesteia este directă: cu cât e mai mare prețul, cu atît este mai mare cantitatea mărfii. Legătura directă între preț și cantitatea mărfii oferite se numește legea ofertei.

$$Q_s = f(P)$$

Asupra ofertei unui bun influențează nu numai prețul, ci și alți factori:

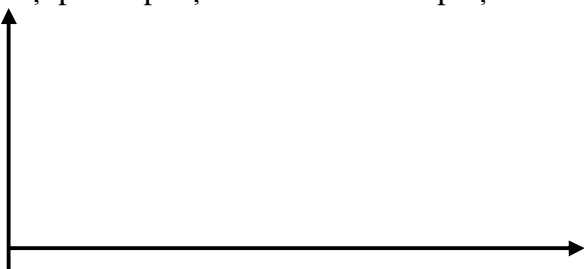
- 1) prețul factorilor de producție;
- 2) tehnologia;
- 3) așteptările agenților economici de piață a prețurilor și a deficitului;
- 4) mărimea impozitelor și a subvențiilor;
- 5) numărul vânzătorilor.

Pentru înțelegerea funcției ofertei o însemnătate mare îl are timpul ca factor. În condițiile unei perioade foarte scurte de timp sporirea cererii duce la sporirea prețurilor, dar nu influențează volumul ofertei. Într-o perioadă scurtă de timp sporirea cererii condiționează nu numai creșterea prețului, dar și mărimea volumului producției, deoarece firmele au timp să modifice anumiți factori de producție în corespundere cu cererea. În condițiile unei perioade îndelungate de timp, sporirea cererii duce la sporirea considerabilă a ofertei la prețuri constante sau la o majorare neînsemnată a lor.

2.

Interacțiunea dintre cerere și ofertă. Echilibrul pieței

În condițiile economiei de piață forțele concurente contribuie la sincronizarea prețului cererii cu prețul ofertei, ceea ce duce la egalarea volumului cererii cu cel al ofertei. Pe parcursul dezvoltării pieței are loc procesul de acomodare reciprocă a vânzătorilor și cumpărătorilor. Un rol important aici îl joacă prețurile, care favorizează schimbul rapid al informației necesare. Ele fac condiții de schimb mai simple, clare și mai standardizate, pentru toți participanții la economia de piață. Punctul de echilibru se notează prin E.

În punctul de echilibru

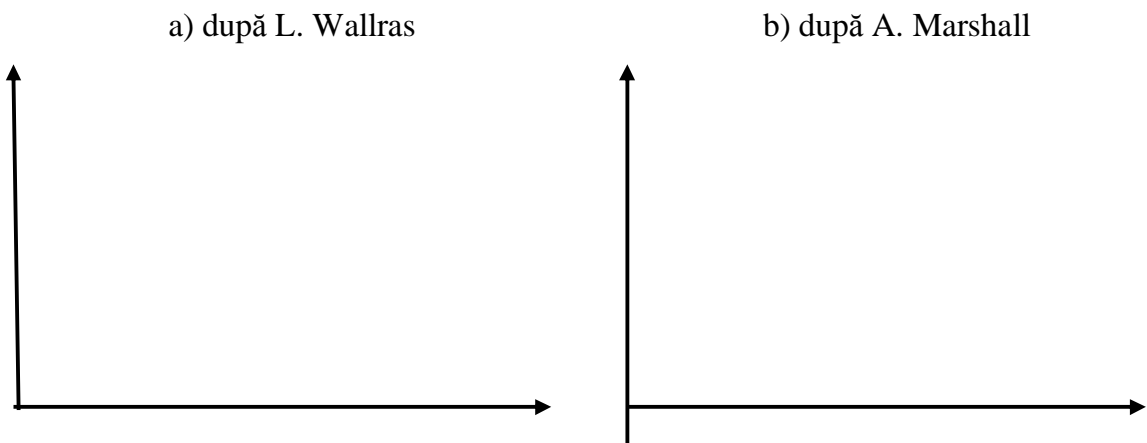
$$P_E = P_S = P_D$$

De aici rezultă că

$$Q_E = Q_S = Q_D$$

Prețul de echilibru este prețul ce echilibrează cererea și oferta ca urmare a acțiunii forțelor concurente. Formarea prețului de echilibru este un proces ce necesită un anumit interval de timp. Ca urmare a stabilirii echilibrului câștigă și consumatorii, și producătorii. Întrucât prețul de echilibru de obicei e mai mic decât prețul maxim propus de consumatori, atunci consumatorul are de câștigat. Prețul de echilibru este de obicei superior prețului minim, pe care ar putea să-l propună firmele înaintașe.

Există două direcții de bază de analiză a stabilirii prețului de echilibru: după L. Wallras și după A. Marshall. Esența concepției lui Wallras este diferența volumului cererii (ofertei). Dacă există surplus de cerere $Q_2 - Q_1$ la prețul P_1 , atunci în rezultatul concurenței cumpărătorilor are loc majorarea prețului pînă în momentul cînd dispare surplusul. În cazul surplusului de ofertă (la P_2) concurența vînzătorilor duce la dispariția surplusului. Esența concepției lui A. Marshall reprezintă diferența prețului $P_1 - P_2$. Marshall reiese din faptul că vînzătorii reacționează înainte de toate la diferența dintre prețul cererii și prețul ofertei. Cu cît este mai mare această diferență, cu atît e mai mare stimulul pentru creșterea ofertei. Sporirea (micșorarea) cantității oferite micșorează această diferență și astfel contribuie la atingerea prețului de echilibru.

Perioada scurtă de timp e caracterizată mai bine de modelul lui L. Wallras, iar cea îndelungată – de modelul lui A. Marshall.

3.

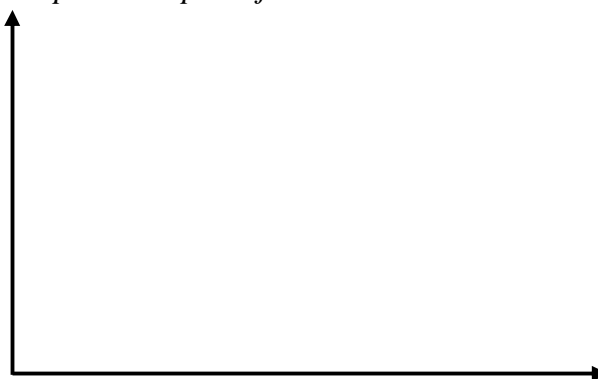
Modelul “pânzei de păianjen”

Pentru a analiza influența statului asupra proceselor economice e necesar de determinat nivelul și caracterul echilibrului stabilit pe piață. Pentru a analiza stabilitatea echilibrului în microeconomie se folosesc modele dinamice în care se ține cont de factorul timpului. Ca exemplu este modelul “pânzei de păianjen”. Pentru a explica acest model introducem următoarele situații: producătorii nu pot corecta deciziile sale adoptate anterior cu privire la schimbarea volumului producției. Nu pot fi create stocuri de marfă cu condiția realizării ulterioare a mărfii. Nu se iau în considerare fenomene întâmplătoare. Producătorul își bazează așteptările sale cu privire la prețul viitor pe nivelul prețului real care s-a înregistrat pe piață în perioada de primăvară. Q_{S1} este volumul mărfurilor oferite în perioada de timp t , iar P_{t-1} este prețul mărfii în perioada $t - 1$ (perioada anterioară). Consumatorii nu iau decizia cu privire la volumul cumpărărilor anterioare, de aceea volumul cererii în orice perioadă de timp va depinde de prețul mărfii fixat în perioada dată de timp.

$$Q_{Dt} = Q(Pt)$$

Q_{Dt} – cantitatea cererii în perioada t .

Graficul *Modelul pânzei de păianjen*

În modelul pânzei de păianjen sînt introduse anumite condiții, care provoacă oscilațiile prețurilor și volumurilor de producție care în unele momente apropie sistemul economic de situația de echilibru.

Echilibrul este stabil, dacă linia ofertei este mai abruptă decît linia cererii, cînd oferta este inelastică. Dacă cererea este inelastică, iar oferta – elastică, atunci avem situație de un echilibru instabil. Dacă ambele curbe au același punct de înclinare, atunci oscilațiile prețului și volumului producției în jurul punctului de echilibru au un caracter regulat.

Tema 11. COMPORTAMENTUL ECONOMIC AL PRODUCĂTORULUI

1. Funcțiile de producție și proprietățile lor
2. Relația factor-cantitate produsă
3. Rata marginală de substituție tehnologică și legătura ei cu produsul marginal al factorilor
4. Combinarea optimă a factorilor de producție

1.

Funcțiile de producție și proprietățile lor

Sub noțiunea de “producție” în condițiile microeconomiei contemporane se subînțelege activitatea de utilizare a factorilor de producție cu scopul obținerii rezultatului maximal.

În societatea contemporană orice firmă produce, de regulă, nu un singur bun, ci o serie de bunuri economice; noi însă vom presupune că se produce un singur bun sau serviciu. Activitatea economică a firmei poate fi prezentată și descrisă prin formula funcției de producție:

$Q = f(F_1, F_2, \dots, F_n)$, unde:

Q = volumul maxim de producție în cazul consumurilor stabilite;

F_1, F_2, \dots, F_n – cantitatea factorului F .

Presupunem că F_1 constituie *factorul variabil*, atunci ceilalți factori ($n - 1$) sînt constanți.

$$Q = f(F_1, F_2, \dots, F_n).$$

Pentru a reflecta influența factorului variabil asupra producției se introduc așa noțiuni ca producția totală globală, producția medie și marginală.

Producția totală reprezintă cantitatea bunului economic produs prin utilizarea unei anumite cantități a factorului variabil. Împărțind producția totală la cantitatea factorului variabil utilizat, obținem *producția medie*.

$$AP = \frac{Q}{F_1}$$

Producția marginală e determinată de obicei ca sporire a producției totale, obținute în urma unei creșteri extrem de mici a cantității factorului variabil utilizat:

$$MP = \frac{\Delta Q}{\Delta F_1}$$

Odată cu folosirea în producție a factorului variabil F_1 va crește producția totală (Q), totuși această creștere are anumite limite în cadrul tehnologiei respective. Sporirea factorului variabil F_1 duce la reducerea producției totale (cu condiția că toate unitățile factorului variabil sînt omogene și introducerea unităților noi nu duce la modificarea calitativă a tehnologiei). În aceasta și constă legea productivității marginale descrescînde. Se dovedește, că odată cu creșterea mărimii factorului de producție utilizat (celelalte rămînînd neschimbate) mai devreme sau mai tîrziu se atinge un nivel la care folosirea auxiliară a factorului variabil duce la micșorarea relativă și absolută a volumului de producție. Mărirea gradului de utilizare a unui factor (ceilalți rămînînd neschimbați) duce la descreșterea consecutivă a rentabilității utilizării sale.

2.

Relația factor-cantitate produsă

Admitem că funcția de producție constă nu din unul, ci din doi factori variabili, iar volumul de producție este o mărime constantă.

$$Q \text{ I:} \quad Q = f(F_1, F_2, \dots, F_n)$$

mărimi variabile mărimi constante

$$Q \text{ II:} \quad Q = f(F_1, F_2).$$

mărimi constante mărimi variabile

Să presupunem că acești doi factori sînt munca și capitalul. În condițiile unei tehnologii prestabilite unul și același volum de producție poate fi obținut cu un capital mai mare sau (ca în p. A) sau cu antrenarea unui volum mai mare de muncă (ca în p. D).

Sînt posibile și alte variante intermediare (BC). Dacă unim toate îmbinările de resurse a căror folosire asigură același volum de producție, obținem izocuantele. Dacă izocuanta reprezintă o linie continuă, atunci numărul de îmbinări posibile va fi nelimitat, ceea ce asigură o clasificare considerabilă a hotărîrilor luate de către firmă referitor la organizarea procesului de producție. Izocuantă sau curba produsului constant este curba care oferă o mulțime nelimitată de combinații ale factorilor de producție, asigurînd un volum stabil de producție. Izocuantele pentru procesul de producție înseamnă același lucru ca și curbele indiferenței pentru procesul de consum. Ele posedă caracteristici asemănătoare: au o înclinație negativă, sunt convexe și nu se intersectează. Izocuantă, care se află mai sus reprezintă un volum mai mare de producție realizată. Totalitatea izocuantelor, dintre care fiecare arată producția maximală realizată, obținută prin utilizarea anumitor combinații de resurse, poartă denumirea de hartă a izocuantelor.

3.

Rata marginală de substituție tehnologică și legătura ei cu produsul marginal al factorilor

Majorarea cheltuielilor factorului F_1 (munca) compensează reducerea cheltuielilor factorului F_2 (capital). Coeficientul unghiular al izocuantei ne arată cum are loc substituția unei resurse prin alta. De aceea valoarea absolută a acestui coeficient caracterizează *rata tehnologică marginală de substituție*.

$$MRTS_{LK} = \frac{\Delta K}{\Delta L}$$

Cheltuieli de muncă	$MRTS_{LK} = \frac{\Delta K}{\Delta L}$
1-2	2
2-3	1
3-5	$\frac{1}{2}$

În tabel sînt menționate modificările ratei tehnologice marginale de substituție prin majorarea cheltuielilor legate de muncă de la 1 pînă la 5. Odată cu majorarea cheltuielilor de

muncă, se micșorează cheltuielile de capital, ceea ce înseamnă că se reduce productivitatea muncii marginale și crește productivitatea marginală a capitalului.

$$\text{MRTS}_{LK} = \frac{\Delta K}{\Delta L} = \frac{MP_L}{MP_K}$$

Reducerea ratei tehnologice marginale de substituție a unui factor prin altul dovedește că eficiența oricărei resurse este limitată. Pe măsură ce înlocuim capitalul prin muncă, randamentul muncii se reduce (și invers).

4.

Combinarea optimă a factorilor de producție

Analiza prin intermediul izocuantelor constituie unele dezavantaje pentru producător, deoarece utilizează numai indicatori naturali pentru cheltuielile resurselor și realizarea producției. Maximizarea producției cu cheltuielile respective se datorează numai liniei cheltuielilor egale sau izocuantelor. Dacă P_1 este prețul factorului de producție F_1 , iar P_2 – prețul F_2 , atunci, dispunând de un anumit buget C , producătorul nostru poate achiziționa X unități ai factorului F_1 și ai factorului F_2 .

$$C = P_1X + P_2Y.$$

Această egalitate prezintă diferite combinații de resurse ale căror utilizare duc la același nivel de cheltuieli, efectuate în procesul de producție. Mărirea bugetului producătorului sau micșorarea prețurilor la resurse duc la deplasarea izocostului spre dreapta, iar reducerea bugetului sau majorarea prețurilor duc la deplasarea în stînga. Punctul de intersecție dintre izocuantă și izocost determină poziția de echilibru a producătorului, deoarece permite atingerea nivelului maximal al volumului de producție în condițiile nivelului limitat de mijloace, care pot fi utilizate pentru procurarea resurselor.

Regula costurilor minimale este o condiție, conform căreia costurile se reduc în acel caz când ultimul leu, cheltuit pentru fiecare resursă, dă aceeași eficiență – aceeași producție marginală. Regula costului minimal asigură echilibrul producătorului.

Când eficiența tuturor factorilor este egală, problema repartizării lor dispare, deoarece nu există resurse, care ar aduce venit mare în comparație cu alte resurse.

Producătorul se află în poziție de echilibru. În această situație este atinsă combinația optimală a factorilor de producție, care, la rândul lor, asigură maximizarea produsului finit.

Tema 12. TEORIA COSTURILOR DE PRODUCȚIE ÎN ANALIZA MICROECONOMICĂ

1. Tipologia costurilor.
2. Relațiile între costul marginal și celelalte categorii de costuri.
3. Curbele costului mediu în perioada lungă de timp

1.

Tipologia costurilor

Costurile de producție sînt o importantă categorie de cercetare a teoriei economice. Scopul ei constă în aceea de a evidenția mărimea și structura cheltuielilor întreprinderii pentru procesul de producție, care ar asigura întreprinderii o creștere stabilă. Costurile de producție reprezintă plata pentru factorii de producție procurați.

În dependență de schimbarea volumului producției costurile se clasifică în costuri variabile (VC) și costuri fixe (FC). Suma totală de cheltuieli variabile este într-o dependență directă de volumul producției, la fel și structura lor în cadrul producției și realizării unor tipuri de produse (cheltuielile pentru materie primă și materiale, salarizarea muncitorilor, cheltuielile pentru combustibil, energie electrică). Cheltuielile fixe nu depind într-o perioadă

dată de timp de schimbările volumului producției (plata pentru chirie, salarizarea administrației, amortizarea mijloacelor fixe).

Suma cheltuielilor fixe și variabilele formează cheltuielile totale

O altă clasificare a cheltuielilor de producție împarte costurile în *economice* și *contabile*.

Costurile economice sînt cheltuielile suportate de întreprindere în procesul de producție.

Costurile contabile – cheltuielile financiare efectuate în scopul de a cumpăra factorii de producție

Costurile de producție mai sînt implicite și explicite.

Costurile ce sînt legate de utilizarea producției proprii care se transformă în resurse pentru activitatea de producție a întreprinderii se numesc costuri implicite. Costuri explicite sînt cheltuielile, ce se efectuează pentru procurarea resurselor de la alți agenți economici.

$$TC = CE + CI$$

2.

Relațiile între costul marginal și celelalte categorii de costuri

Într-o perioadă scurtă de timp întreprinderea are posibilitate de a mări volumul de producție, utilizînd un factor variabil, ceilalți rămînînd fixați. În rezultat are loc creșterea productivității în cadrul întreprinderii date pe baza utilizării suplimentare a factorilor de producție. Însă paralel cu aceasta firma își mărește cheltuielile legate de factorul variabil, cantitatea căruia de fiecare dată crește. Apare întrebarea: de determinat cantitatea maximală de producție care poate fi produsă de către firmă cu condiția recuperării tuturor costurilor și obținerea unui profit economic. Pentru aceasta se introduce noțiunea de *cost marginal* (CM) care reprezintă costul suplimentar, ce rezultă din creșterea cu o unitate a volumului producției.

$$MC = \frac{\Delta TC}{\Delta Q} = \frac{\Delta FC + \Delta VC}{\Delta Q} = \frac{\Delta VC}{\Delta Q}$$

De aici rezultă că costul marginal este un cost variabil excedentar, care revine unei unități suplimentare de producție. Pentru a prezenta evoluția costului mediu și costului marginal în dependență de volumul producției, prezentăm următorul tabel:

Q (vol.pr.)	FC	VC	TC	AFC	AVC	ATC	MC
0	10	0	10	-	-	-	
1	10	90	100	10	90	100	
2	10	170	180	5	85	90	
3	10	240	250	3,3	80	83,3	
4	10	320	330	2,5	80	82,5	
5	10	450	460	2	90	92	
6	10	600	610	1,6	100	101,5	

MC are proprietatea de a se micșora odată cu creșterea volumului producției pînă la un anumit nivel după ce el înregistrează o creștere. În rezultat activitatea întreprinzătorului devine nerentabilă. Această trăsătură a MC se datorește faptului că într-o perioadă scurtă de timp MC se află sub influența legii productivității marginale descrescînde, de aceea schimbările în mărimea costului marginal se face în raport invers cu evoluția producției marginale.

Graficul evoluției MC în dependență de schimbarea volumului producției.

MC = MI – egalitatea de bază în procesul de luare a deciziei de către producător cu privire la modificarea volumului de producție

3.

Curbele costului mediu în perioada lungă de timp

În perioada lungă de timp toate cheltuielile întreprinzătorului se modifică. De aceea legea productivității marginale descrescînde nu afectează costul marginal. De aceea în această perioadă de timp, pentru a obține o creștere a volumului producției, firma trebuie să micșoreze costul total mediu. În rezultat, întreprinzătorul va obține o creștere a veniturilor care este mai mare decît costul total mediu. Aceste venituri pot fi înregistrate într-o perioadă lungă de timp de către toate firmele și poartă denumirea “venituri de creștere” sau “economie la scară”. Legăturile cauzale dintre cantitatea de producție și costul total mediu într-o perioadă lungă de timp constituie conținutul legilor “economiei la scară” care reprezintă influența modificării tuturor factorilor de producție asupra nivelului de producție.

Pe baza costurilor totale, fixe și variabile pot fi calculate costurile medii, care reprezintă cheltuielile de producție ce revin pe o unitate de produs.

$$ATC = \frac{TC}{Q} \quad AVC = \frac{VC}{Q} \quad AFC = \frac{FC}{Q}$$

Tema 13. COMPORTAMENTUL FIRMEI PE DIFERITE PIEȚE CONCURENȚIALE

1. Comportamentul firmei în condițiile concurenței perfecte.
2. Comportamentul firmei în condițiile concurenței imperfecte.

1.

Comportamentul firmei în condițiile concurenței perfecte

Reieșind din teoria costurilor de producție, determinăm că producătorul, activând în anumite condiții specifice ale pieței, tinde mereu să realizeze maximum de profit și minimum de cheltuieli. În dependență de condițiile pieței firma, pentru a realiza scopurile sus numite, își alege model de comportament pe piață. Pentru a analiza aceste modele introducem următoarele noțiuni:

1) Venitul total (TR – suma de mijloace obținute după realizarea bunurilor produse: $TR = P \times Q$);

2) Venitul mediu – AR – ne arată acel venit care-l primește firma de la realizarea unei unități de producție în mediu $AR = \frac{TR}{Q}$;

3) Venitul marginal – MR – modificarea venitului total la modificarea cu o unitate a cantității de producție $MR = \frac{\Delta TR}{\Delta Q}$

4) Profitul firmei – $TPr = TR - TC$.

De aici rezultă, că în activitatea firmei pot să existe trei cazuri:

- maximum de profit;
- minimum de pierderi;
- firma capătă numai profit normal.

Apare problema care va fi nivelul prețului și cantitatea de producție a firmei; concurența în aceste trei cazuri. Reieșind din condițiile concurenței perfecte, putem menționa că:

1) prețul tuturor unităților de producție realizată de către firmă nu se schimbă pe măsură ce crește cantitatea de producție;

2) venitul total al firmei concurente va depinde cantitativ de producția realizată de către firmă (relația aceasta este direct proporțională);

3) fiecare unitate suplimentară de producție realizată va fi vîndută la același preț, de aceea venitul mediu obținut de la fiecare unitate de producție va fi constant și egal cu prețul

bunului. $AR = \frac{TR}{Q} = \frac{PQ}{Q} = P$;

4) deoarece toate unitățile suplimentare de bun produs se realizează la unul și același preț, venitul primit de la realizarea suplimentară a bunurilor (sau MR) va fi egal cu venitul mediu (AR) și egal cu prețul (P): $MR = AR = P$.

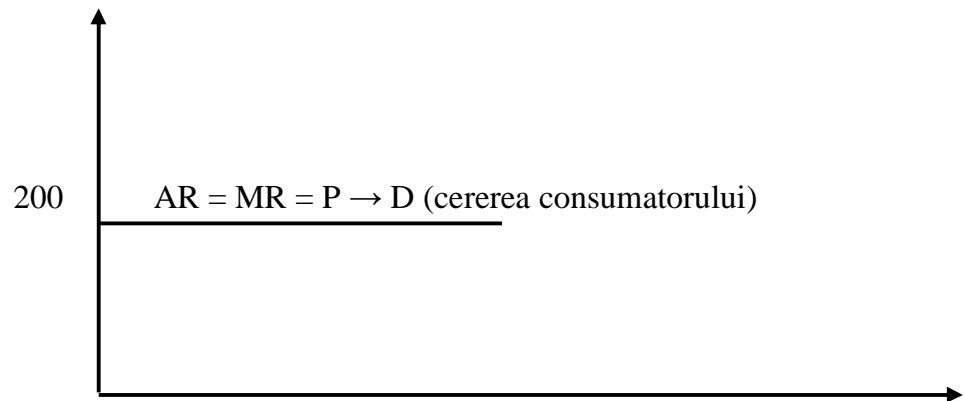
Model economic de comportare a firmei concurențiale
(sub formă de tabel și grafic)

Q	P	TR	TC	TPr	AR	MR
0	200	0	400	-400	-	-
1	200	200	540	-340	200	200
2	200	400	700	-300	200	200
3	200	600	820	-220	200	200
4	200	800	920	-120	200	200
5	200	1000	1000	0	200	200
6	200	1200	1050	150	200	200
7	200	1400	1120	280	200	200
8	200	1600	1210	390	200	200
9	200	1800	1400	400	200	200
10	200	2000	2000	0	200	200

TP₄, TC

În modelul nostru $Q_{\max} = 9$ unități, $TR_{\max} = 400$ unități, $P = 200$ unități. De obicei, cererea consumatorului în piața concurențială coincide cu graficul venitului marginal și graficul venitului mediu

2.

Comportamentul firmei în condițiile concurenței imperfecte

Trăsăturile specifice ale piețelor concurențiale imperfecte sînt acelea că odată cu schimbarea volumului produs se schimbă prețul mărfii și invers. De aceea firma monopolistă trebuie să-și găsească o anumită situație a sa pe piață care îi va da posibilitatea la un anumit nivel de producție Q și la un anumit nivel al prețului P să-și maximizeze profitul.

Pentru a analiza comportamentul firmei monopoliste putem utiliza două metode:

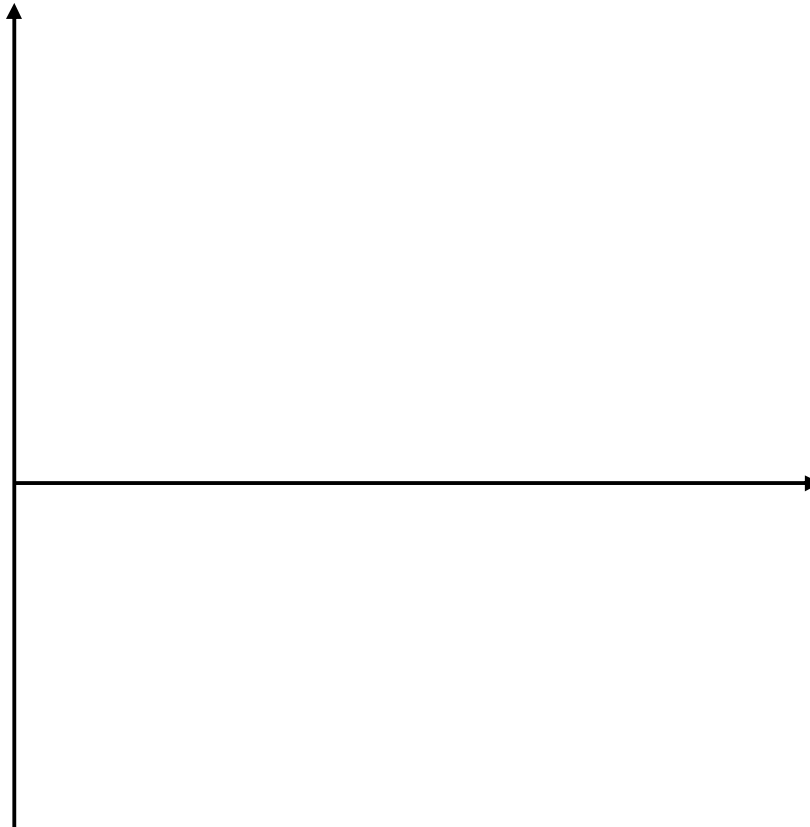
- 1) contrapunerea venitului total, mediu și marginal cu cheltuielile totale;
- 2) analiza venitului marginal, costului marginal și costurilor variabile mediu, fixe medii și totale medii.

Utilizînd prima metodă prezentăm sub formă de tabel și grafic.

Modelul de comparare a firmei monopoliste

Q	P	TR	TC	TPr	AR	MR
0	10	0	6	-6	-	-
1	9	9	12	-3,5	9	9
2	8	16	16	0	8	7
3	7	21	17	3,7	7	5
4	6	24	18	5,7	6	3
5	5	25	21	4	5	1
6	4	24	24	0	4	-1
7	3	21	27	-6	3	-3
8	2	16	31	-15	2	-5
9	1	9	35	-26	1	-7
10	0	0	42	-42	0	-9

TP₄, TC, AR, MC

Concluzie la tabel și grafic:

- în rezultatul micșorării permanente a prețului, venitul total (TR) mai întâi va crește (maxim – 25), iar mai departe scade, deoarece micșorarea prețului nu poate fi compensată prin creșterea volumului de producție;
- datorită micșorării prețului venitul mediu și venitul marginal (AR și MR) au tendința de descreștere, deoarece fiecare unitate suplimentară de producție în condiții concurenței imperfecte aduce producătorului un venit mai mic decât unitatea de producție anterioară;
- venitul mediu (AR) capătă mărime nulă în acel caz când venitul total (TR) tot este zero;
- venitul marginal (MR) intersectează axa absciselor (OX) în punctul în care venitul total (TR) este maxim.

Firma, reieșind din aceste concluzii trebuie să rezolve următoarea problemă: care va fi cantitatea de producție la care monopolistul poate să-și maximizeze profitul său.

Pentru firma ce activează în condițiile concurenței imperfecte, cantitatea de producție (Q) la care profiturile vor fi maxime se determină de egalitatea: $MC = (\sim) MR$.

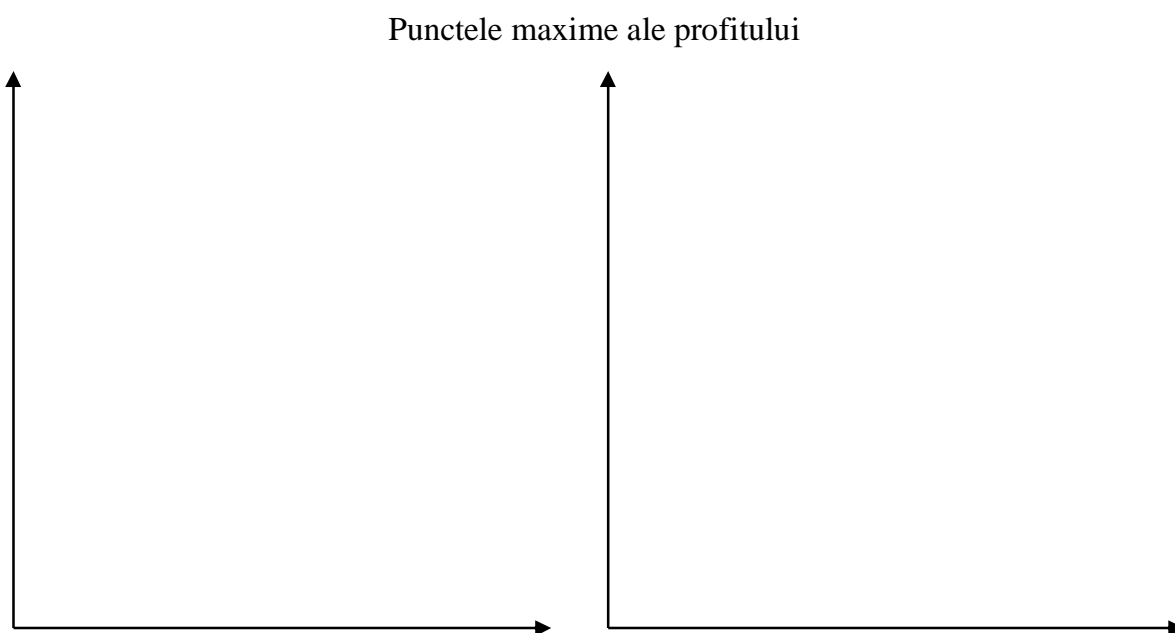
Analiza comportamentului firmei în baza comparării mărimii medii dă posibilitate:

a) de a determina poziția firmei monopoliste în condiția schimbărilor prețului;

b) determinarea punctului în care firma monopolistă are maxim de profit și, mai ales, determinarea nivelului prețului în acest punct;

c) această metodă dă posibilitate de a efectua o analiză aprofundată a comportamentului firmei în condițiile schimbării conjuncturii pieței.

În baza condițiilor de activitate a firmei concurențiale ($P = MR = AR$ și $MC = MR$) vom încerca să arătăm grafic cum firma concurențială își va determina punctul maxim al profitului.

Q_1 – maxim pierderi

Q_2 – profit = 0

Q – maxim profit

Q_3 – profit = 0

Prin introducerea costurilor totale medii și costurilor marginale vedem că producerea fiecărei unități suplimentare de bunuri aduce firmei cheltuieli suplimentare. Venitul marginal al firmei este constant. De aici putem menționa că cheltuielile marginale mai întâi sînt mai mari decît venitul marginal și firma va avea pierderi cu maximul lor în punctul Q_1 . Odată cu mărirea volumului producției pierderile se micșorează și în punctul Q_2 se egalează cu veniturile totale la nivelul cînd MC ia mărimi minime.

După ce $TR > TC$ firma va căpăta profit. Paralel cu aceasta încep să crească costurile marginale pînă cînd în punctul Q^* nu se egalează cu venitul marginal. Anume în punctul Q^* firma capătă maxim de profit, deoarece se realizează următoarea condiție: $MC = MR$.

După punctul C firma poate să mărească volumul producției, dar profiturile se vor micșora, deoarece vor crește brusc costurile variabile și firma va primi profit pînă la nivelul Q_3 ($TC = TR$, $TPr = 0$).

După nivelul de producție Q_3 creșterea volumului producției este nerațională, deoarece venitul pe care îl vom primi va fi asimilat de creșterea costurilor totale. Deci, linia costurilor totale, a costurilor marginale și a costurilor totale medii de două ori intersectează linia cererii, ceea ce corespunde în primul caz cu maxim de pierderi ale firmei sau $Pr = 0$; iar în al doilea caz cu maxim de Pr .

Însă apare întrebarea: cum poate fi determinat Pr în punctul C? Pentru aceasta construim graficul:

Condiția generală de maximizare a profitului este egalitatea $MR = MC$, în situația cînd MC cresc.

Pentru a determina volumul maxim al profitului în punctul C, determinăm Q maxim ducînd o perpendiculară de OX .

În punctul intersecției curbei (K) cu perpendiculara vom primi mărimea cheltuielilor pentru o unitate de produs în rezultatul schimbării volumului produsului. Pe grafic mărimea acestor cheltuieli se determină prin proiectarea punctului K pe axa OY . Dacă de la prețul bunului scădem cheltuielile medii vom primi profitul care revine pe o unitate de producție.

$$TPr = (P - P^1) \times Q^*; P^1 = ATC(Q^*)$$

$$TPr = P \times Q - P^1 \times Q^* = P \times Q^* - \frac{TC}{Q^*} \times Q^* = TPr = PxQ^* - TC$$

Această expresie este formula profit total, care poate fi utilizat pentru determinarea profitului maximal. Pe grafic TR poate fi reprezentată prin aria dreptunghiului PCQ^*O .

$$S_{PCQ*O} = TR$$

$$\text{Aria dreptunghiului } P^1KQ*O = TC.$$

Dacă din punctul TR – TC vom primi volumul maxim al profitului (care grafic este $S_{PCQ*O} = TPr$).

Dacă vom încerca să mărim volumul producției, atunci TPr se va micșora.

De aceea condiția generală de maximizare a Pr este egalitatea $MR = MC$, în situația când MC cresc.

Tema 14. PIAȚA FACTORILOR DE PRODUCȚIE ȘI FORMAREA VENITURILOR FACTORIALE

1. Munca – factor de producție. Formarea prețului la muncă.
2. Piața capitalului și procentul.
3. Economia resurselor naturale și agricole. Renta funciară.
4. Antreprenoriatul ca factor de producție. Profitul întreprinzătorului.

1.

Munca – factor de producție. Formarea prețului la muncă

Cel mai important factor de producție este munca. Din punct de vedere economic, prin muncă înțelegem orice efort uman care este recompensat în formă bănească. Munca reprezintă factorul primar și are rolul determinant în producerea de bunuri. Munca asigură înzestrarea oricărui proces de producție cu bunurilor de capital necesare. Numai prin activitatea umană resursele naturale pot fi atrase și utilizate în producție. Scopul final al producției de bunuri îl reprezintă satisfacerea trebuințelor de consum ale populației, creșterea capacităților de muncă și a productivității muncii. Mărimea productivității muncii se exprimă prin producția care revine în mediu la un lucrător angajat. Nivelul eficienței utilizării acestui factor depinde de o serie de condiții, cum ar fi gradul de mobilitate geografică și profesională a forței de muncă; securitatea socială; condițiile de muncă, nivelul eficienței utilizării celorlalți factori de producție.

Primele trei condiții se concretizează într-un concept economic, denumit capital uman. Dimensiunile capitalului uman sînt date de gradul de educație generală și profesională, de sănătate și mobilitate a forței de muncă. Formarea și dezvoltarea capitalului

uman se asigură prin investiții economice, care trebuie să fie efectuate de persoane, familii, firme și guvern.

Prețul muncii este exprimat prin salariu. Salariul poate fi minim și mediu. Nivelul maxim al salariului este reglat de taxa impozitelor. Șomajul tot influențează prețul forței de muncă.

Principalii factori ce determină creșterea sau scăderea cererii de muncă sînt:

- Prețul bunurilor realizate din utilizarea factorului de muncă. Între modificarea P mărfurilor de pe piața diferitor bunuri și modificarea cererii de muncă există o relație pozitivă.
- Gradul de substituție a muncii cu un alt factor de producție influențează negativ D asupra muncii.
- Nivelul calitativ al muncii și modificarea calității muncii determină o modificare în același sens a cererii forței de muncă.

Implicarea factorilor de producție în activitățile economice determină, ca o necesitate obiectivă, recompensarea lor. Astfel, factorul muncă este recompensat prin salariu. Problematika salariului a constituit o preocupare constantă a economiștilor începînd cu școala clasică. După Smith, salariul este singurul venit bazat pe muncă și trebuie să corespundă minimului de obiecte de consum necesar muncitorului și familiei sale. D. Ricardo face distincție între prețul natural al muncii și prețul de piață al muncii (preț natural – care dă posibilitate lucrătorului să se întrețină; preț de piață – preț care se plătește în mod real pentru muncă). economiștii marxiști consideră salariul drept preț al mărfii forța de muncă, respectiv ca expresie bănească a valorii acesteia. Alți economiști apreciază că salariul este venitul persoanelor care participă prin munca lor proprie la procesul de producție.

Salariul, ca preț plătit pentru serviciul adus de factorul muncă, se stabilește pe baza mecanismului pieței, fiind însă definitivat și plătit după depunerea muncii, în funcție de rezultatul ei. Acest mod de formare a salariului are la bază regulile generale ale pieței și elementele specifice pieței muncii.

Caracteristicile principale ale salariului sînt:

- sursă esențială de venit;
- pîrghie de cointeresare; instrument de echilibru al nevoilor și al resurselor de muncă, al cererii solvabile a populației și al volumului de bunuri materiale și servicii; element de susținere a creșterii productivității muncii și a eficienței economice.

Salariul nominal reprezintă suma de bani pe care salariatul o primește în schimbul muncii depuse. Aceasta poate fi privit ca:

- a) salariu brut – întreaga sumă de bani convenită factorului;
- b) salariu net – suma efectiv încasată după scăderea din salariul brut a impozitului pe salarii, a contribuției pentru șomaj, asigurării.

Factorii care condiționează mărimea salariului nominal:

- prețul capacității de muncă;
- evoluția situației economice;
- politica de salarizare la un moment dat.

Salariul real reprezintă cantitatea de bunuri și servicii care poate fi cumpărată, la un moment dat, cu salariul nominal. El nu este altceva decât o reflectare a puterii de cumpărare a salariului nominal, fiind diferit de la o perioadă la alta și de la o piață la alta.

Atât salariul real, cât și cel nominal influențează direct costul vieții.

$$Sr = (Sn/Cv) \times 100 \text{ sau } Cv = (Sn/Sr) \times 100$$

Indicele costului vieții ne permite să cunoaștem mărimea cheltuielilor bănești pe care un individ trebuie să le facă pentru a-și asigura același nivel de viață în două situații care diferă numai prin prețuri. Creșterea costului vieții, neînsoțit de o creștere proporțională a salariului nominal, antrenează diminuarea salariului real.

Factorii care influențează mărimea salariului real sînt:

- 1) salariul nominal care se află în raport direct proporțional cu salariul real;
- 2) prețurile bunurilor de consum;
- 3) puterea de cumpărare a banilor;
- 4) revendicările sindicatelor.

Forma de salarizare reprezintă o modalitate prin care se determină mărimea și dinamica salariului individual.

Principalele forme de salarizare sînt:

- 1) salarizarea pe unitatea de timp;
- 2) salarizarea în acord;
- 3) salarizarea mixtă.

2.

Piața capitalului și procentul

Capitalul cuprinde bunuri rezultate din producție și care sînt folosite pentru producerea altor bunuri. În funcție de modul cum participă la procesul de producție și la felul în care se consumă în acest proces bunurile de capital sînt alcătuite din capital circulant și capital fix.

Capitalul circulant este alcătuit din materiale prime, materiale, combustibil; participă la un singur proces de producere și se consumă în întregime în acest proces. Capitalul circulant al unei firme este egal cu modificările stocurilor de materie primă, material, semifabricate, producția neterminată de la începutul și la sfîrșitul unei perioade.

Capitalul fix participă la mai multe procese de producție, se consumă treptat și tot treptat se transferă o parter din prețul elementelor care îl compun în costul bunurilor obținute. El este alcătuit din clădiri, construcții, mașini, utilaje, instalații. În cadrul proceselor de producție capitalul fix se uzează, adică suferă un proces de depreciere a caracteristicilor tehnice, economice și funcționale.

Uzura este de două feluri: uzura fizică și uzura morală. *Uzura fizică* este determinată de utilizarea diferitor elemente ale capitalului fix, precum și de agenți naturali. Uzura morală este cauzată de progresul tehnic, respectiv de apariția unor mașini, utilaje, instalații mai bune, care au caracteristici tehnice, funcționare superioare celor existente. Atît uzura morală cît și cea fizică se manifestă în deprecierea construcțiilor fixe. Expresia bănească a uzurii poartă denumirea de *amortizare*. Aceasta se include în costul de producție și se recuperează prin vînzarea bunurilor.

În fața întreprinzătorului care are de gînd să cumpere o unitate de capital stă o problemă serioasă. El trebuie să compare cheltuielile pentru cumpărarea capitalului cu venitul pe care-l va căpăta de la exploatarea lui. Problema e legată de perioada de exploatarea a capitalului. Iată de ce e important să calculeze prețul curent al capitalului, care i-ar da posibilitate să-l compare cu cheltuielile curente și să decidă în privința cumpărării.

Prin preț curent al veniturilor viitoare se are în vedere acea sumă de bani pe care întreprinzătorul trebuie s-o investească astăzi, pentru ca peste o perioadă de timp să se determine tot de investitor, să primească o sumă oarecare pe care el și-a planificat-o.

Prețul curent al venitului:

$$PV = \frac{x}{(1+r)^n},$$

PV – suma investită;

x – suma dorită;

r – procentul bancar;

n – perioada, ani.

Un venit ne poate aduce nu numai bani, dar și resurse, un lot de pământ, utilaj, apartament, mașină. În fiecare caz putem să determinăm prețul curent al venitului viitor.

În ceea ce privește conținutul dobânzii există puncte de vedere controversate. Unii economiști consideră dobânda ca preț sau recompensă a spiritului de economie, alții susțin că dobânda este o chirie plătită pentru capitalul utilizat sau un preț pentru riscul antrenării capitalului într-o activitate oarecare, iar terții interpretează dobânda ca preț plătit pentru suma de bani folosită într-o afacere. Drept urmare, putem distinge:

1) dobânda – în sens restrâns – ca excedent ce revine proprietarului de capital dat cu împrumut;

2) dobânda în sens larg, ca excedent ce revine proprietarului oricărui capital utilizat în condițiile normale.

În concluzie considerăm că dobânda reprezintă un venit însușit de proprietarul oricărui capital antrenat într-o activitate economică, sub formă de excedent în raport cu capitalul avansat.

Dobânda prezintă mai multe forme de existență:

1) dobânda pe piața monetară ce apare la împrumuturile pe termen scurt pe care băncile le contractează între ele sau cu banca centrală;

2) dobânzile pentru remunerarea depozitelor pe termen scurt și ??????

3) dobânda de pe piața obligațiunilor – termen lung;

4) dividendul – pentru plasamente în acțiuni.

Rolul dobânzii decurge din funcțiile sale în cadrul pieței:

- funcția de influențare a repartizării factorilor de producție către destinații care să asigure utilizarea lor cea mai eficientă;
- funcția de a asigura băncilor acoperirea cheltuielilor de funcționare și de realizare a unui profit normal;
- funcția de redistribuire a profitului suplimentar creat de agenții economici ce folosesc creditele;
- funcția de stimulare a publicului să renunțe la anumite consumuri curente pentru a crește volumul capitalului disponibil.

Mărimea și dinamica dobânzii sînt relevate de doi indicatori esențial;

- a) masa sau suma absolută a dobânzii (D);
- b) rata dobânzii sau venit anual, exprimată în procente

$$d = (D/K) \times 100; D = d \times K/100.$$

Mărimea ratei dobânzii oscilează între două limite: mic și mare.

Masa și rata dobânzii sînt influențate de un număr considerabil de factori, dintre care:

- 1) raportul dintre cererea și oferta de capital;
- 2) riscul și ciclicitatea economiei;
- 3) inflația – dobânzii se majorează odată cu rata inflației;
- 4) durata creditului;
- 5) raportul dintre rata dobânzii și rata profitului.

3.

Economia resurselor naturale și agricole. Renta funciară

Pămîntul reprezintă un factor de producție primar, originar, care cuprinde atît suprafața de pămînt, cît și resursele naturale. Acest factor se prezintă ca un dar al naturii și prezintă o serie de particularități.

1) Pămîntul nu poate fi substituit: în agricultură și silvicultură pămîntul reprezintă factorul de producție care, prin însușirile sale naturale, asigură obținerea de bunuri economice. El constituie sursa primară de substanțe nutritive pentru floră și faună, principalele rezervații de resurse energetice și materie prime, suportul și mediul de viață.

2) Pămîntul nu poate fi reprodus de către om, deci este ireproductibil. Pămîntul se aseamănă cu un organism viu care dispune de o capacitate proprie de autoregenerare. Această capacitate depinde de modul de utilizare a pămîntului. În condițiile unei utilizări neraționale capacitatea de autoregenerare se diminuează treptat, existînd pericolul dispariției acesteia.

3) Pămîntul este imobil: această particularitate imprimă procesului de producție dependența de un anumit loc. Totodată această particularitate determină necesitatea deplasării celorlalți factori de producție, fapt ce implică anumite costuri.

4) Pămîntul are un caracter extrem de limitat: ca oferă pămîntul este cel mai restrictiv factor de producție. Asigurînd spațiul de desfășurare a întregii activități economice, pămîntul constituie baza existenței și suveranității economiei naționale. Totodată, pămîntul este cea

mai sigură componentă a avuției economice reale, unica bogăție individuală și națională a cărei valoare înregistrează o creștere continuă.

Prețul pământului = renta procentului bancar.

Sînt soluri fertile, medii și nefertile. La pământ cererea este mare, iar oferta – inelastică, deci prețul pământului în viitor va crește. Dacă renta este mare, atunci prețul pământului e mare; dacă procentul e mare, atunci prețul e mic.

Renta reprezintă venitul ce revine posesorului oricărui factor de producție sau bun economic a căror ofertă este rigidă sau foarte puțin elastică. Realizarea rentei presupune existența simultană a trei condiții:

- factorul de producție sau bunul economic să fie limitat cantitativ;
- să nu poată fi substituit cu un alt factor sau alt bun cel puțin o anumită perioadă de timp;
- oferta factorilor de producție sau a bunului economic să fie inelastică în raport cu cererea.

Mecanismul formării rentei are la bază legea randamentelor neproportionale, care spune că utilizarea unor fracțiuni egale din același factor de producție asigură randamente diferite: la început crescătoare, apoi staționare, iar în final – descrescătoare.

Venitul realizat de către deținătorul unui factor de producție, a cărui ofertă totală este inelastică și insensibilă la creșterea prețului de vânzare, poartă denumirea de *rentă economică*.

Principala formă de rentă o constituie renta funciară, care este creată în agricultură și silvicultură.

Renta funciară reprezintă venitul ce revine proprietarului terenului, în virtutea monopolului pe care îl deține asupra acestuia și de la care sînt excluși ceilalți subiecți economici. Ea este plătită de către arendaș, sub formă de arendă, proprietarului funciar pentru dreptul de a utiliza pe un termen determinat suprafața de teren închiriată. Din viziunea arendașului, renta reprezintă o plată pentru folosirea terenului, care se constituie într-un element al costului de producție.

Renta funciară cunoaște mai multe tipuri:

1) *Renta absolută* reprezintă suma încasată de toți proprietarii funciari, indiferent de calitatea și poziția terenului pe care îl dețin.

2) *Renta diferențiată* – se formează datorită diferenței de fertilitate dintre terenuri.

3) *Renta de monopol* – reprezintă suma ce se încasează de către proprietarii unor suprafețe de teren de pe care se obțin produse în cantități reduse, cu calități excepționale și care sînt foarte căutate de consumatori.

4) *Renta de poziție* se formează datorită diferențelor ce există între terenuri în privința distanței la care se găsesc față de centrele de aprovizionare, de desfacere sau față de căile de comunicație.

Prețul pămîntului reprezintă suma de bani primită în schimbul cedării dreptului de proprietate asupra pămîntului. Evoluția acestuia este influențată atît de factori direcți, cît și de cei indirecti: cererea și oferta de terenuri agricole, cererea și oferta de produse agricole; mărimea și dinamica rentei; rata dobînzii bancare.

Prețul pămîntului constituie, de fapt, renta capitalului la dobînda zilei. Mărimea lui este egală cu suma de bani pe care vînzătorul, depunînd-o la bancă, poate obține o dobîndă anuală de mărimea rentei. Ca un proces firesc al creșterii rentei anuale, prețul pămîntului manifestă o tendință de urcare.

$$P = \frac{R}{d}$$

4.

Antreprenoriatul ca factor de producție. Profitul întreprinzătorului

Activitatea de antreprenariat este o trăsătură specifică a economiei de piață care se bazează pe libertatea economică a producătorului în primul rînd. În orice țară acest tip de activitate se bazează pe un șir de legi și acte normative elaborate de guvern. Esența activității de antreprenariat constituie procesul de inițiere și realizare a procesului de producție din numele persoanei pe propriul cont, pe răspunderea materială și risc personal cu scopul de obține profit. Obiectul activității de antreprenariat prezintă orice tip de activitate gospodărească care este prevăzut de lege. Subiectul activității de antreprenariat este individul sau un grup de indivizi și statul.

Activitatea de antreprenariat oficial se înregistrează la camera de Înregistrare. După înregistrare firma în cauză primește codul fiscal și dreptul de a deschide cont în bancă. Registrele dau posibilitate întreprinzătorului:

- a) de a culege informații cu privire la numărul de firme, dimensiunile lor, capitalul utilizat, volumul producției, care există în piața respectivă;
- b) de a determina segmentul neocupat al pieței de către alte firme;

c) asigurarea garanției realizării contractelor respective încheiate de persoane respective.

Pentru stat este sursă de acumulare a datelor statistice necesare pentru a face o analiză și previziune economică

Antreprenorul îndeplinește următoarele funcții:

1. Organizarea procesului de producție, înfăptuirea dirijării lui; prognozarea situației economice a întreprinderilor.

2. Își asumă funcția de risc care poate contribui la ridicarea profitului întreprinderii.

3. Exerțită funcția de inovator în producție; aplică metode noi și tehnologii noi.

Antreprenorul are următoarele obligațiuni: să respecte regulile pieței în condițiile liberei concurențe; drepturile și interesele legislative ale consumatorului; să asigure calitatea cuvenită a mărfurilor fabricate.

În condițiile economiei de piață raționalitatea vieții economice este relevată de profit. În sens foarte larg profitul reprezintă venitul, câștigul realizat, în formă bănească de către cei ce inițiază și organizează o activitate economică.

În ceea ce privește conținutul categoriei de profit au existat și există o diversitate de opinii.

1) Profitul privit ca rezultat al acțiunii economice reprezintă punctul de vedere oficial-legislativ și statistic, conform căruia toate activitățile lucrative au ca obiectiv principal obținerea de profit, care se determină ca diferența între veniturile și cheltuielile ce rezultă din activitatea unui agent economic.

Profitul se calculează potrivit unei metodologii oficiale și reprezintă o sumă globală care cuprinde în structura sa două componente: a) profitul legitim obținut în contextul respectării prevederilor legale – profitul normal; b) profitul nelegitim, realizat în condițiile încălcării legislației, umflarea costurilor, duble înregistrări, sustragerea de la plata impozitelor. Profitul este impozabil conform reglementărilor legale din fiecare țară.

Întreprinzătorul poate obține profit din două motive:

- dacă el este proprietarul unora din factorii de producție utilizați de întreprindere, va obține profitul normal;
- dacă vinde bunurile întreprinderii la un preț mai mare decât costul total, va obține și profitul economic.

Profitul total este format din profitul normal plus profitul economic.

2) Al doilea curent de gândire economică consideră profitul ca element final al diferenței dintre venitul total și costuri. Ei continuă analiza surselor profitului apreciind în funcție de aceasta după profit cuvenit și profit necuvenit.

3) Al treilea curent economic consideră că profitul este un venit care rezultă din aportul adus de unul sau mai mulți factori de producție și care trebuie să le revină lor (salariu, dividend, rentă).

Profitul reprezintă un element variabil în timp și spațiu. Mărimea și dinamica profitului sînt relevate de mai mulți indicatori, dintre care doi sînt esențiali:

- masa profitului (Pr);
- rata profitului (pr).

Masa profitului reprezintă suma totală dobîndită sub formă de profit de o firmă într-o anumită perioadă de timp:

$$Pr = V - C$$

Rata profitului este raportul procentual dintre masa profitului și costul de producție:

$pr = \frac{Pr}{C} \times 100\%$ - rata profitului evidențiază gradul de rentabilitate pe produs, întreprindere, ramură, economie națională.

Procesul de maximizare vizează atît masa cît și rata profitului. Acest proces se referă la maximizarea profitului total.

Maximizarea profitului generează o migrațiune a capitalului între diferite ramuri economice. Au loc intrări și ieșiri ale firmelor în și din ramură. Intrarea în ramură a unui număr însemnat de firme determină creșterea ofertei la bunul creat în cadrul întreprinderilor și diminuarea prețului la vînzare. Venitul mediu va scădea.

Tema 15. INDICATORII MACROECONOMICI DE BAZĂ

1. Sistemul conturilor naționale. Principali indicatori macroeconomici
2. Metodologia calculării principalilor indicatori macroeconomici

1.

Sistemul conturilor naționale. Principali indicatori macroeconomici

PNB este valoarea de piață a întregului volum de bunuri și servicii care se creează într-o economie națională într-o perioadă de timp. În calcularea PNB intră mărimea stocurilor produse în anul curent. Crearea, mișcarea și repartizarea PNB are loc în cadrul sistemului de conturi naționale care prevede determinarea unui șir de indicatori macroeconomici în baza cărora putem efectua:

- 1) măsurarea volumului producției într-o perioadă concretă de timp;
- 2) Analiza și determinarea factorilor care influențează nemijlocit asupra dezvoltării economice la momentul dat;
- 3) compararea nivelului venitului național creat într-o anumită perioadă de timp; în baza acestor analize de a construi graficul care ne va reflecta funcționarea economiei în perspectivă;
- 4) acumularea informației în baza căreia vor fi elaborate politicile macroeconomice de către stat.

Calcularea PNB are anumite momente specifice:

- PNB este un indicator monetar, din cauză că prin intermediul lui are loc analiza comparativă a diferitor grupe de mărfuri și servicii create în diferite perioade de timp.
- În procesul calculării PNB este necesară evitarea calculului dublu; calculul dublu apare în acel caz, când în volumul PNB se va include atât valoarea bunurilor intermediare (care vor fi supuse prelucrării ulterioare sau vor fi vândute pentru acest proces) și valoarea bunurilor finale (bunuri destinate consumului final. Excluderea acestui dublu calcul din măsurarea PNB presupune că firmele vor introduce în valoarea PNB așa numita *valoare adăugată*, care presupune valoarea de piață a volumului producției create de către firmă minus valoarea materiei prime și a materialelor procurate de la alte firme.

Exemplu de calculare a valorii adăugate (VA):

PNB = 710

Etapele producției	Prețul de vânzare (inițial)	Valoarea adăugată
1. Ovicultura (lâna)	60	60
2. Textilă (stofa)	100	$100 - 60 = 40$
3. Fabrica (palton)	160	$160 - 100 = 60$
4. Comerț engro	180	$180 - 160 = 20$
5. Comerț cu amănuntul	210	$210 - 180 = 30$
	PNB = 210	

VA este prețul de realizare a mărfii pe piață.

În PNB nu se includ afacerile neproductive, care pot fi:

- a) afaceri financiare;
- b) vânzarea mărfurilor uzate.

Afacerile financiare se clasifică în trei tipuri de activitate:

- a) transferarea din bugetul de stat – plățile efectuate din bugetul de stat sub formă de indemnizații pentru șomeri, pensii, plăți pentru asigurarea socială;
- b) transferuri de plăți private – subsidii particulare;
- c) afacerile cu hîrutiile de valori (acțiuni și obligațiuni) prezintă schimbul de active de hîrtii care în mod direct nu influențează asupra modificărilor producției curente.

PNB sau valoarea de piață a producției poate fi măsurată în diferite moduri.

1) PNB – din punct de vedere a cheltuielilor suportate de către consumator (A : 210 lei). Această metodă de determinare a PNB se numește metoda după cheltuieli sau după producție.

2) PNB – prin suma tuturor salariilor, plăților de rentă, a procentului și a profitului create în procesul de producție (A : suma NA) – metoda de calcul după venituri.

Sensul analizei PNB conform acestor două metode constă în aceea că PNB poate fi calculat ori prin însumarea tuturor cheltuielilor suportate pentru procurarea întregului volum de producție creat în anul curent ori prin însumarea tuturor veniturilor obținute de la producerea întregului volum de producție în anul curent. Sensul acestei metode poate fi prezentat prin următoarea egalitate: volumul cheltuielilor consumate în anul curent pentru procurarea PNB = volumul veniturilor obținute de la realizarea PNB.

Aceasta este principala identitate macroeconomică care ne explică fenomenul că vânzarea, cumpărarea sînt părți diferite ale unei și aceleiași afaceri (legea lui Say). În baza

acestor două metode putem să prezentăm în mod schematic calculul PNB la nivel macroeconomic prin următoarele componente:

1) *Metoda cheltuielilor:*

- a) cheltuielile de consum ale menajelor;
- b) cheltuieli investiționale ale business-ului;
- c) cheltuieli guvernamentale pentru achiziționarea mărfurilor și serviciilor;
- d) cheltuielile suportate de sectorul extern.

$$\text{PNB} = C + I_g + G + X_n$$

2) *Metoda veniturilor:*

- a) cheltuieli și plăți care nu sînt legate de plățirea veniturilor;
- b) salariul + plățile de rentă
- c) dobînda;
- d) plusprofitul.

După metodele cheltuielilor în componența PNB se includ:

1) Cheltuieli de consum a indivizilor (totalul consumului de bunuri și servicii) de lungă durată (consumul curent) efectuat de indivizii societății.

2) Investițiile brute interne – acest termen este utilizat frecvent în literatura economică americană și include în sine trei părți componente:

- a) toate cheltuielile întreprinderilor legate de procurarea utilajului;
- b) cheltuieli legate de realizarea construcției ce includ două tipuri de construcții: fabrici, uzine și fondul locativ;
- c) modificarea stocurilor – cheltuieli legate de mărirea stocurilor în anul curent și introduc în calcul curent a PNB.

Micșorarea stocurilor, de obicei, nu se introduce în calcularea PNB pentru a evita calculul dublu.

Investițiile pot fi: a) brute – reprezintă totalitatea de cheltuieli investiționale care au fost legate de suma de investiții cheltuite pentru recuperarea capitalului utilizat în cadrul întreprinderii și suma de bani cheltuită pentru realizarea unei creșteri economice; pe de altă parte, include amortizarea capitalului + investițiile nete $I_g = D$ (amortizare) + I_n ; b) nete – sînt cheltuielile efectuate de o întreprindere în mod individual pentru realizarea unui anumit volum de producție. Această categorie se utilizează în procesul de alcătuire a conturilor naționale. În sistemul conturilor naționale termenul de investiții interne este prevăzut pentru a delimita investițiile formelor autohtone private și a celor străine private.

Investițiile joacă un rol important în procesul creșterii economice. Raportul dintre investițiile brute și amortizare este un indicator după care putem să determinăm starea de dezvoltare a economiei. După nivelul acestui indicator deosebim trei tipuri de economii:

- a) economia în creștere când investițiile brute \geq amortizarea ($I_n > 0$);
- b) economia statică (în stagnare) reflectă situația când investițiile brute sînt egale cu deprecierea capitalului (amortizarea);
- c) economia cu diminuarea activității de afaceri $I_g < 0$.

3. Cheltuielile guvernamentale – cheltuieli efectuate de către stat pentru cumpărarea mărfurilor și serviciilor. În aceste cheltuieli se exclud transferurile.

4. Exportul net (X_n) – indicatorul exportului net este un indicator care dă posibilitate de a duce evidența în sistemul conturilor naționale a afacerilor economice externe.

2.

Metodologia calculării principalilor indicatori macroeconomici

Analiza celorlalți indicatori macroeconomici care intră în sistemul conturilor naționale se face conform anuarelor statistice: 1) PIB; 2) VN; 3) V Personal; 4) V Disponibil. Toți acești indicatori pot fi calculați reieșind din mărimea PNB.

PIB exprimă mărimea valorii bunurilor economice destinate consumului final, care au fost produse în interiorul unei anumite țări de către agenții economici autohtoni și străini într-o anumită perioadă.

PIB se calculează astfel:

1) Prin metoda producției, PIB se obține fie prin scăderea din valoarea globală a consumului intermediar, volumul bunurilor și serviciilor provenite de la alți producători și utilizate în producerea de noi bunuri și servicii fie prin însumarea valorii adăugate brute obținute în diferite sectoare.

2) Prin metoda utilizării producției finale PIB se calculează pornind de la componentele ce exprimă folosirea bunurilor și serviciilor care alcătuiesc producția finală și anume: consumul privat denumit și consum personal format din bunuri și servicii destinate satisfacerii nevoilor oamenilor; consum final guvernamental, reprezentat de cheltuieli guvernamentale privind cumpărarea de bunuri și servicii; formarea de capital brut; exportul net de bunuri și servicii calculat ca diferență dintre export și import.

3) Prin metoda costurilor, PIB se determină prin însumarea elementelor ce exprimă compensarea factorilor de producție, salariul, dobînda, renta, profitul, alocațiile pentru

consum de capital fix, taxele indirecte nete. Mărimea PIB determinată prin cele trei metode trebuie să fie identică.

PNB reprezintă valoarea curentă de piață a tuturor bunurilor și serviciilor finale. PNB nominal reprezintă exprimarea în prețuri curente ale perioadei în care au fost produse bunuri și servicii. PNB real constituie valoarea tuturor bunurilor și serviciilor produse într-un an și exprimate în prețurile unui an de referință sau de bază. Raportul dintre PNB nominal și PNB real constituie deflatorul PNB și e folosit în scopul determinării modificărilor reale intervenite în producție.

PI net se determină prin eliminarea din PIB a alocațiilor pentru consumul de capital (amortizarea capitalului fix) sau însumând valoarea adăugată netă și impozitele indirecte.

PNN exprimat în prețurile pieții se calculează scăzând din PNB alocațiile pentru consum de capital. Evaluat la prețurile factorilor de producție PNN e denumit și VN.

VN constituie expresia veniturilor încasate de proprietarii factorilor de producție datorită contribuției lor la crearea de bunuri și servicii. Se calculează prin:

- 1) PNN – taxele indirecte.
- 2) Însumarea veniturilor obținute de la proprietarii factorii de producție: salarii, rentă, dobândă, profit.
- 3) Însumarea cheltuielilor făcute pentru consum, investiții și creșterea stocurilor.

Pe baza VN se calculează venitul personal, venit disponibil. Mărimea V Personal se determină scăzând din VN contribuțiile pentru asigurarea socială, taxele pe venituri la care se adaugă plățile de transfer ale guvernului (pensii, compensații, ajutoare) și dobânzile pentru datoria publică. Dacă din venitul personal se elimină taxele personale rezultă indicatorul V personal disponibil, care exprimă veniturile ce pot fi folosite pentru acoperirea cheltuielilor personale și pentru economii.

Tema 16. ECHILIBRUL MACROECONOMIC. CEREREA ȘI OFERTA AGREGATĂ

1. Cererea și oferta agregată.
2. Echilibrul macroeconomic. Efectul mecanismului cu clichet.

1.

Cererea și oferta agregată

La nivel de macroeconomie trebuie să fie respectată cerința de bază a economiei: dezvoltarea balansată, stabilă pe o anumită perioadă de timp. Pentru a realiza această cerință se utilizează modelul cererii agregate și ofertei agregate sau cele două puteri concurențiale ale pieței.

Cererea agregată este un model care ne prezintă diferite niveluri ale volumului real de producție pe care consumatorii, întreprinderea și statul sînt gata să le realizeze la un anumit nivel posibil al prețului. Relațiile dintre nivelul prețului și volumul real de producție grafic se prezintă printr-o curbă cu înclinație negativă.

Înclinația negativă a curbei AD se explică prin trei efecte:

- efectul ratei dobînzii;
- efectul valorilor materiale;
- efectul exportului net.

1. Ridicarea nivelului prețurilor provoacă creșterea D pentru masa monetară la toți agenții economici → spre ridicarea ratei dobînzii și → spre micșorarea cererii pentru investiții, → spre micșorarea PNB.

2. Ridicarea nivelului prețurilor conduce la inflație, devalorizarea activelor financiare (mai ales care au valoare monetară fixată: conturi bancare, obligațiuni); populația devine mai săracă și își micșorează consumul de bunuri). → PNB se micșorează.

3. Ridicarea nivelului prețurilor duce la micșorarea exportului din țară și la creșterea importului $\rightarrow X_3 < 0$ PNB se micșorează.

Factorii care provoacă modificări calitative în AD sînt:

1. Cererea consumatorului (C): a) bunăstarea indivizilor; b) așteptările consumatorilor; c) nivelul datoriilor consumatorilor; d) impozitele.

2. Modificările în cheltuielile investiționale (I_g): a) modificări în rata dobînzii; b) profit așteptat în urma realizării investițiilor; c) impozitele de la întreprinzători; d) tehnologiile utilizate; e) prezența capacităților de producție excedentare.

3. Cheltuieli guvernamentale (G).

4. Exportul net (X_n): a) VN altor țări străine; b) cursul valutar.

$$C + I_g + G + X_n = AD$$

Modelul ofertei agregate: oferta agregată este un model care ne prezintă nivelul volumului real de producție existentă în economia națională la un anumit nivel posibil al prețurilor.

Prezentul grafic al curbei AS prezintă o sinteză a analizei efectuate de diferite școli economice a dependenței dintre nivelul prețurilor și volumului potențial de producție existent în economie.

Segmentul keynivist sau orizontal – perfect elastic: presupune existența în economie a resurselor economice excedentare care apar în situații de fluctuații economice. În așa situație firma poate să-și mărească volumul de producție sau volumul real de producție la nivel de

societate fără a modifica costurile medii care revin la o unitate de producție → diferite nivele de producție; la unul și același nivel de prețuri.

Segmentul clasic sau vertical – economia ajunge în punctul critic al posibilităților de producție sau realizarea ocupației totale. În acest punct critic se produce volumul maxim fixat de producție care în cel puțin o perioadă scurtă de timp nu se schimbă. În cazul creșterii AS se ridică nivelul prețurilor.

Segmentul ascendent sau intermediar – ne reflectă că în economia națională “ocupația total” nu poate fi atinsă concomitent în toate ramurile economiei, de aceea apar unele lacune care cer investiții suplimentare, care, la rândul lor, provoacă creșterea costurilor de producție și creșterea prețurilor.

2.

Echilibrul macroeconomic. Efectul mecanismului cu clicet

Echilibrul macroeconomic apare în rezultatul interacțiunii cererii și ofertei globale care poate fi echilibru static și dinamic. Apare în rezultatul deplasării AS și AD și se caracterizează prin modificarea în nivelul prețurilor și volumului producției. Aceste modificări provoacă diferite situații.

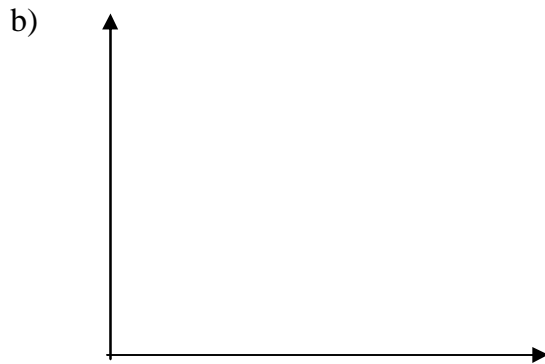
1. AD – constant: a) AS crește NP↓ PIB↑; b) AS scade NP↑, PIB↓

2. AS – constant

a)

Ar trebui să se petreacă invers, dar în practică nu avem așa ceva, ceea ce se numește mecanism cu clichet (ceea ce ține prețurile din cauza sindicatelor, contradicțiilor monopoliste).

Primul factor care provoacă schimbări calitative în ofertă este costul de producție care este influențat de:

- a) modificarea prețurilor asupra resurselor (pământ, muncă, capital);
- b) productivitatea muncii care influențează asupra prețurilor, capitalului

Factorul al doilea: prețurile asupra resurselor importante (ele se modifică sub influența modificării cursului valutar național.

Factorul al treilea – situația de monopol pe piață.

Factorul al patrulea – modificări în taxele impozitelor și în subsidii.

Tema 17. CICLUL ECONOMIC, INFLAȚIA ȘI ȘOMAJUL

1. Caracterul ciclic al economiei și caracteristicile fluctuațiilor ciclice.
2. Șomajul: formele, cauzele și metodele de evaluare.
3. Cauzele, formele și natura inflației contemporane.

1.

Caracterul ciclic al economiei și caracteristicile fluctuațiilor ciclice

În ultimele două secole economia mondială s-a dezvoltat extrem de neuniform: avânturile economice sînt succedate de depresiuni. Evoluția neuniformă a creșterii economice a fost denumită ciclu al dezvoltării economice. Ciclul este forma de mișcare, de existență a economiei în care fazele de avînt economic sînt succedate de perioade de regres și depresiune. Ciclul economic este un proces de succedare permanentă a creșterii și scăderii activității economice, ce reflectă oscilația nivelului de producție. Ciclurile economice diferă prin continuitate, intensitate și prin cauzele de apariție. Sînt cicluri generale și cicluri specifice de dezvoltare economică. Din ciclul general fac parte:

1) Ciclurile mici, de conjunctură, determinate de dezechilibrul apărut între cererea și oferta pieței, provoacă oscilații temporare cu durata de 3-4 ani.

2) Ciclurile decinale, medii cu o durată de 10-22 ani, determinate de dezechilibrul apărut între ramurile economiei naționale, care dispare treptat în urma migrării capitalului și a forței de muncă dintr-o ramură în alta.

3) Cicluri mari cu durata de 50-60 ani exprimă periodicitatea dezvoltării forțelor de producție, în primul rînd a modului tehnic de producție. În cadrul unui ciclu mare de disting două faze: *ascendentă* – care se caracterizează prin ritmul relativ înalt de creștere a economiei; de ridicare a nivelului și calității vieții; *descendentă* – se caracterizează prin încetinirea ritmurilor de creștere economică, de desfășurare a proceselor inflaționiste, de creștere a numărului de șomeri, de aprofundare a inegalității economice și sociale.

Ciclul economic decenal cuprinde patru faze de avînt; declinul economic (criza); depresiunea și înviorarea.

Vîrfurile ciclului are următoarele trăsături: un nivel înalt al ocupației populației, folosirea maximă a capacităților de producție, creșterea veniturilor.

Criza se manifestă prin reducerea nivelului de producție și a ratei profitului, creșterea numărului de șomeri ș.a.

Depresiunea se caracterizează prin numărul mare de întreprinderi ce dau faliment; scăderea ratei profitului, reducerea nivelului de trai.

Înviorarea economică se manifestă prin creșterea investițiilor de capital în procesul producției; ridicarea nivelului ocupației, îmbunătățirii nivelului de trai.

Fazele ciclurilor economice sînt caracterizate de două mari procese: boom-ul și recesiunea.

Boom-ul economic cuprinde fazele de avînt și de înviorare și se manifestă printr-o creștere considerabilă a investițiilor capitale, a venitului populației. *Recesiunea economică* se manifestă în fazele de declin și depresiune.

Un loc important în ciclul economic îl ocupă criza economică. Pentru a preveni consecințele negative ale crizelor economiei statul desfășoară o *politică anticriză*:

- a) reglarea cheltuielilor publice în scopul menținerii cererii și a producției;
- b) reglarea circulației monetare și a creditului;
- c) reglarea sistemului fiscal – de reducere a taxelor și impozitelor;
- d) reglarea activității economice externe.

2.

Șomajul: formele, cauzele și metodele de evaluare

Șomajul ca fenomen macroeconomic reprezintă toată populația activă fără ocupație și care este în căutarea unui loc de muncă. Conform legii Republicii Moldova “Privind utilizarea forței de muncă” sînt considerați șomeri cetățenii apti de muncă, care au vîrsta de muncă, dar din motive ce nu depind de ei, nu sînt angajați, nu au un venit legal și sînt înregistrați la bursa muncii ca persoane în căutare de loc de muncă.

Există cîteva forme de șomaj:

1) *Șomajul fricțional* cuprinde persoanele ce se află în căutarea sau așteptarea locurilor noi de lucru. Șomajul fricțional e un fenomen inevitabil, deoarece e generat de migrațiunea permanentă a populației dintr-o regiune în alta; schimbarea profesiei cu alta.

2) *Șomajul structural* – apărut în urma dezechilibrului creat dintre oferta și cererea forței de muncă, cînd structura socio-profesională nu mai corespunde structurii economice și tehnicii avansate (cererea unor profesii se reduce, iar a altora crește).

3) *Șomaj ciclic* sau conjunctural – generat de crizele economice sau de unele situații de conflict. Șomajul ciclic reflectă nivelul insuficient al cererii forței de muncă în majoritatea ramurilor și sferelor de producție, îndeosebi în faza de declin și depresiune.

4) *Șomajul tehnologic* este generat de substituirea vechilor tehnici și tehnologii cu altele noi, superioare.

5) *Șomajul voluntar*, benevol, când persoana din motive subiective nu muncește pentru că nu-și găsește un loc de muncă acceptabil preferințelor lui.

6) *Șomajul involuntar* – persoanele apte de muncă nu pot lucra, fiindcă nu sînt locuri de muncă în zona respectivă.

7) *Șomaj discontinuu* – ce cuprinde persoanele care își întrerup temporar munca din motive familiale.

8) *Șomajul sezonier* apare în ramurile ce depind de factori naturali (agricultură, construcție).

9) *Șomajul total* – când locul de muncă e pierdut.

10) *Șomajul parțial* constă în diminuarea activității de muncă a unei persoane, pentru că se reduce durata zilei de lucru sub cea legală, salariul micșorîndu-se respectiv.

11) *Șomajul la negru*, când cel înscris în statut oficial de șomer, beneficiind de indemnizații, prestează concomitent și o activitate.

Ca fenomen social-economic șomajul are multe aspecte negative, provoacă o situație de nesiguranță a populației active. Ocuparea deplină a populației apte de muncă nu neagă în nici un fel existența unui nivel natural al șomajului – 6%.

Rata șomajului se determină prin raportul numărului șomerilor la populația activă:

$$RS = \frac{\text{șomaj}}{\text{forțademunca}} \times 100\%$$

Dacă rata șomajului întrece nivelul natural de șomaj, atunci societatea suportă pierderi de ordin social și economic, principala pierdere fiind producția nefabricată.

Corelația dintre nivelul șomajului și rămînerea în urmă a volumului produsului național global e cunoscută în literatura economică ca *lege a lui Okun*. Conform acestei legi dacă rata întrece nivelul natural al șomajului cu 1%, atunci volumul produsului național global va rămîne în urmă cu 2,5%.

O măsură antișomaj importantă este protecția socială a șomerilor, care acționează în următoarele direcții: calificarea și recalificare șomerilor; organizarea lucrărilor publice; ajutor de șomaj; ajutor social.

3.

Cauzele, formele și natura inflației contemporane

Lipsa unui mecanism perfect de reglementare a cantității de masă monetară necesară pentru circulație deseori provoacă în economie momente de dezechilibru pe piața monetară. În rezultat pe piața monetară au loc procese de inflație sau deflație. Cel mai des are loc inflația ce presupune devalorizarea banilor de hârtie care poate fi provocată de:

- excesul banilor de hârtie aflați în circulație;
- deficitul bugetar;
- neîncrederea față de guvern care a emis masa monetară de hârtie.

Inflația reprezintă un proces multifactorial care presupune scăderea puterii de cumpărare a banilor și ridicarea prețului pentru mărfuri și servicii.

Inflația are diverse forme de manifestare, printre care deosebim:

- 1) ridicarea generală a prețurilor mărfurilor și serviciilor și micșorarea puterii de cumpărare a banilor;
- 2) majorarea prețurilor de piață la aur;
- 3) ridicarea cursului valutelor străine și scăderea cursului valutei naționale.

Tipuri de inflație:

- Inflație locală (în cadrul unei țări).
- Inflație mondială (o regiune de pe glob).
- Inflație galopantă (când prețurile se ridică brusc și foarte mult).
- Inflație tîrîtoare (cînd are loc creșterea lentă, dar neconținută, a prețurilor cu 10% anual).
- Inflația care e provocată de factori financiari economici interni.
- Inflație importată, care e provocată de factorii din afara țării.

Caracterul negativ al inflației și influența ei asupra economiei se manifestă prin următoarele momente:

- 1) Crește procesul de dezechilibru a activității economice în diferite ramuri ale economiei.
- 2) Are loc turnarea de capital din sfera de producție în sfera de circulație, unde mari profituri aduce comerțul de speculă.
- 3) Se micșorează cererea solvabilă reală asupra bunurilor de consum.

4) Are loc deformarea cererii consumatorului sau “fuga de bani” care are loc prin procurarea oricărui tip de marfă.

5) Provoacă dereglarea sistemului bănesc.

6) Dereglarea întregului proces de reproducție în toate fazele lui.

7) Acutizarea tuturor contradicțiilor sociale.

Statul în diferite moduri intervine pentru a lichida aceste consecințe care pot fi interpretate din două puncte de vedere:

- motiv economic – dorința de a crea condițiile optime pentru acumularea capitalului și creșterea economică;

- motiv social-politic – constă în stabilizarea finanțelor statului.

Practica mondială propune următoarele metode de lichidare a inflației:

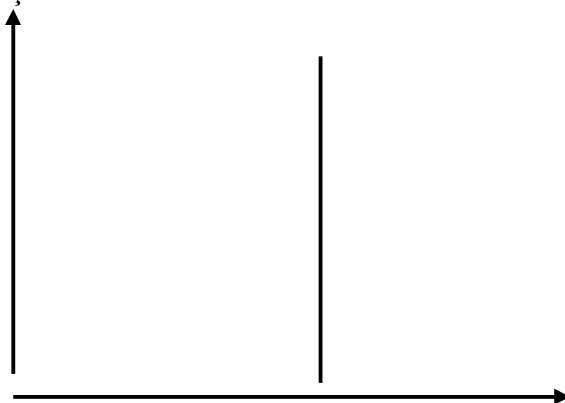
1) *Nulificarea*, care presupune introducerea unei noi unități monetare.

2) *Denominarea*, care presupune schimbul valorii nominale a semnelor bănești într-un anumit raport (1:10; 1:1000). În același raport are loc recalcularea prețurilor, tarifelor, salariilor ș.a.m.d.).

3) *Revalorizarea* presupune restabilirea valorică inițială a unității bănești în baza creșterii producției și circulației mărfare și scoaterea concomitentă din circuit a unei cantități de masă monetară.

Procesul invers inflației se numește deflație, care la fel are un impact negativ asupra economiei (lipsa de bani).

Reprezentantul curentului neokeynisist în anii ‘50-60 ai secolului XX a pus întrebarea de a arăta legătura dintre nivelul inflației și nivelul șomajului. S-a demonstrat că între inflație și șomaj există legătură invers proporțională: cu cât este mai mare inflația, cu atât este mai mică rata șomajului și invers.

În anii '70-80 curba aceasta a fost transformată de către monetariști într-o linie verticală care apare la nivelul natural al șomajului (6-7%) (cum nu s-ar schimba prețurile, nivelul rămîne același).

Tema 18. CIRCUIȚUL MONETAR ȘI POLITICA MONETAR-CREDITARĂ A STATULUI

1. Structura circuitului monetar și măsurarea lui.
2. Cererea și oferta monetară. Echilibrul pe piața monetară.
3. Sistemul monetar-bancar contemporan.
4. Politica monetar-creditară: esența, scopurile, instrumentele.

1.

Structura circuitului monetar și măsurarea lui

Desfășurarea normală a vieții economico-sociale implică prezența monedei, categorie macroeconomică, la care toți subiecții economici dintr-o țară se raportează ca la ceva de la sine înțeles. În prezent există mai multe tipuri de monedă:

- 1) *biletele de bancă* – puse în circulație de Banca de Emisiune;
- 2) *moneda bancară* – care își are originea în activitatea băncilor de credit pe baza unui depozit sau a unui credit;
- 3) *moneda comercială* – constînd din documente emise de întreprinderi particulare, persoane juridice cu obligația de plăți la un termen cert.

În sens larg, moneda reprezintă totalitatea mijloacelor de plată utilizate în mod direct pentru efectuarea unor tranzacții.

Cantitatea de monedă aflată în circulație, sub toate formele sale, poartă numele de *masă monetară*, care poate fi privită ca *stoc* și *flux*. Ca stoc, masa monetară constituie ansamblul instrumentelor bănești de care dispune sectorul nonfinanciar într-o economie națională la un moment dat, destinate achiziționării de bunuri materiale și de servicii, achitării datoriilor, constituirii economiilor în vederea investițiilor și altor plasamente. Ca flux masa monetară reprezintă cantitatea medie de bani care circulă într-o anumită perioadă de timp în economie.

Structura unei mase monetare relevă două mari componente:

1) disponibilitățile bănești propriu-zise (bani lichizi, bani cash) care includ acele instrumente monetare caracterizate prin lichiditate perfectă, capabile să stingă imediat orice datorie și să mijlocească direct o tranzacție comercială, fără ca deținătorul lor să cheltuiască timp și fără reducerea resurselor sale bănești.

2) disponibilitățile semimonetare, ce cuprind acele instrumente monetare care presupun una sau mai multe operațiuni pentru ca posesorul lor să ajungă la bani lichizi.

În prezent, ponderea primei componente a început să se diminueze. Diferite tipuri de monedă, ca expansiune a diferitor grade de lichiditate, evidențiază existența mai multor agregate monetare. “Agregatul monetar” desemnează o parte constitutivă a masei monetare și semimonetare, parte autonomizată prin funcțiile ei specifice, prin agenții specialiști, care emit instrumente de plată, prin organizațiile bancar-financiare care le gestionează, prin circuitele economice reale pe care le mijlocesc.

$m \times V = P \times Q$ – această ecuație descrie situația de stabilizare economică care, la rândul său, presupune echilibrul dintre piața monetară și piața mărfară.

Luând în considerare că în economie există circuitul prin virament formula determinării masei monetare poate fi interpretat astfel:

$$m = \frac{P - Kredit + P_n - Pr a}{V}$$

P – prețul bunurilor, serviciilor

Kr – cantitatea de bunuri vândute în credit anterior, termenul de plată al căruia expiră în prezent

Pra – plăți reciproc achitate

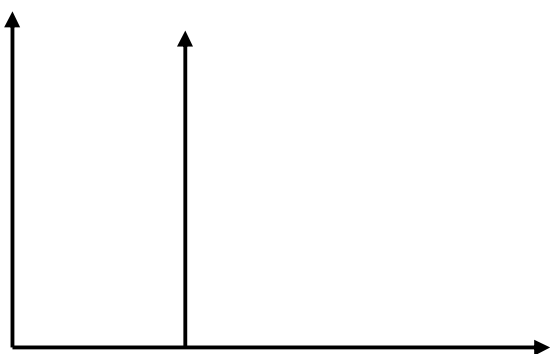
V – viteza de rotație

P_n – prețul bunurilor vândute în credit anterior termenul de plată al căruia expiră în prezent

2.

Cererea și oferta monetară. Echilibrul pe piața monetară

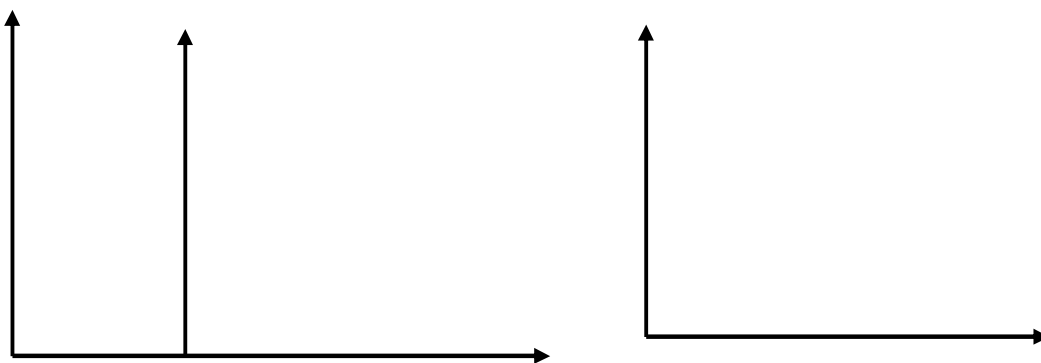
Oferta monetară presupune cantitatea de bani alcătuită dintr-un agregat, în care intră masa monetară în numerar plus masa monetară prin virament. Oferta monetară se află într-o dependență direct proporțională cu PNN creat în economia națională și depinde de posibilitatea realizării creșterii economice în țara dată. De aceea grafic Sm reprezintă o linie verticală în funcție de rata dobânzii.

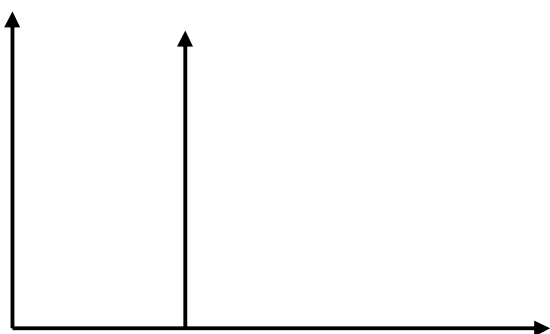
Sm în economia națională nu este influențat în mod direct de rata dobânzii.

Cererea monetară, spre deosebire de Sm este alcătuită din două elemente:

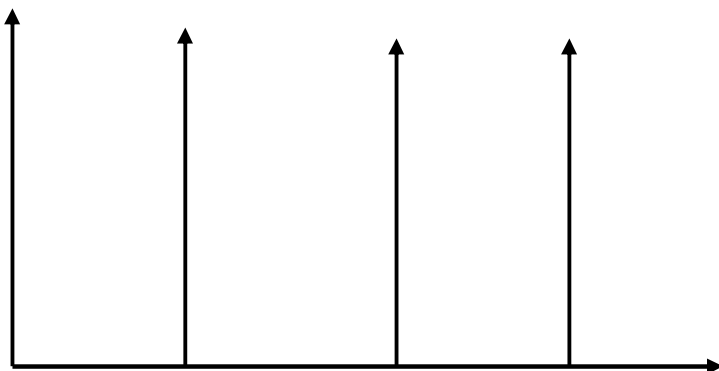
- 1) D cererea populației și a întreprinderilor pentru banii de afaceri (D_t);
- 2) D cererea pentru bani sub formă de active (D_a).

Cererea pentru bani sub formă de active financiare (acțiuni, obligații, bani în numerar) se schimbă invers proporțional cu schimbarea ratei dobânzii.

Echilibrul pe piața monetară poate fi dereglat sub influența diferitor factori și în primul rînd poate să se modifice oferta monetară.

Restabilirea echilibrului în piața monetară se efectuează prin manipularea cu rata dobânzii, cantitatea de hârții de valori care este pusă în circulație. Din analiza pieței monetare facem următoarele concluzii:

1) prețul asupra hârțiilor de valori și nivelul ratei dobânzii se află în interdependență invers proporțională;

2) situația de dezechilibru pe piața monetară duce la modificarea prețurilor asupra hârțiilor de valori și prin intermediul lor la influența asupra nivelului ratei dobânzii;

3) modificarea ratei dobânzii influențează asupra deciziei oamenilor de a păstra banii în rezultat are loc restabilirea echilibrului;

4) rata echilibrată egalează cantitatea de bani oferită cu cantitatea de bani cerută.

Într-o economie națională avansată pentru a menține piața monetară în echilibru e necesar de creat două sisteme de control:

- sistemul centralizat din partea statului;
- sistemul de control din partea societății.

3.

Sistemul monetar-bancar contemporan

Banca reprezintă un tip specific al activității de antreprenariat. *Funcțiile băncilor:*

- 1) acumularea resurselor bănești și oferirea lor în credit;
- 2) efectuarea decontărilor între întreprinzători;
- 3) transformarea unei părți a veniturilor și acumulărilor bănești a indivizilor în capital;
- 4) crearea mijloacelor de circulație creditare (vecsel, cec) care înlocuiesc banii reali în circulație.

În rezultatul acestor funcții de către bănci are loc stimularea dezvoltării procesului reproducției lărgite în economia națională.

În economia națională există un sistem bancar care e alcătuit din mai multe bănci. După caracterul activității sale băncile pot fi:

1) *Bănci de Emisiune* care se ocupă cu emisiunea bancnotelor și ocupă în sistemul creditar locul central – Banca Națională. După forma de proprietate sînt de stat și dețin monopolul asupra emisiei banilor de hîrtie.

2) *Bănci comerciale* – reprezintă întreprinderile bancare care efectuează creditarea întreprinderilor industriale, comerciale și din alte ramuri economice din contul acelor resurse bănești care sînt acumulate în rezultatul depunerilor (individual sau de către întreprinderi).

3) *Bănci specializate*:

- a) bănci de investiție – reprezintă întreprinderile care se ocupă cu finanțele și creditele de lungă durată a diferitor ramuri economice. Specificul acestor bănci constă în faptul că cea mai mare parte a capitalului său de împrumut aceste bănci acumulează în rezultatul emisiunii propriilor acțiuni și obligațiuni sau luarea creditului de la băncile comerciale;
- b) întreprinderi bancare specializate – ele includ acele bănci care se specializează pe un anumit tip specific de creditare (agricultură, de exemplu);
- c) întreprinderi non-bancare specializate – companiile de investiții și financiare, case de amanet.

Una din funcțiile de bază ale băncilor este creditarea. *Creditum* înseamnă datorie și reprezintă o afacere între doi parteneri economici ce primește forma împrumutului și presupune că o persoană împrumută altei persoane cu condiția întoarcerii acestei valori la un termen stabilit și cu plata procentelor.

4.

Politica monetar-creditară: esența, scopurile, instrumentele

Scopul principal al politicii monetar-creditară este de a ajuta economiei naționale de a atinge nivelul producției ce s-ar caracteriza prin ocupația totală și lipsa inflației. Esența politicii monetar-creditară constă în modificarea ofertei monetare, pentru stabilizarea volumului producției, a ocupației și a nivelului prețului. Rezultatul politicii monetar-creditară este de a mări oferta monetară în perioada recesiunii economice pentru acoperirea deficitului bugetar, iar în perioada avîntului economic de a limita oferta monetară pentru micșorarea inflației.

Există trei mijloace principale ale politicii monetar-creditară:

1) operațiunile pe piața deschisă ce presupune cumpărarea și vânzarea de către bănci a obligațiunilor împrumuturilor de stat;

2) modificarea ratei rezervelor;

3) modificarea ratei scontului.

Din aceste instrumente, principale sînt operațiunile pe piața deschisă, deoarece, în primul rînd, mecanismul este foarte mobil și influența lui asupra băncilor comerciale se efectuează destul de rapid. Băncile comerciale, de obicei, depind de politica promovată de Banca Națională, care, la rîndul ei, deține cel mai mare portofoliu de obligațiuni ale împrumutului de Stat.

Există diferite concepte cu privire la eficiența politicii monetar-creditare și anume: cum influențează modificarea ofertei monetare asupra economiei.

Teoria keynsistă presupune modificarea ratei dobînzii, a investițiilor și a PNN echilibrat în situația de dezechilibru economic prin următoarele măsuri:

1) Politica banilor ieftini:

problema: criza economică

politica: Banca Comercială cumpără obligațiunile împrumutului de stat, micșorează rata rezervei obligațiunilor și rata sconturilor.

Rezultat: mărirea ofertei monetare → micșorarea ratei dobînzii → creșterea cererii pentru investiții → creșterea AD → creșterea PNN echilibrat.

2) Politica banilor scumpi

problema: inflația prin cerere

politica: Banca Comercială vinde obligațiunile împrumutului de stat, mărește rata rezervei obligațiunilor și rata sconturilor.

Rezultat: Sm se micșorează; crește rata dobînzii → micșorarea cererii pentru investiții → micșorarea AD.

În timpul actual eficiența politicii monetar creditare a devenit un obiect de discuții a economiștilor. Unii arată părțile pozitive ale politicii monetar-creditare:

- politica monetar-creditară funcționează mai rapid și este mai mobilă, mai flexibilă;
- izolarea de presiunile din sfera politicii.

Teoria monetaristă: în viziunea adepților acestei teorii politica monetar-creditară este neeficientă, dar modificarea Sm este principalul factor al stabilizării economiei.

Părțile negative ale politicii monetar-creditare:

- asimetria ciclică – politica banilor ieftini dă posibilitate băncilor comerciale de a mări suma de bani acordată cu împrumut, însă ea nu garantează că băncile vor acorda acest împrumut și Sm se va mări;
- modificarea vitezei de rotație a banilor.

După opinia keynisiștilor viteza de circulație a banilor are tendința de a se schimba în direcție opusă schimbării ofertei monetare. Prin aceasta se lichidează acele modificări în oferta monetară, care au fost provocate de politica monetar-creditară.

- efectul exportului – net.

1) Politica banilor ieftini:

problema: criza economică, lipsa creșterii economice

politica: politica banilor ieftini (în rezultatul micșorării ratei dobânzii) → micșorarea cererii pentru valuta națională → X_n se micșorează → scade AD → scade AS.

2) Politica banilor scumpi

problema: inflația prin cerere

politica: crește rata dobânzii → crește cererea pentru valuta națională → crește cursul valutei naționale → $\uparrow X_n$ → $\uparrow AD$ → $\uparrow AS$.

Tema 19. SISTEMUL FINANCIAR ȘI POLITICA FISCALĂ A STATULUI

1. Bugetul de stat și funcțiile finanțelor
2. Impozitele și sistemul fiscal. Curba lui Laffer
3. Multiplicatorul impozitelor și cheltuielilor de stat. Datoria de stat

1.

Bugetul de stat și funcțiile finanțelor

Finanțele sînt banii în toată complexitatea mișcării lor în cadrul economiei naționale și în afara ei. Finanțele au apărut în perioada constituirii schimbului permanent de mărfuri, dezvoltării statului centralizat și necesității lui în resurse. Astfel, termenul se aplică ca noțiune ce înseamnă sistem de relații bănești, formarea resurselor bănești ale statului pentru îndeplinirea funcțiilor sale.

Finanțele au următoarele *funcții*:

1) *Funcția reproductivă* a statului constă în asigurarea financiară a circuitului și rotației fondurilor fixe și circulante în reproducția individuală și socială.

2) *Funcția de repartitie* a finanțelor se manifestă în procesul mișcării produsului social și al venitului național. Prin intermediul finanțelor are loc repartizarea și redistribuirea veniturilor naționale.

3) *Funcția de stimulare* constă în aceea că condițiile determinării taxelor impozitelor și regulilor de creditare pot avea o influență activă asupra proceselor productive: a) dacă taxa impozitului e stabilă pe o anumită perioadă de timp, iar rata dobînzii nu depășește 10,15% pentru economie sînt create condiții speciale dezvoltării ei; b) prevede că taxa impozitului pe profit are caracter progresiv, iar rata lor depășește 20-40%.

4) *Funcția de control* constă în aceea că în procesul creării, repartizării și utilizării resurselor bănești în economia națională se realizează controlul bănesc asupra mișcării resurselor materiale.

Finanțele sînt o categorie economică complexă, esența căreia poate fi redată în baza explicării funcțiilor lor.

În elementele sistemului financiar un rol important în Economia Națională îl are fondul centralizat bănesc care se află la dispoziția nemijlocită a statului. Bugetul de Stat joacă rol de organ în care se acumulează toate veniturile și cheltuielile statului. Necesitatea

existenței bugetului este legată de necesitatea statului de a cheltui. Bugetul se calculează în fiecare an. el e adoptat de stat ca lege.

Bugetul de Stat poate fi calculat prin trei metode:

i *automată*, care prevede că pentru anul viitor în mod automat se transferă aceleași mărimi ale articolelor bugetare, luând în considerare acele schimbări care au avut loc în legea fiscală;

ii *metoda statistică*, care prevede că în noul buget vor fi incluse acele sume care sînt primite în rezultatul calculării efectuate în baza datelor luate din bugetele anterioare plus coeficientul de corecție;

iii *metoda aprecierii nemijlocite*. Esența ei constă în aceea că mărimea cheltuielilor bugetului e determinată de Ministerul Finanțelor date pe baza studierii dinamicii principalilor indicatori ai conjuncturii gospodărești. Aceasta e cea mai răspîndită metodă de calcul a bugetului.

Bugetul de stat e alcătuit din:

Partea veniturilor – ce constă din impozite, taxe și încasări.

Partea de cheltuieli investite în Economia Națională, subsidii ale unităților economice, apărarea învățămîntului, medicinei, aparatului de stat; diferite cheltuieli pentru necesitățile social-culturale.

Statul, alcătuiind bugetul, realizează o anumită politică bugetară macroeconomică care poate fi de două tipuri:

a) *Politica bugetară expansivă* prevede mărirea cheltuielilor de stat și micșorarea taxelor impozitelor. De obicei, se utilizează în condiții de crize economice pentru accelerarea tempourilor de creștere economică:

b) *Politica bugetară restrictivă* prevede micșorarea cheltuielilor de stat și mărirea impozitelor. Se utilizează pentru normalizarea conjuncturii economice în caz de existență a fenomenului inflației.

Trebuie foarte atent de manevrat cu ambele politici bugetare.

Funcțiile sociale ale Bugetului de Stat:

- 1) asigurarea echității sociale în cazul repartizării veniturilor;
- 2) mărirea investițiilor în capitolul uman;
- 3) ocrotirea mediului ambiant;
- 4) acordarea ajutorului păturilor social vulnerabile prin intermediul sistemului asigurării sociale a populației;

- 5) crearea cointeresării materiale a muncii la populație.

2.

Impozitele și sistemul fiscal. Curba lui Laffer

Impozitele constituie sursa principală de alcătuire a părților veniturilor Bugetului de Stat și local. Impozitele realizate într-un stat se supun unor principii de impozitare.

- principiul celor ce beneficiază de privilegii de la realizarea programului de stat: ei sînt acei care trebuie să plătească pentru realizarea lor;
- principiul plății după posibilități (cine câștigă mai mult, plătește mai mult);
- principiul simplificat în calcularea impozitelor.

În baza acestor principii în fiecare țară e alcătuit codul fiscal. În Moldova din 1998 a intrat în vigoare noul Cod Fiscal.

Funcțiile impozitelor.

1. Funcție fiscală (impozitul este sursă de venit).
2. Funcție de redistribuție (cu ajutorul impozitelor se redistribue veniturile de la o ramură la alta, prin sistemul Bugetului de Stat).
3. Funcție de stimulare (activitatea antreprenorilor, dezvoltarea progresului tehnic, ocupația forței de muncă).

Tipurile de impozite:

I. După metoda de calcul.

- 1) Impozit progresiv: crește venitul – crește și impozitul.
- 2) Impozit proporțional (aceiași pentru toate veniturile – 2% fondul pensiei).
- 3) Impozit regresiv (venit mic – impozit mic).

II.

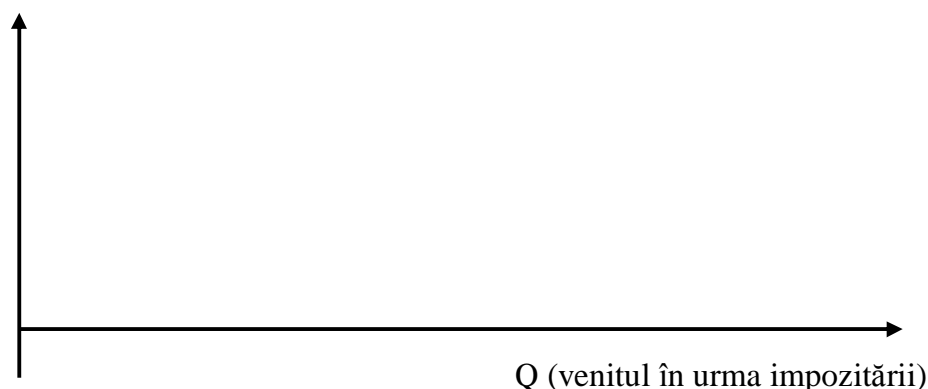
1. Impozite directe (progresive, proporționale)
2. Impozite indirecte (regresive – accize, TVA).

III. După sursă

1. Impozit individual
2. Impozit din profitul întreprinderii
3. Impozit în fondul asigurării sociale
4. Impozit pe patrimoniul indivizibil și pe moștenire.

Problemă în politica fiscală este determinarea nivelului optimal al impozitului, fiindcă de aceasta depind veniturile Bugetului de Stat.

Legătura dintre taxa impozitului și nivelul veniturilor a fost determinată prin curba lui Laffer.

Una din aceste cantități de venit poate fi primirea la două taxe diferite ale impozitului (nivel minim și nivel maxim). Numai că în cazul taxei impozitelor minime în economie vor activa un număr mare de întreprinderi, deoarece aici taxa impozitului joacă un rol de stimulator al activității economice. Iar în cazul impozitului maximal – număr restrâns de producători, taxa impozitară fiind o frână în dezvoltarea activității economice.

3.

Multiplicatorul impozitelor și cheltuielilor de stat. Datoria de stat

Politica fiscală presupune, în linii generale, manipularea cu cheltuielile guvernamentale și taxele impozitelor. Există două tipuri de politică fiscală.

1) Politică fiscală discreționară, care presupune manipularea conștientă cu taxele impozitelor și cheltuielile guvernamentale în scopul modificării volumului real al producătorului național și al ocupației, a controlului asupra inflației și accelerării procesului de creștere economică. Asupra nivelului echilibrat al politicii naționale în cazul politicii fiscale influențează doi factori: G (cheltuieli guvernamentale) și T (taxele impozitelor). În rezultatul măririi G, PNN echilibrat va crește. Când statul mărește taxele impozitelor, în mod automat se micșorează consumul și economiile la fiecare nivel al PNN echilibrat.

Taxele impozitului influențează asupra PNV în mod indirect prin consum și înclinație marginală spre consum. Creșterea PNN datorită măririi G este totodată mai mare decât micșorarea PNN în rezultatul introducerii T.

T și G pot fi modificate în diferite direcții cu scopul stabilizării Economiei Naționale în dependență de fazele ciclului economic. În faza de recesiune în scopul măririi volumului producției și lichidării șomajului guvernul trebuie să promoveze politica fiscală de stimulare care presupune trei situații: 1) mărire G; 2) micșorarea T și 3) combinarea TG și scăderea T.

În faza de bum economic pentru lichidarea inflației provocate de cererea excesivă, guvernul trebuie să promoveze politica fiscală restrictivă: 1) scăderea G; 2) mărirea T și 3) combinarea scăderii G și creșterii T.

În economia de piață există un șir de mecanisme și factori care, în mod automat, fără intervenția statului, pot să provoace o modificare a PNN prin modificarea T și G. Acești factori se numesc stabilizatori automați – orice măsură care are tendința de a mări deficitul bugetar în perioada de recesiune și de a mări soldul pozitiv al bugetului de stat în perioada de avânt, fără intervenție specială din partea guvernului.

Politica fiscală presupune utilizarea a două tipuri de multiplicator.

1) multiplicatorul fiscal: $TM = \frac{\Delta PNN}{\Delta T}$;

2) multiplicatorul bugetului balansat: $BBM = \frac{\Delta PNN}{\Delta BB}$;

Deficitul bugetar este acea sumă cu care pentru anul curent cheltuielile statului sînt mai mari decît veniturile din același an.

Datoria de stat este suma deficiturilor și surplusurilor bugetare.

Cauzele creșterii datoriei de stat:

- i războaiele (de exemplu, în 1946 datoria de stat a SUA alcătuiă 128% din PNB);
- i declinele (echilibrul stabil duce la o contracție bruscă a alocațiilor în buget);
- i micșorarea vădită a impozitelor;
- i rezultat al lipsei voinței și hotărîrii politice.

Începînd cu anul 1970 datoriile și procentele care trebuie plătite pentru ele au crescut. O datorie de stat mare poate duce la faliment, deoarece statul nu este asigurat cu finanțele necesare.

Tema 20. CREȘTEREA ECONOMICĂ

1. Esența, scopurile și caracteristicile principale ale creșterii economice.
2. Factorii și tipurile creșterii economice.
3. Echilibrul și creșterea economică. Modelele echilibrului creșterii economice.

Teoriile etapelor creșterii economice

1.

Esența, scopurile și caracteristicile principale ale creșterii economice

În prezent creșterea economică se consideră drept o expresie sintetică a șanselor pentru o viață mai bună și de aceea reprezintă un obiectiv major de politică macroeconomică. Creșterea economică este interpretată ca o evoluție pozitivă, ascendentă a rezultatelor macroeconomice. Creșterea economică constă în sporirea cantitativă a activităților și rezultatelor acestora pe ansamblul economiei naționale în strânsă legătură cu factorii care contribuie la această sporire.

Creșterea economică se exprimă prin dinamica indicatorilor macroeconomiei ai rezultatelor activității în termeni reali respectiv PIB, PNB și VN, corecțati cu mărimea defalcatorului. Deoarece dinamica macroeconomică este corelată cu dinamica demografică, variația indicatorilor macroeconomiei se raportează frecvent la variația populației totale. Astfel, creșterea economică se măsoară sintetic prin ritmul de creștere al PIB, PNB, VN pe total și pe cap de locuitor.

Se apreciază că o economie națională înregistrează creștere economică dacă există tendința dominantă a unei creșteri pozitive reale pe termen suficient de lung pentru a înlătura efectele conjuncturale ale ciclului de afaceri. Creșterea economică nu surprinde modificările calitative ale economiei naționale, reflectate în structura economiei și în nivelul de trai, aceste aspecte fiind puse în evidență prin conceptul de dezvoltare economică.

2.

Factorii și tipurile creșterii economice

Creșterea economică este condiționată de resursele potențiale existente și de modul cum sînt utilizate acestea. Factorii direcți care o determină sînt:

- a) *resursele umane* (oferta de muncă, educație, disciplină, motivație);

- b) *resursele naturale* (pământ, resurse ale subsolului, combustibili, condiții climaterice);
- c) *stocul de capital tehnic* (mașini, echipamente, clădiri, căi de transport);
- d) *tehnologia* (știință, inginerie, organizare, management, antreprenariat, inovare).

Toate țările dispun de acești factori, într-o măsură mai mare sau mai mică, nu există însă o formulă unică de a-i utiliza pentru a asigura creșterea economică.

O influență importantă asupra creșterii economice o au factorii indirecti, cu acțiune imediată: dimensiunea cererii agregate, respectiv, capacitatea de absorbție a pieței interne; eficiența sistemului financiar bancar; rata economiilor și rata investițiilor; mediul internațional; migrația forței de muncă și a capitalului; politica bugetară și fiscală a statului.

Creșterea pe termen lung a producției are două surse fundamentale posibile:

- creșterea cantitativă a factorilor, prin creșterea capitalului și a resurselor de muncă atrase în procesul de producție; creșterea cantității de materie primă și energie consumată, creșterea suprafețelor de teren cultivate;
- creșterea calității factorilor și a eficienței utilizării lor, în condițiile unui mediu economic și instituțional favorabil, ceea ce conduce la creșterea productivității naționale, a eficienței investițiilor, la scăderea consumului specific de materii prime.

Între latura cantitativă și cea calitativă a creșterii producției există o intersecție compensatorie, mediată de latura structurală. Astfel, proporțiile în care se combină factorii depind de natura tehnologiilor utilizate, de modul cum sînt repartizate resursele economice pe activități la un moment dat și de flexibilitatea cu care se pot realoca aceste resurse în funcție de nevoile de adaptare a ofertei la modificările cererii.

În afară de creșterea economică cu efect pozitiv, în economie se utilizează conceptul de creștere economică zero și creștere economică negativă.

§ *Creșterea economică zero* este situația în care rezervele absolute și populația totală sporesc în același ritm, nivelul rezultatelor pe locuitor rămînînd constant.

§ *Creșterea economică negativă* este acea situație în care rezultatele macroeconomice pe locuitor are o tendință de scădere menținîndu-se sub control o serie de corelații fundamentale de echilibru, ceea ce presupune compromisuri rezonabile pe planul eficienței economice și a bunăstării sociale. Exprimă o perspectivă nefavorabilă.

În funcție de contribuțiile relative ale factorilor de producție la sporul producției și al venitului național, prin laturile lor cantitative și calitative pot exista două tipuri principale de creștere economică: extensivă și intensivă.

1) Creșterea economică *extensivă* se caracterizează prin contribuția preponderentă a laturilor cantitative ale factorilor direcți la sporirea PIB sau a altui indicator macroeconomic. Acest tip de creștere este specific economiilor aflate în perioade de acumulări susținute, bazate pe efort investițional ridicat, orientat preponderent către creșterea capacității de producție în anumite ramuri.

2) Creșterea economică *intensivă* presupune o contribuție preponderentă a laturilor calitative ale factorilor la sporirea PIB sau a altui indicator macroeconomic. Creșterea intensivă este specifică țărilor avansate economic, care au structuri tehnologice și economice capabile nu numai să absoarbă progresul tehnic, ci și să-l genereze permanent. Autoaccelerarea continuă prin crearea surselor de creștere a eficienței în interiorul sistemului permite o creștere practic nelimitată a eficienței economice.

3.

Echilibrul și creșterea economică. Modelele echilibrului creșterii economice. Teoriile etapelor creșterii economice

Teoriile și modelele creșterii economice pun în evidență diferite modalități prin care activitatea prezentă o influențează pe cea viitoare și identifică sursele care pot conduce la o creștere continuă.

Modelele clasice ale lui A. Smith și D. Ricardo au descris evoluția economiei în termenii pământului limitat și ai populației în creștere.

Modelul keynesist de creștere este un model macroeconomic, potrivit căruia venitul național crește drept răspuns la creșterea cererii agregate.

Modelul Harrod–Domar evidențiază trei mari probleme: posibilitatea unei creșteri susținute; probabilitatea unei creșteri susținute în condiții de ocupare deplină și existența sau nu a stabilității ratei garantate în creștere.

Modelul neoclasic al creșterii explică modul în care acumularea de capital și schimbările tehnologice influențează economia.

Noua teorie a creșterii economice expune că o acumulare de capital trebuie să se asocieze, de regulă, cu o acumulare de cunoștințe. Noua teorie are două modele de bază: 1) modelul “învățare prin practică” și 2) modelul “inovației”. Cel de-al doilea model se

concentrează asupra unor factori care influențează dorința de a inova în mod conștient și sistematic.

Modelul creșterii economice este o construcție logico-matematică care evidențiază ansamblul de factori care concură la creșterea PNB pe ansamblu și pe locuitor. Pentru modelele creșterii economice este caracteristic următoarele: ele acoperă întreg spațiul Economiei Naționale și sînt modele dinamice, adică reflectă modificarea în timp a valorilor diverșilor parametri specifici ai creșterii economiei.

Clasificarea modelelor se face după mai multe criterii.

1. După criteriul cuprinderii:

- a) modele interramurale – reflectă interdependența între ramuri economice;
- b) modele sectoriale – cuprind relațiile dintre sectoarele Economiei Naționale.

2. După intervalul de timp:

- a) modele staționare – pe un interval foarte scurt creșterea fiind posibilă la orice nivel;
- b) modele dinamice – timpul e considerat o variabilă economică ce implică modificarea structurii, creșterii, avînd loc în condițiile unor restricții determinate de modificarea structurii.

3. După scopul utilizat:

- a) modele decizionale;
- b) modele previzionale.

Căile de creștere economică sînt aceleași pentru toate țările. Însă țările se deosebesc unele de altele după posibilitățile de a-și îmbunătăți situația economică în decursul timpului.

De exemplu, SUA, deținînd resurse naturale și forță de muncă bogată și diversă, și-a concentrat mijloacele pentru utilizarea tehnicilor și tehnologiilor avansate, ce le asigură tempouri înalte și puternice ale creșterii economice.

Statele slab dezvoltate nu sînt apte de a atinge creștere economică din cauza trecutului colonial, cînd se forma monopolul – de regulă, extragerea materiei prime. Deci, aici rolul statului trebuie să fie esențial (legislația și ordinea; stimularea acumulărilor de capital prin măsuri de impozitare și financiar-creditare).

Tema 21. PROBLEMELE GOSPODĂRIEI MONDIALE

1. Formele de colaborare economică
2. Integrarea internațională regională economică
3. Comerțul exterior: structura, tipuri și tendințe de dezvoltare. Balanța comercială
4. Sistemul financiar valutar internațional

1.

Formele de colaborare economică

Conceptul de cooperare economică internațională desemnează relațiile contractuale între două sau mai multe state suverane sau unități economice din țări diferite, vizând realizarea prin efort conjugat a unor operațiuni în domeniile producției, serviciilor, științei, tehnicii, tehnologiilor, marketingului și comercializării produselor ș.a., urmărind avantaj reciproc, într-o formă convenită prin contractul de cooperare.

Principalele domenii de cooperare sînt: producția, explorarea și exploatarea resurselor naturale, sfera științifico-tehnică, acțiunile de marketing și comercializare, serviciile ș.a.

1) Cooperarea în producție cuprinde:

i subproducția sau subcontractarea – cooperare dintre o întreprindere principală cu una sau mai multe firme din țări mai slab dezvoltate;

i producția la comandă;

i coproducția – firme din țări diferite convin să producă în comun un anumit obiectiv.

2) Cooperarea în domeniul explorării și exploatării resurselor naturale este de maxim interes pentru țările care dispun de resurse naturale, dar nu au posibilitatea atragerii acestora în circuitul economic din lipsă de resurse financiare și forță de muncă.

3) Cooperarea științifico-tehnică constituie obiect al cooperării pentru a economisi resursele financiare alocate acestui domeniu, a accelera pătrunderea realizărilor științei și pentru a atenua decalajele tehnico-științifice dintre țări.

4) Cooperarea în domeniul serviciilor cuprinde:

i cooperarea în domeniul turismului și transporturilor;

i cooperarea în domeniul bancar și al creditului;

i cooperarea în domeniul studiilor de piață, furnizarea de date în legătură cu diferiți clienți și cu anumite piețe, servicii prestate pentru clienții permanenți.

Cooperarea economică internațională presupune avantaje reciproce de ordin tehnic, tehnologic și economic

2.

Integrarea internațională regională economică

Integrarea economică internațională s-a impus în economia mondială contemporană ca un proces complex, viabil și deosebit de dinamic.

Integrarea economică interstatală reprezintă o formă aparte de manifestare a interdependențelor în cadrul unor noi entități politico-economice – un mod specific de colaborare între țările membre, mergînd de la realizarea unor simple zone de comerț liber, pînă la constituirea unor uniuni economice și monetare, fătă pierderea sau cu pierderea anumitor attribute ale suveranității țărilor membre, vizînd dezvoltarea economică accelerată la scara teritorială integrată și deci, implicit, dezvoltarea economiei mondiale.

Acest proces are următoarele *aspecte*:

⊗ Implică instituționalizarea colaborării, luînd astfel naștere o serie de organizații economice internaționale, ce funcționează ca subiecte derivate ale dreptului internațional (de exemplu, NAFTA).

⊗ Este realizabil în mai multe grade de extindere (zonă de liber schimb, uniune vamală, uniune economică sau monetară).

⊗ Se poate derula cu sau fără pierderea unor attribute ale suveranității țărilor membre.

⊗ Are importante amprente practice, urmărind dezvoltarea economică subregională, regională și mondială.

Caracteristica fundamentală a organizațiilor economice internaționale constituie funcționalitatea lor, imprimată de scopul acestora: identificarea diverselor alternative de colaborare internațională a cadrului și modalitățile de stimulare a colaborării economice voluntare dintre state și armonizarea intereselor reciproce. Eficiența lor este determinată de măsura în care contribuie la intensificarea creșterii economice a fiecărui stat membru.

Cele mai mari organizații internaționale sînt Uniunea Europeană (UE), în care intră cele mai dezvoltate țări din Europa; NAFTA – SUA, Canada, Mexic – zonă liber schimb. Moldova intră în CSI.

3.

Comerțul exterior: structura, tipuri și tendințe de dezvoltare. Balanța comercială

Cea mai veche componentă a circuitului economic mondial o reprezintă *comerțul mondial*. Participarea la comerțul internațional se realizează prin intermediul comerțului exterior al țărilor. Prin comerț exterior înțelegem totalitatea operațiunilor de export, import, reexport de produse și de servicii, desfășurată de o țară în procesul de participare la diviziunea internațională a muncii. Pentru fiecare țară antrenarea în schimburile comerciale internaționale reprezintă o necesitate obiectivă deoarece garantează valorificarea superioară prin export a potențialului de cercetare și de producție. Deci, comerțul exterior este și factor, și rezultat al creșterii economice.

Comerțul internațional are o serie de trăsături și tendințe specifice:

- ⊗ Creșterea mai rapidă a comerțului internațional în raport cu producția mondială.
- ⊗ Creșterea ponderii comerțului cu produse prelucrate în ansamblul schimburilor internaționale de bunuri materiale și reducerea ponderii produselor primare.
- ⊗ Creșterea comerțului direct cu tehnologii și licențe.
- ⊗ Sporirea impresionantă a comerțului cu părți și componente, a comerțului intraramură și intrafirmă, în raport cu schimburile comerciale tradiționale cu produse finite.
- ⊗ Creșterea susținută a schimburilor internaționale cu servicii în ansamblul schimburilor internaționale de valori.
- ⊗ Întărirea poziției țărilor dezvoltate în exporturile și importurile mondiale, concomitent cu determinarea poziției țărilor în curs de dezvoltare.
- ⊗ Tendința de “tripolizare” a schimburilor comerciale internaționale reflectată printr-o pondere însemnată a Uniunii Europene, SUA și Japoniei.
- ⊗ Intensificarea preocupărilor pentru crearea unui cadru favorabil potențării schimburilor comerciale.

Fiecare țară racordată la comerțul internațional este interesată a cunoaște nivelul și calitatea participării sale și evoluția acestora în timp. Aceasta se face prin intermediul *balanței comerciale*.

Balanța comercială reprezintă un tablou statistico-economic ce reflectă în formă bănească exportul și importul de mărfuri efectuate de o anumită țară, pe o perioadă determinată de timp. Comparând valorile anuale ale importului cu cele ale exportului, obținem soldul balanței comerciale a țării respective. El poate fi: excedentar (pozitiv);

deficitar (negativ); echilibrat (zero), generînd o balanță comercială activă, pasivă sau echilibrată. O balanță comercială cronic deficitară indică evoluții economice defavorabile.

Politica comercială cuprinde totalitatea reglementărilor cu caracter juridic, administrativ, fiscal, bugetar, financiar, bancar, valutar etc. adoptate de către stat, în scopul stimulării sau restrîngerii schimburilor comerciale externe, conform intereselor naționale. Există două tipuri de politici comerciale: 1) liberalizarea schimburilor comerciale internaționale și 2) protecționismul.

4.

Sistemul financiar valutar internațional

Sistemul valutar-financiar mondial s-a constituit pe baza dezvoltării producției de mărfuri, circulației monetare și relațiilor economice internaționale. El constă din sistemul de decontări între participanții circuitului de plată și din sistemul de instituții valutar-financiare, reglementate de acordurile interstatale.

Ca subiecți ai relațiilor valutare pot fi statele, persanele fizice, întreprinderile, care efectuează operațiuni economice internaționale. Sistemul valutar este forma juridico-statală de organizare a relațiilor valutare. Se deosebesc sistemul valutar național și mondial. La baza sistemului valutar internațional stă unitatea bănească a țării date. Dacă valuta națională poate fi vîndută-cumpărată în orice țară, atunci ea se numește convertibilă.

În secolul al XIX-lea majoritatea țărilor au introdus standardul monetar de aur. De atunci valoarea și cursul valutar au început să fie calculate conform cantității de aur. Cursul valutar este prețul unității monetare a unei țări exprimată în unități monetare ale altei țări.

În 1944 s-a format sistemul valutar internațional de la Bretton-Woods, principala funcție a căruia a fost elaborarea cursurilor valutare stabile. Țările și-au fixat cursurile sale valutare în aur sau în dolari. Prima dată în istorie au fost constituite organizații valutare-creditare internaționale – Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială de Reconstrucție și Dezvoltare.

În 1976 în Jamaica a fost constituit al patrulea sistem valutar internațional, unde în loc de aur a fost elaborat un nou standard de schimb, numit “Drepturi speciale de împrumut”. Dar el nu și-a îndreptățit așteptările, n-a devenit principalul mijloc de plată și de schimb internațional. Din această cauză țările din Uniunea Europeană și-au format propriul său sistem valutar internațional care și-a elaborat moneda nouă – *euro* – și care funcționează destul de eficient.

Bibliografie

1. Bucur, Ion. Bazele macroeconomiei. – București: Ed. Economică, 1999. – 238 p.
2. Chircă, Sergiu. Evoluția reformelor economice (de la economia planificată la cea de piață) – Chișinău: Ed. Litera, 2000. - 110 p.
3. Chirilă, Mihai. Economie politică: macroeconomie. – Galați: Ed. Porto-Franco, 1999. - 190 p.
4. Ciucur, Dumitru. Economie: manual universitar. – București: Ed. Economică, 1999. – 672 p.
5. Dudian, Monica. Bazele economiei. - București: Ed. ALL BECK, 2001. – 206 p.
6. Economie politică / Red. Ion Ignat, Neculai Clipa,. – Iași: Ed. Gh. Zane, 1997. – 600 p.
7. Economie politică: concepte, probleme, teste / Red. Livia Baciu, Neculai Clipa, Ion Ignat. – Iași: Ed. Sedcom Libris, 2000. – 396 p.
8. Gogoneață, Aura. Economie politică: teorie micro- și macroeconomică, politici economice. – București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1995. – 204 p.
9. Guslicova, N. Piața muncii în Republica Moldova: Evaluarea problemelor și măsurilor necesare. – Chișinău: Ins. Naț. de Economie și Informație, 2003. – 53 p.
10. Mîlcomete, Petre. Concepte, metode și tehnici de microeconomie. – Iași: Junimea, 1984. + 438 p.
11. Oprescu, Gheorghe. Microeconomie. Macroeconomie. – București: Ed. Economică, 2000. – 495 p.
12. Samuelson, Paul. Economie politică. – București: Teora, 2001. – 944.
13. Sărăcia în Republica Moldova 2000 = Poverty in the Republic of Moldova 2000 = Бедность в Республике Молдова / Min. Economiei al Republicii Moldova, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. – Chișinău, 2003. – 198 p.
14. Stancu, Stelian. Microeconomie: Teorie și aplicații. – București: Ed. ALL, 1997. – 494 p.
15. Vrînceanu, Radu. Bazele microeconomiei întreprinderii. Iași, Polirom, 2004. – 304 p.
16. Агапова Т.А. Макроэкономика: учебник. – Москва, Изд-во Дело и Сервис, 1999. – 416 p.
17. Андреев В.К. Рынок ценных бумаг: Правовое регулирование. Курс лекций. – Москва: Юридическая литература, 1998. – 158 p.
18. Базылев Н.И. Экономическая теория. - Минск: Экоперспектива, 2002.
19. Золотогоров В.Г. Экономика: энциклопедический словарь. – Минск: Книжный дом, 2003.
20. Ивашковский С.Н. Микроэкономика: учебник. – Москва: Дело, 2001. – 415 p.
21. Микроэкономика. Теория и российская практика. – Москва: ИТД КноРус, 2002. – 542 p.
22. Мэнкью, Грегори. Принципы экономики: учебник. – Питер, 2000. – 496 p.
23. Нуреев Р.М. Курс микроэкономики: учеб. для вузов. – Москва: ИНФРА-М, 2002.
24. Пантелеев П.А. Рынок ценных бумаг: Закон, комментарии, практика. Москва, Изд-во ИНФРА-М, 1996. – 109 p.
25. Плотницкий М.И. Курс экономической теории: учебник для экон. вузов. – Минск: Мисанта, 2003.
26. Пышкина Т.В. Макроэкономика: практикум. Кишинэу: Молдавская эконом. академия. – 1997. – 137.
27. Рошка П.И. Экономика народного хозяйства: учебное пособие. – Кишинэу, 1997. – 298 p.
28. Словарь современных экономических и правовых терминов / Под ред. В.Н. Шимова, В.С. Каменкова. – Минск: Амалфея, 2002. – 816 p.
29. Тарануха Ю.В. Микроэкономика: учебник. – Москва: Дело и сервис, 2002. – 303 p.
30. Черный Н. Экономика современных фирм: Учебник для вузов. Chișinău, Prut Internațional, 2003. – 361 p.
31. Экономическая теория (микро- и макроэкономика / под ред. – Минск: Мисанта, 2003.